

RZA TALIBOV

**AZƏRBAYCAN – YAPONİYA
ƏMƏKDAŞLIĞI**

Bakı

«Elm və Təhsil» - 2009

Rza Talibov. Azərbaycan-Yaponiya əməkdaşlığı.
Bakı, “Elm və Təhsil”, 2009.

Rza Talibov.
The cooperation Azerbaijan-Japan.
Baku, “Science and Education”, 2009.

Рза Талыбов.
Азербайджано-Японское сотрудничество.
Баку, «Наука и Образования», 2009.

Elmi redaktor: akademik İsa Həbibbəyli
Scientific editor: Isa Habibbayli, academician
Научный редактор: академик Иса Габиббайли

Azərbaycan-Yaponiya əməkdaşlığı. Bakı, “Elm və Təhsil”, 2009

Kitabda mədəniyyət, ədəbiyyat təhsil, turizm, səhiyyə və idman sahələrində Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrindən bəhs olunur.

The cooperation Azerbaijan-Japan, Baku, “Science and Education”, 2009

The book deal with the links between Azerbaijan-Japan cooperation in the spheres of cultural, litreture, educational, tourism, medical and sport.

Азербайджано-японское сотрудничество. Баку, «Наука и жизнь», 2009

В книге освещаются Азербайджано-Японские связи в сферах культура, литература, образования, здравоохранения и спорта.

4702000000

N – 098 – 2009

Qrifli nəşr

© «Elm və Təhsil» nəşriyyatı, 2009

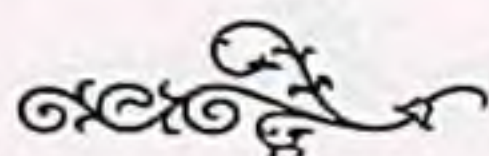
ISBN 978-9952-37-452-0

GİRİŞ

Beynəlxalq aləmdə iqtisadi cəhətdən qüdrətli dövlət kimi önəmli mövqe qazanmış Yaponiya həm yeni texnologiyanın vətəni, həm də bənzərsiz mədəniyyət ölkəsidir. Ona görə də «iqtisadiyyatında aşağı qiymət və yüksək keyfiyyət»¹ prinsipini əsas tutan bu Gündoğar ölkənin dünya dövlətləri ilə əlaqələrində iqtisadi əlaqələrlə yanaşı, elm, təhsil, mədəniyyət əlaqələri də xüsusi mövqeyə malikdir. Yer kürəsinin hər yerində Yaponiyanın elm, təhsil və texnologiya, habelə mədəniyyət sahəsindəki təcrübəsinin öyrənilib tətbiq olunmasına böyük maraq vardır.

Azərbaycan-Yaponiya birbaşa əlaqələri ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra yaranmışdır. Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini ilk tanıyan ölkələrdən biri Yaponiya olmuşdur. Yaponiya dövləti 28 dekabr 1991-ci ildə Azərbaycanı müstəqil bir dövlət kimi tanıdığını bəyan etmiş, 7 sentyabr 1992-ci ildən etibarən Azərbaycan Respublikası ilə Yaponiya arasında diplomatik münasibətlərin icrasına başlanılmışdır. 21 yanvar 2001-ci ildə Azərbaycanda Yaponiyanın səfirliyi yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikasının

¹ Нкгий Ой. Японский менеджмент. Прошлое, настоящее и будущее. Москва, «Эксмо», 2007, стр. 29

Milli Məclisində Yaponiya ilə dostluq və əməkdaşlıq qrupu fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanda iqtisadi və sosial-mədəni sahələrdə bir sıra proqramların həyata keçirilməsində Yaponiya maraqlı ölkə kimi çıxış etmişdir. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyasət sayəsində Yaponiya ilə ölkəmizin əlaqəsi dövlətlərarası əlaqələr səviyyəsində qaldırılmışdır. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin 1997-ci ildə Yaponiyaya səfəri ölkələrimizin qarşısındakı əlaqələrin inkişafında mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur. Həmin səfər zamanı imzalanmış sənədlər Yaponiya ilə Azərbaycan arasında siyasi, iqtisadi, diplomatik, elmi və mədəni əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsinə ciddi təkan vermişdir. Nəticədə Yaponiya Azərbaycanın etibarlı müttəfiqlərindən birinə çevrilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Yaponiyaya 7-10 mart 2006-cı il tarixli rəsmi səfəri ilə bu ölkə ilə əlaqələrin yeni mərhələsi başlanmışdır. Hazırda Yaponiya Azərbaycanda cəmiyyət həyatının ən müxtəlif sahələrində həyata keçirilən proqramlarda sanballı şəkildə təmsil olunan ölkələrdən biridir. Yaponiya Azərbaycanda neft sektorunun inkişaf etdirilməsində, «Böyük İpək yolu» proqramının həyata keçirilməsində, sosial-mədəni sahələrdə yeni texnologiya əsasında müasir inkişafın təmin olunmasında yaxından və çox fəal iştirak edir. Siyasi-diplomatik və iqtisadi sahələrdə olduğu kimi, humanitar sahədə də Azərbaycan-Yaponiya əməkdaşlığı böyük səmərə verir və mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Çoxaspektli xarakterə malik olan Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrində də humanitar sahə xüsusi əhəmiyyətli

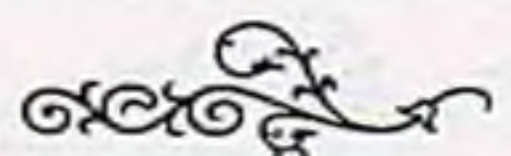

yer tutur. Ölkələrimiz arasında bu istiqamətdəki əlaqələr Azərbaycanda mədəniyyət, elm, təhsil, səhiyyə, idman sahələrində dünyaya integrasiyanın daha da genişlənməsinə müsbət təsir göstərir. Bu isə öz növbəsində ölkəmizdə digər sahələrlə yanaşı humanitar sahənin də inkişafına ciddi təkan verir. Yaponiyanın təcrübəsi və dəstəyi respublikamızın humanitar problemlərinin həllində ən müasir yanaşmaların tətbiqinə, yeni texnologiyaların və ideyaların yeniş yer almasına münbit şərait yaradır.

Humanitar sahədə Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrinin əhatə dairəsi genişdir. Azərbaycan-Yaponiya əlaqələri humanitar sahəni əsasən aşağıdakı istiqamətlər üzrə əhatə edir:

1. Azərbaycan – Yaponiya mədəni əlaqələri
2. Azərbaycan – Yaponiya ədəbi əlaqələri
3. Milli təhsilin inkişafında Yaponiyanın rolu
4. Turizm əlaqələri
5. Səhiyyə və idman sahəsində Azərbaycan – Yaponiya əlaqələri

Qeyd olunan sahələrdən hər biri üzrə artıq Azərbaycanda müəyyən təcrübə toplanılmışdır. Bu sahələr üzrə qarşılıqlı əməkdaşlıq Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrinin əsasını təşkil edir. Qeyd edilən istiqamətlər üzrə əldə olunmuş nəticələrin elmi cəhətdən öyrənilib ümumiləşdirilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir.

AZƏRBAYCAN-YAPONİYA MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİ

Müxtəlif elmi ədəbiyyatlarda Yaponiya daha çox yeni texnologiyanın vətəni kimi səciyyələndirilsə də bu ölkənin özünəməxsus bənzərsiz mədəniyyətə malik olması da həmişə etiraf olunmuşdur. Bu özünəməxsusluq hər şeydən əvvəl Yapon mədəniyyətində keçmişlə müasirliyin vəhdətində¹ və Qərblə Şərqi sintezində² özünü göstərir. Qərb-Şərq sintezi əsasında formalaşmış Yapon mədəniyyətində folklordan, milli etnoqrafiyadan gələn ənənələrin böyük payı vardır. Yapon mədəniyyətində millilik və qədimlik qorunub saxlanılmışdır. Elmi ədəbiyyatlarda yapon mədəniyyəti aşağıdakı kimi xarakterizə olunur: «Yaxından tanış olduqda aydın olur ki, sənayeləşmiş Qərb cəmiyyətinin qarşısında ənənələrə əsaslanan Yaponiya özünün dəyişilməzliyi ilə dayanır. Əvvəllərdə olduğu kimi, indi də ölkədə ənənəvi incəsənət növlərinin çoxusu yaşayır, qədim ənənələr bütün hallarda cəmiyyət həyatında və biznes sahəsində əvəzedilməz rol oynayır «Yapon ruhu» isə gündəlik həyatda hakim rola malikdir.³

Məhz bu cəhətlər Yapon mədəniyyətinin dünya mədəniyyətindəki özünəməxsus yerini müəyyən edir. Avropa ilə Asiyanın qovşağında yerləşən Azərbaycanın mədəniyyətində də Şərq-Qərb sintezinin və köklü folklor ənənələrinin

¹ Образ Японии. Токио, 2000, стр. 18

² Kaori Shoji. Tokio görüntüləri (ingilis dilində). Yaponiya, Tokio, 2005, səh. 84

³ Япония от Айкидо до Якитори. Москва, «Восток-Запад», 2007, стр. 7

üstünlüyü bir-birindən uzaq məsafədə yerləşən bu iki ölkənin mədəniyyətlərinin tipoloji yaxınlığını nəzərə çarpdırır.

Mədəniyyət üzrə əməkdaşlıq Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrində özünəməxsus yer tutur. Bu sahəyə dair əlaqələrin inkişafında ilk növbədə Yaponiya dövlətinin Azərbaycanda musiqi mədəniyyətinin daha da inkişaf etdirilməsinə göstərdiyi qayğını ayrıca qeyd etmək lazım gəlir. Belə ki, Yaponiya hökuməti 2004-cü ilin yanvar ayında Azərbaycan Dövlət Opera və Balet teatrının işıqlandırma sisteminin yenidən qurulmasına 354 min ABŞ dolları həcmində grant ayırmışdır. Həmin grant layihəsinin həyata keçirilməsi Opera və Balet teatrında işıqlandırma və elektrik sisteminin müasir tələblər səviyyəsində təşkilinə, bu sahənin zəruri yeni texnologiya ilə təmin edilməsinə şərait yaratmışdır. Bu isə öz növbəsində Opera və Balet teatrında tamaşaların daha canlı təqdiminə normal şərait yaratmağa xidmət etmişdir.

Fikrimizcə, Yaponiyanın Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət göstərməsi heç də təsadüfi olmayıb, bu teatrda milli mədəniyyət ənənələrinin qorunub saxlanılmasına əməli kömək məqsədini izləyir. Yaponiya hökumətinin Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestri üçün musiqi alətlərinin alınmasına göstərdiyi dəstək böyük ənənələrə malik olan bu orkestrin maddi-texniki bazasının daha da möhkəmləndirilməsinə təkan vermişdir. Eyni zamanda, Üzeyir Hacıbəyov adına Bakı Musiqi Akademiyasına alınmış fortepiano və royallar həm bu ali təhsil ocağında musiqi təhsilinin müasir tələblər səviyyəsində qurulmasına, həm də musiqi mədəniyyətinin inkişafına köməyin ifadəsinə çevrilmişdir. Yaponiya dövlətinin əlamətdar tarixi günlərində Bakı Musiqi Akademiyasında Azərbaycanda yaşayan yap-

niyalılar, habelə Yaponiyanın ölkəmizdəki səfirliyinin əməkdaşları üçün təşkil edilən konsertlər mədəni əlaqələrin inkişafına özünün lazımi töhfəsini verir. Eyni zamanda, Bakıdakı Yaponiya səfirliyində Azərbaycan və Yaponiya musiqiçilərinin birgə iştirakı ilə keçirilən konsertlər ölkələrimiz arasındakı münasibətlərin daha da yaxınlaşdırılmasına və mədəniyyət sahəsində integrasiyanın inkişaf etdirilməsinə müsbət təsir göstərir.

Azərbaycandakı kitabxanaların inkişaf etdirilməsinə də Yaponiya hökuməti lazımi diqqət yetirmişdir. İlk növbədə Yaponiya hökumətinin dəstəyi ilə 2004-cü ildə M.F.Axundov adına Respublika kitabxanasının audio-vizual sistemi yenidən qurulmuşdur.¹ Bu, ölkəmizdə kitabxana işinin müasirləşdirilməsi baxımından mühüm addım olmuşdur. Bundan başqa, Yaponiyanın ölkəmizdəki səfirliyi ilə birgə həyata keçirilən qrant layihəsi əsasında M.F.Axundov adına Respublika Kitabxanasında elektron kataloq sistemi yaradılmışdır ki, bu da öz növbəsində oxucuların kitabxanadan istifadəsini asanlaşdırmış və yaxşılaşdırmışdır. Respublika kitabxanasında elektron kataloqun yaradılması dünyanın ayrı-ayrı ölkələrindən bu kitabxananın imkanlarından istifadə üçün müraciətlərin meydana çıxmasına şərait yaratmışdır. Bu isə son nəticədə həm də Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq aləmdə tanınılmasına və təbliğinə də meydan açmışdır.

Keçirilmiş tədbirlərin bir qismi də yapon mədəniyyətinin təbliğinə həsr olunmuşdur. Bakıda 2007-ci ildə təşkil olunmuş Yapon kuklaları sərgisi bu cəhətdən mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Yaponiya hökumətinin bütün dün-

¹ Bax: Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirliyinin Arxivi

yada nümayiş etdirdiyi Kukla sərgisi bu ölkənin tarixi-mədəni əlaqələrini təbliğ etmək məqsədini izləyir. Çünki mətbuatda qeyd olunduğu kimi «Yaponiya ölkənin tarixini, adət və ənənələrini, hətta əfsanələrini özündə əks etdirən zəngin kukla mədəniyyətinə malikdir. Qədim zamanlardan başlayaraq gündəlik həyatın bir hissəsi olan kuklaların hər birinin həyatla bağlı xüsusi məna və məqsədi vardır».¹

Bundan başqa, 2006-cı ildə Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirliyinin Bakıda təşkil etdiyi «Ekibano» sərgisində yapon xalqının tarixi ənənələrə malik olan Gül buketi düzəltmə sənəti sahəsindəki nailiyyətləri nümayiş etdirilmişdir. Həmçinin 2007-ci ildə Azərbaycan Respublikası ilə Yaponiya dövləti arasında diplomatik münasibətlərin yaradılmasının 15 illiyi münasibətilə «Azərbaycan-Yaponiya dostluq əlaqələri» adlı poçt markasının buraxılması ölkəmizdə mədəni hadisə kimi qeyd olunmuşdur.

Yaponiya dövləti öz ölkəsində Azərbaycanı tanıtmaq üçün maraqlı və əhəmiyyətli sərgilər təşkil edir. Bu sərgilərin təşkili mədəni əlaqələrin inkişafına da öz töhfəsini verir. Belə ki, 25 fevral 2007-ci ildə Yaponiya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin Yaponiyanın Osaka şəhərində Azərbaycandakı Xocalı soyqırımının 15 illiyi münasibətilə təşkil və nümayiş etdirdiyi sərgidə dəhşətli faciəni əks etdirən fotomaterialla yanaşı, Azərbaycan rəssamlarının mövzu ilə əlaqədar rəsm əsərləri də nümayiş etdirilmişdir. Tədbir zamanı Xocalı faciəsi ilə əlaqədar sənədli filmin nümayiş etdirilməsi Azərbaycanda erməni təcavüzünün acı nəticələrini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Osaka şəhərində Xocalı qoyqırımını ilə əlaqədar sərginin təşkili

¹ Yapon kuklları Bakıda. «Yeni Azərbaycan» qəzeti, 21 iyun 2007-ci il

həm də Azərbaycan xalqının vaxtilə Yaponiyada baş vermiş Xirosima faciəsi ilə həmrəyliyi kimi səslənmişdir.

XX əsr ərzində Azərbaycan rəssamlarının yaradıcılığında Yaponiya mövzusu, xüsusən Xirosima və Naqasaki motivləri geniş yer tutmuşdur. Azərbaycanın xalq rəssamı Tahir Salahovun yağlı boya ilə çəkilmiş «Xirosima» əsərində bu şəhərdə törədilmiş faciənin bütün dünya üçün ibrət dərsi olması fikri aşılınmışdır. Görkəmli fırça ustasının Yaponiya mövzusunda çəkilmiş qrafika əsərlərində bu ölkənin ən səciyyəvi cəhətləri öz əksini tapmışdır. Dünya şöhrətli rəssamın 1979-cu ildə Yaponiyanın paytaxtı Tokio şəhərində nümayiş etdirilmiş fərdi sərgisi¹ Azərbaycan təsviri sənətinə böyük şöhrət qazandırmışdır.

Son illərdə də Azərbaycan – Yaponiya münasibətlərində rəssamlıq sahəsində yaradıcılıq təşkilatları arasında əlaqələrin yaranması və inkişaf etdirilməsini ayrıca qeyd etmək lazımdır. Xüsusən, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının Yaponiya ilə əlaqələrdə daha fəal mövqe nümayiş etdirməsi XX əsr boyu formalaşmış ənənələrin yeni şəraitdəki davamı kimi səslənir. Azərbaycan rəssamlarının 2007-ci ildə Yaponiyada təşkil edilmiş rəsm sərgisi Gündoğar ölkədə ölkəmizin təsviri sənətinə böyük maraq oyatmışdır. Bundan başqa, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqı Yaponiyanın Mədəniyyət-Assosiasiyası ilə birlikdə 2007-ci ildə bir neçə grant layihəsi həyata keçirmişdir. Bu layihələrin həyata keçirilməsi Azərbaycan və Yaponiya rəssamlarının birgə əməkdaşlığının, qarşılıqlı əlaqələrinin təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur.²

¹ Тahir Салахов (составитель А.М.Коляденько). Москва, «Советский художник», 1986, стр. 201

² APA Azeri-Press Agency. 14 avqust 2007-ci il

Eyni zamanda, 2008-ci ilin dekabr ayında Bakıda Yaponiya imperatoru Akihitonun doğum günü münasibətilə keçirilmiş tədbir də özünün xarakterinə görə daha çox mədəniyyətyönümlü olması ilə diqqəti cəlb etmişdir. Tədbirdə Yaponiya ölkəsinin tərəqqisinə, ölkənin dirçəlişində imperator Akihitonun roluna dair nümayiş etdirilən film Yaponiyada digər sahələrlə yanaşı mədəniyyət və incəsənət sahələrinin sürətli inkişafı haqqında dolğun təsəvvürlərin yaradılmasını təmin etmişdir. Bu maraqlı tədbirdə rəsmi nümayəndələrlə bir sırada Azərbaycanın və Yaponiyanın tanınmış mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin iştirakı qarşılıqlı əlaqələrin inkişafına daha bir töhfə verə bilmişdir.¹

Beləliklə, Azərbaycan – Yaponiya mədəniyyət əlaqələri bir çox sahələri əhatə etmiş, ölkəmizin inkişafına öz töhfəsini vermişdir. Ümumilikdə dövlət müstəqilliyi mərhələsində Yaponiya hökuməti Azərbaycanda mədəniyyət sahəsinə 364570 manat həcmində maliyə vəsaiti ayırmış və bu ölkənin maliyə dəstəyi hesabına Respublikada 5 grant layihəsi həyata keçirmişdir. Bütövlükdə Yaponiya – Azərbaycan mədəniyyət əlaqələri ölkələrimiz arasında mədəni əlaqələrin formalaşdırılmasında və daha da inkişaf etdirilməsində həlledici faktorlardan birinə çevrilmişdir. Yaponiya ilə əlaqələr mədəniyyətimizin və incəsənətimizin dünyada təbliği işinə də özünün töhfəsini vermişdir.

¹ «Palitra» qəzeti, 2 dekabr 2008, №128 (1278)

AZƏRBAYCAN – YAPONİYA ƏDƏBİ ƏLAQƏLƏRİ

Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrinin xüsusi bir sahəsini ədəbi əlaqələr təşkil edir. Azərbaycan ədəbiyyatında XX əsr boyu Yaponiya mövzusu əksər hallarda Xirosima və Naqasaki faciələrinin yad edilməsi və mənalandırılması ilə bağlı olmuşdur. Bu mövzuya əsasən şairlər müraciət etmişlər. Azərbaycan poeziyasında Xirosima və Naqasaki motivindən müharibə əleyhinə çağırış və sülhə dəvət kimi istifadə olunmuşdur. Bununla belə, Azərbaycanın xalq şairləri Rəsul Rza və Nəbi Xəzrinin yaradıcılığında Yaponiya mövzusu fərqli mətləbləri də əhatə etmişdir. Yaponiyada səfərdə olmuş görkəmli sənətkarlar bu ölkə haqqında özlərinin daha geniş təəssüratlarını poetik cəhətdən mənalandırmışlar. Beləliklə, Azərbaycan ədəbiyyatında Yaponiya mövzusu özünə sanballı yer ala bilmişdir. Azərbaycan şairlərinin Yaponiya haqqında yazdıqları şeirlər Gündoğar ölkənin poetik xəritəsinin canlandırılması ilə nəticələnmişdir. Şeirimizdə Yaponiya mövzusu ilə əlaqədar meydana çıxmış bədii nümunələr Yaponiya ölkəsinə poetik bələdçi funksiyasını da uğurla yerinə yetirir.

Azərbaycanın xalq şairi Rəsul Rza (1910-1981) XX əsr Azərbaycan poeziyasının qüdrətli nümayəndələrindən biridir. O, Azərbaycan ədəbiyyatında sərbəst şeirin ən görkəmli yaradıcısı kimi böyük şöhrət qazanmışdır. Xalq şairinin «Qızıl gül olmayaydı», «Bir gün də insan ömrüdür» kimi

poemaları haqlı olaraq «poetik siqləti, mövzusu, problemi baxımından orijinallığı, novator mahiyyəti ilə seçilən əsərlər»¹ kimi dəyərləndirilmişdir. Rəsul Rzanın «Rənglər» silsiləsinə daxil olan ciddi ictimai məzmunu ilə diqqəti cəlb edən şeirləri dünya poeziyasının qiymətli poetik sərvətinə çevrilmişdir.

Azərbaycanın xalq şairi Rəsul Rzanın yaradıcılığında dünya ölkələri və səfər təəssüratları haqqında poetik düşüncələr mühüm yer tutur. Görkəmli şairin müxtəlif vaxtlarda dünyanın ayrı-ayrı ölkələrinə dair müşahidələri və həmin ölkələrə səfərləri az sonra yaddaqalan, mənalı silsilə şeirlərə çevrilmişdir. Çeşidli dünya ölkələrinə həsr olunmuş bu şeirlər bütövlükdə Rəsul Rzaya «ilk insan yurdu», «qoynu həyatla isinmiş məskən», «böyük qəlbli insan Vətəni» kimi tərənnüm etdiyi Yer kürəsi, planetimiz haqqında ümumiləşmiş bədii qənaətlərini ifadə etməyə imkan vermişdir. Səfər təəssüratları silsilələri böyük vətəndaş şair kimi geniş şöhrət qazanmış Rəsul Rzanın həm də bəşəri sənətkar olduğunu bəyan edir. Bu baxımdan müxtəlif vaxtlarda xalq şairinin yaradıcılığında meydana çıxmış «Hindistan dəftərindən», «Afrika nəğmələrindən», «İraq xatirələri», «Suriya dəftərindən», «Praqa xatirələri», «Gülhanə parkında bir ceviz ağacı», «Yaponiya motivləri», «Eyfel qülləsi», «Çin notları» kimi mənalı poetik silsilələr bir-birini tamamlayır, bütövlükdə şərqli-qərbli dünyanın tam, bütöv bədii mənzərəsini yaratmağa uğurla xidmət edir.

Keçmiş sovet ədəbiyyatında adətən səfər şeirləri, bədii-publisist səfərnamələr daha çox ideoloji xarakter daşımış, əsasən Sovetlər İttifaqının kapitalist dünyasından

¹ Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı, 2 cildə, I cild (müəlliflər kollektivi). Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007, səh. 448

üstünlüklərini təqdim etməyə doğru istiqamətləndirilmişdir. Əslində o zaman tanınmış yazıçı və şairlərin xarici ölkələrə səfərləri də dövlət tərəfindən həmin məqsədlə təşkil olunurdu. Lakin aparılan axtarışlar göstərir ki, xalq şairi Rəsul Rzanın yaradıcılığındakı poetik səfərnamələrdə ideologiyadan qat-qat çox sənət meyarı üstünlük təşkil edir. Bir tərəfdən geniş dünyagörüşə malik olan şair həmin qəbildən olan şeirlər vasitəsilə geniş mənada insan və dünya haqqında bir sənətkar kimi özünün qənaətlərini açıqlayır, digər tərəfdən isə öz yaradıcılığını yeni mövzular və ideyalarla daha da zənginləşdirir. Bu baxımdan yanaşdıqda filologiya elmləri doktoru, Arif Abdullazadənin vaxtilə irəli sürdüyü aşağıdakı qənaətlər Rəsul Rza yaradıcılığındakı dünya motivli, yaxud səfər təəssüratları şeirlərinin özünəməxsusluqlarını çox dolğun şəkildə ifadə edir: «Məsələ burasındadır ki, ...silsilə şeirlərin əksəriyyətində ...maraqlı xarici səfərlər zamanı şairlərimizin əksəriyyətinin guya bu ölkələrdə müdhiş dərəcədə darıxdıqlarından söhbət gedir. Guya onları bu ölkələrə zorla göndərmişlər və bu səfərlər onların ah-naləsini ərşə çıxarır. ...Rəsul Rza şeirində isə məsələnin mahiyyəti tamamilə başqa tiplidir. Şair xüsusi həvəslə getdiyi bu ölkələrdə hər şeylə maraqlanır və ...poeziya materialına çevrilə biləcək məqam və detalları ümumiləşdirib, onlara poetik münasibətini bildirir».¹

Bundan başqa, Rəsul Rzanın xarici ölkələr haqqındakı şeirlərinin bir çoxu bu yolla örtülü şəkildə Azərbaycanın dərdlərinin başqa ölkələrin həyatından alınmış motivlər vasitəsilə ifadə olunmasına yönəldilmişdir. Xalq yazıçısı Anarın yazdığı kimi, «Azərbaycanın ağır taleyinə aid problemləri

¹ Arif Abdullazadə. Od nə çəkdi. Bakı, «Azərneşr», 1990, səh. 90

uzaq ölkələrə, ilk növbədə və ən çox müstəmləkə ölkələrinə ünvanlayaraq ifadə etmək»¹ Rəsul Rza üçün seçilmiş, düşünülmüş ədəbi priyom olmuşdur.

Bu baxımdan yanaşdıqda xalq şairi Rəsul Rzanın «Yaponiya motivləri» şeirlər silsiləsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Yaponiya şeirləri Rəsul Rza yaradıcılığındakı poetik səfərnamələrin ən yaxşısı və əhəmiyyətliyi hesab oluna bilər. Bu şeirlər 1962 və 1974-cü illərdə görkəmli şairin gündöğər ölkə haqqındakı müşahidələri, habelə bu ölkəyə səfəri əsasında yazılmışdır. Ayrı-ayrı illərdə qələmə alınmasına baxmayaraq, Rəsul Rza yaradıcılığındakı Yaponiya şeirləri mövzu və ideya etibarilə olduğu kimi, bədii yanaşma və mənalandırma baxımından da vahid bir tamın üzvi tərkib hissələri səviyyəsində ümumiləşə bilər.

Xalq şairi Rəsul Rzanın «Yaponiya motivləri» silsiləsi, hər şeydən qabaq, bu gündöğər ölkə haqqında oxucularda dolğun, obyektiv və obrazlı fikir formalaşdırmaq məqsədini daşıyır. Sovet ideologiyasının tələblərinə görə kapitalist idarə üsuluna əsaslanan xarici ölkələr, o cümlədən də Yaponiya barəsində dərsliklərdə və mətbuatda birtərəfli informasiyaların möhkəm yer tutduğu bir şəraitdə bu ölkə haqqında obyektiv söz demək böyük cəsarət tələb edirdi. Belə bir vaxtda Rəsul Rza heç nədən çəkinmədən Yaponiyanı necə varsa olduğu kimi, bütün əsas cizgiləri ilə təqdim etməyi bacarmışdır. Şair Yaponiyanı «zəlzələlər üstündə» qərar tutan, əhalisinin sayına görə «qarışqa yuvasına» bənzəyən, dünyada «ən modern texnikanın möcüzəsini», «elektron maşınların irisi, xırdasını» diqtə edən inkişaf etmiş bir ölkə kimi təqdim etmişdir. Oxu-

¹ Anar. Çinar ömrü. Bax: Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri, 5 cildə, I cild (müqəddimə). Bakı, Azərənşr, 2002, səh. 50-51

cuda bütöv qənaət hasil olsun deyə o, hətta Tokionun «rəng-rəng fanarlı», «kafeli, kazinolu» küçələrini də, «kimanoların əlvən naxışını» da obrazlı şəkildə şeirdə mənalandırmağı vacib saymışdır. Bütün bunlar Yaponiya haqqında tam, bütöv, hərtərəfli təsəvvürlərin formalaşdırılmasına şərait yaratmışdır. Bu mənada aşağıdakı şeir parçası Yaponiyanın poetik coğrafiyası təəssüratı doğurur:

Tokionun elə bil
Nə uzununu var, nə eni.
Dalğalı bir dənizdir Tokio –
İnsan dənizi.
Buluddan baxsan
Bir qarışqa yuvasıdır,
Ucsuz-bucaqsız.
Tez-tez diksinir
Altında torpaq.
Hər qarışı Yaponiyanın
Ya vulkanlayıb,
Ya vulkanlayacaq.¹

Məlum olduğu kimi, İkinci Dünya müharibəsi zamanı Yaponiyanın Xirosima və Naqasaki şəhərlərinə atom bombasının atılması nəticəsində çoxsaylı insan itkisinə yol verilməsi dünya ədəbiyyatında geniş əks-səda tapmışdır. Xalq şairi Rəsul Rzanın da «Yaponiya motivləri» silsiləsində Xirosima faciəsinin müxtəlif yönərdən mənalandırılması diqqət mərkəzində dayanır. Bu silsiləyə daxil olan «Xirosimanın yüz minlik qurbanı haqqında sətirlər», «Gözlərin matəmi», «Bombardman» şeirlərində Xirosima həqiqətləri Rəsul Rza

¹ Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri, 5 cildə, III cild. Bakı, «Ondər», 2005, səh. 76

sənətinə xas olan obrazlı düşüncə vasitəsi ilə göz önünə gətirilir. Həmin şeirlərdə Yaponiyada sınaqdan çıxarılmış dəhşətli atom bombası «yaralı torpağa çökmüş zəhər», yaxud «yerdən şığıyıb göyə qalxan nəhəng göbələk», dağıdılmış və yandırılmış, ot bitməyən kömür rəngli Xirosima torpağı isə «üfüqdən-üfüqə uzanmış qara tabut» kimi mənalandırılmışdır. Nəzərə çarpdırılan yaddaqalan bənzətmələr haqqında yüzlərlə şeirlər yazılmış Yaponiya gerçəkliyi barədə yalnız xalq şairi Rəsul Rzaya məxsus olan orijinal bədii təsvir vasitələridir. Şair «altı üstünə çevrilmiş şəhər» kimi təqdim etdiyi Xirosimanın da müharibədən, dəhşətli dağıntıdan sonrakı təkrarsız bədii obrazını canlandırmışdır:

Yerdən göyə sükut,
Kömür, kül.
Kündə-kündə filiz,
Daş-torpaqdan yoğrulmuş
Eybəcər sima –
Xirosima.¹

Rəsul Rzanın «Yaponiya motivləri» silsiləsi insanlığın xilasını, müharibə təhlükəsinin aradan qaldırılması, dünyada sülhün bərqərar olması kimi bəşəri ideyalarla tamamlanır. Belə məqamlarda Azərbaycanın xalq şairi, Azərbaycanda Sülh Komitəsinin rəhbəri Rəsul Rza bəşəriyyətin taleyi üçün dərinlən narahatlıq keçirən, Yer kürəsinin xilasına çalışan barış, sülh və ədalət carçısı kimi çıxış edir. Vətəndaş şair dünyanın bütün xalqlarını Xirosima dəhşətlərindən lazımi ibrət dərsi çıxarmağa, müharibələrə son qoymağa çağırır:

¹ Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri, 5 cildə, III cild. Bakı, «Öndər», 2005, səh. 78

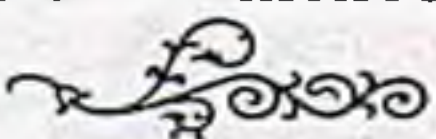

Havanı qoxlayın!!
Təşviş, nigarançılıq qoxusu gəlir.
Bir qurtum yağış suyu
Fəlakət dadır.
İnsanlar!
Yer üzünün taleyi
Sizin əlinizdə,
İnsanlardadır.
Müharibə carçılarının
Dilini kəsin!
Bir olmuş cinayət
Bir də baş verməsin.¹

Təxminən 46 il bundan əvvəl, 1962-ci ildə yazılmış bu sətirlər sonrakı bütün dövrlər, eyni zamanda çağdaş mərhələ və dövlətimiz və xalqımız üçün də aktual səslənir. Bu isə öz növbəsində Rəsul Rza sənətinin bəşəriliyi ilə yanaşı aktuallıq və müasirliyini də müəyyən edir.

Azərbaycan poeziyasında xüsusi yeri olan Rəsul Rzanın «Rənglər» şeirlər silsiləsi məşhur Yapon rəssamı Tosio Utamaro Sanın təsviri sənətdə rənglərdən istifadə imkanları ilə müqayisə olunmuşdur. Tanınmış rus alimi, akademik Nikolay Federenko «Yaponiya qeydləri» kitabında yazmışdır: «Mən Tosio Sanın – yapon rəssamının rəng qamması haqqında söhbətimi dinləyirəm və yadıma Azərbaycanın xalq şairi Rəsul Rzanın «Rənglər»i düşür. Şairin təsvirində hər rəng mənalandırılıb, öz xüsusi məzmununa malikdir, biri həsrətimizi xatırladır, biri dərdimizi, biri arzumuzu. Rəssam Utamaro kimi şair Rəsul

¹ Göstərilən mənbə, səh. 81

Rza da qeyd edir ki, «rənglər» könlümüzdən keçir, isti-sərin küləklər kimi. «Rənglər» xatirələr oyadır, duyğular oyadır və eyni zamanda onu da deyir ki, «gördüyümüzdən artıq görmək istəməsək hər rəng adicə boyadır».¹

Forma etibarilə də Rəsul Rzanın «Rənglər» şeir silsiləsi müasir Yapon şeirinə yaxındır. Bu isə Rəsul Rza şeiri ilə yeni Yapon şeirinin tipoloji oxşarlığını da meydana qoyur.

Xalq şairi Rəsul Rzanın Gündoğar ölkə haqqındakı şeirləri Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrinin qiymətli bir səhifəsi kimi də mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan ədəbiyyatında Yaponiya mövzusunda əsərlər yazan şairlər sırasında xalq şairi Nəbi Xəzrinin özünəməxsus yeri və xidmətləri vardır.

Xalq şairi Nəbi Xəzri (1924-2007) Azərbaycanda bənzərsiz lirik şair, qiymətli poemalar və pyeslər müəllifi olan görkəmli sənətkar kimi tanınmışdır. Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində o, «müasir poeziyanın ən parlaq nümayəndələrindən biri» və «geniş yaradıcılıq palitrasına malik olan xalq şairi»² səviyyəsində qəbul olunmuşdur. Nəbi Xəzri uzun illər Dünya Azərbaycanlıları ilə Həmrəylik Cəmiyyətinə rəhbərlik etdiyi üçün çoxsaylı xarici səfərlərdə olmuş və səfər təəssüratlarından yoğrulan yaddaqalan şeirlər və poemalar yaratmışdır. Onun yaradıcılığında Avropa ölkələrinə, Türkiyə və İrana olan səfərləri əsasında yazılmış əsərlər xüsusi yer tutur. Bu əsərlər Azərbaycan oxucusu üçün dünyaya poetik pəncərə funksiyasını böyük uğurla həyata keçirə bilmişdir. Dünyaya geniş ölçülərdə yanaşmaq, Azərbaycana kainatın günəşli bir parçası kimi baxmaq, Odlar

¹ Rənglər haqqında. Bax: Rəsul Rza. Rənglər. Bakı, XXI YNE, 2001, səh. 39

² Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı (müəlliflər kollektivi), I cild. Bakı, 2007, səh. 169

yurdundan Yer kürəsinə şairanə nəzər salmaq kimi keyfiyyətlər Nəbi Xəzrinin məsələlərə global yanaşma bacarığını nümayiş etdirir. Təsadüfi deyildir ki, elmi ədəbiyyatda da «Nəbi Xəzrinin poetik təfəkkürünün məğzində qloballığın dayandığı»¹ xüsusi olaraq nəzərə çarpdırılmışdır. Dünya ölkələrinə, qitələrə və xalqlara həsr etdiyi ilhamlı şeirlər Nəbi Xəzrinin geniş mənada insan, dünya və zaman haqqında dərin düşüncələrini mənalandırmasına meydan açmışdır.

Görkəmli xalq şairi Nəbi Xəzrinin yaradıcılığında Yaponiya mövzusunun da özünəməxsus yeri vardır. Şair 1974-cü ilin oktyabr ayında Yaponiyaya səfər etmiş, bu Gündoğar ölkənin müxtəlif şəhərlərində olmuşdur. O, səfərdən aldığı təəssüratları mənəli, təsirli şeirlərə çevirmişdir. Onun «Yaponiya dəftərindən» şeirlər silsiləsinə on şeir daxildir. Bu şeirlərdə Yaponiya həyatının ayrı-ayrı məqamları, yadda qalan anları böyük ilhamla poetikləşdirilmişdir. «Yaponiya dəftərindən» silsiləsinə daxil olan «Qatarda mürgüləyən qız» şeirində müəllif Kamakura şəhərinə gedərkən yolda müşahidə etdiyi işdən evə qayıdan, «yorğunluq heykəlinə» bənzəyən qızı «yapon torpağının gözəli» kimi mənalandırmışdır. Şairin digər bir şeirində küçələrindən maralların «buynuzları şaxlı-budaqlı meşə» kimi keçdiyi Yaponiyanın Nara şəhəri «marallar şəhəri» adlandırılmışdır. «Daşlar bağı» şeirində də Kiato şəhərindəki «həyatın ölməzlik nişanəsi»nə, yaxud «dünya boyda sükuta» bənzədilən daşlı park obrazlı şəkildə «daşlar bağı» kimi təqdim olunmuşdur. «Qürbət yuxusuzluğu» və «Vüqarlandım» şeirləri uzaq ölkədə Vətən həsrəti

¹ Budaq Budaqov. Nəbi Xəzri kəhkəşanı. Bax: Nəbi Xəzri. Seçilmiş əsərləri, 2 cildə, I cild (müqəddimə). Bakı, «Lider» nəşriyyatı, 2004, səh. 5

duygularını məharətlə poetikləşdirən uğurlu sənət nümunələri kimi yadda qalır. Beləliklə, «Yaponiya dəftərindən» şeirlər silsiləsinin bir qismi bu Gündoğar ölkənin özünəməxsus poetik görkəminin, bütöv mənzərəsinin canlandırılmasına həsr olunmuşdur. Bu silsilədən olan şeirlərin bir neçəsində isə Nəbi Xəzri yapon xalqının xarakterini açmağa çalışmışdır. Xalq şairinin «yaponsayağı» adlandırdığı həmin şeirlərdə bu xalqın müdrikliyi, nikbinliyi, intellektual düşüncəyə malik olması kimi xüsusiyyətləri diqqət mərkəzinə çəkilmişdir. «Yaponsayağı» qəbilindən olan «Qocanın dediyi» şeiri qeyd olunan xüsusiyyətləri bütün aydınlığı ilə əks etdirmək imkanlarına malikdir:

- Həyatda gördüyün
Yüz qərinədir,
Sən de,
Görüş nədir,
Ayrılıq nədir?
Onunla birinci
görüşüm idi,
Onun müdrik səsi
Qəlbimə çatır.
O deyir:
– Ayrılıq görüş ümidi,
Görüş ayrılığın
Başlanğıcıdır.¹

Göründüyü kimi, xalq şairi Nəbi Xəzrinin «Yaponiya dəftərindən» şeirlər silsiləsi Gündoğar ölkəni tanımağa, yapon xalqının özünəməxsus xüsusiyyətlərini öyrənməyə bələdçilik edir.

¹ Nəbi Xəzri. Son illərin sətiirləri. Bakı, «Gənclik» nəşriyyatı, 1975, səh. 64

«Yaponiya dəftərindən» adlı poetik silsilədə Xirosima motivləri geniş yer tutur. Nəbi Xəzrinin «Şəhidlər və şahidlər» poeması bütövlükdə Xirosima faciəsinə həsr olunmuşdur. Bu əsr Azərbaycan ədəbiyyatında Xirosima haqqında yazılmış ilk poema kimi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Şair «Şəhidlər və şahidlər» əsərini «poema-müraciət» formasında düşünmüşdür. Seçilmiş bədii forma həm Xirosima faciəsinin mahiyyətini açmağa, həm də həmin faciənin ibrət dərslərini, aşladığı sülhsevər ideyanı oxuculara çatdırmağa imkan verir. Bu mənada XX əsrin ortalarında baş vermiş faciəli hadisəyə təxminən 30 il sonradan müraciət edilməsi şairin Xirosimanı bir daha yada salmaqla bəşəriyyəti yeni müharibə təhlükəsindən xilas olmağa səsləmək qayəsindən irəli gəlir. Xalq şairinin «ah çəkən insana», «susmayan vicdana» bənzətdiyi Xirosimadan tarix və zaman kimi söz açması əsərdə tarixiliklə müasirliyin vəhdətdə ifadə edilməsini şərtləndirmişdir.

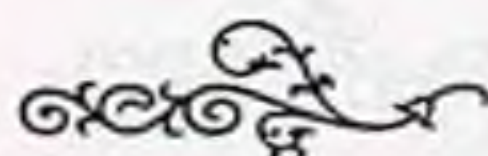
«Şəhidlər və şahidlər» poemasının ayrı-ayrı hissələrində Xirosima faciəsinin törədildiyi vaxt baş verən hadisələrlə əlaqədar seçilmiş detalların poetik baxımdan mənalandırılmasına xüsusi diqqət yetirilmişdir. Belə ki, poemanın «Heykəl qızcığaz» bölməsində dünya uşaqlarının pul yığıb Xirosima faciəsində həlak olmuş məktəbli qıza abidə ucaltmaları kimi ibrətamiz hadisə poetikləşdirilmişdir. «Fəlakət gözləri» şeirində Xirosimada yanıb dağılmış minlərlə binalardan birinin uçuq divarının qorunub saxlanması, «Ölüm təpəsi» şeirində qazıntılar zamanı aşkar edilmiş insan sümüklərindən təpə kimi məzarların düzəldilməsi faktlarının poeziyanın predmetinə çevrilməsi XX əsrin bu böyük faciəsinin bir daha mahiyyətinin açılmasına xidmət

edir. Şair faciədən salarnat çıxmış uçuq divardan obrazlı şəkildə «qucağında fəlakət yatan dəhşətli muzey», aşkar edilmiş insan sümüklərindən «adsızlaşan tarix» kimi söz açır. Poemanın «8-¹⁵ dəqiqə» bölməsində isə Xirosimadakı xatirə muzeyində saxlanan bu şəhərdə atom bombasının partladıldığı vaxt həmin dəqiqə ərzində dayanmış cib saati barədəki poetik mülahizələr müharibə tərəfdaşlarına ağır ittiham aktının şahidi səviyyəsində ümumiləşir:

Atəşli göbələk qalxdı, ucaldı,
Ucaldı ölümün qanadı kimi.
Yer yandı, göy yandı....
Mən isə qaldım.
Mən qaldım ittiham saati kimi.
Xatirəm acıdan acıdır mənim,
Qəzəbim – o gündür,
Kinim – o gündür.
Sanki əqrəblərim qayçıdır mənim,
Qara fikirləri kəsmək üçündür».¹

Nəbi Xəzri «Şəhidlər və şahidlər» poemasında Xirosima şəhidlərinin dilindən ifadə etdiyi mətləblərlə baş vermiş fəlakətin, böyük faciənin fəlsəfəsini bütün yönləri ilə, daha dərinədən açmağa nail ola bilmişdir. «Yerdən gələn səslər» kimi mənalandırılan, hər kəlməsi «sükutda dinən güllə»yə bənzədilən şəhid səsləri yanıqlı, təsirli qayəsi ilə keçmiş faciənin acı təzahürlərini göz önünə gətirir. «İkinci səsin» dilindən deyilmiş aşağıdakı misralar Xirosima həqiqətlərinin təzadlı cizgilərini, yanıqlı məqamlarını bir daha yada salır:

¹ Göstərilən mənbə, səh. 71

Mən bir müğənniydim, sevirdi cahan,
Kəsildi, dayandı birdən nəğmələr.
Sizi dinləyirəm torpağın altdan,
Mənə tanış gəlir hərdən nəğmələr.
Elə istərdim ki, oxuyum mən də
O qədər nəğmələr susdu sinəmdə.¹

Poema-müraciətin hər hissəsi ibrətamiz sonluqla nəticələnir. Yaxşı cəhətdir ki, şair belə məqamlarda özünü təkrar etmir. Əsərdə hər bölmənin finalında ifadə olunan ibrətamiz fikirlər bir-birini tamamlayan və daha da qüvvətləndirən poetik bəyanatlar kimi səslənir. Məsələn, «Heykəl qızcığaz» bölməsində günahkar ataların öldürdüyü məktəbli qıza günahsız övladların ucaltdığı abidə son nəticədə heç də müsbət hadisə kimi təqdim olunmur:

İnsanlar,
Açılsın qanadlarımız!
Qoy zəka xeyirxah əmələ dönsün!
İnsanlar, qoymayın övladlarımız,
Bir daha mənimtək heykələ dönsün!²

Poemanın «8-¹⁵ dəqiqə»adlanan hissəsində isə Nəbi Xəzri bütün bəşəriyyətə üz tutaraq var gücü ilə Xirosima faciəsinin təkrarlanmaması üçün insanları həmişə ayıq-sayıq olmağa çağırır. Burada çağırış motivi həm də əqrəbləri dayanmış «ittiham saatı»nın mənalandırılması funksiyasını yerinə yetirir.

¹ Yenə orada, səh. 83

² Göstərilən mənbə, səh. 75

Baxın, səkkiz-on beş...
Baxın insanlar
Sükutla dayanın bu dəqiqədə.
Yatsanız yuxudan qalxın, insanlar,
Diksinin, oyanın bu dəqiqədə.

– 0 –

Üzü tutulmasın Günəşin, ayın,
Bəşər məni ansın bu dəqiqədə.
Amandır, insanlar,
Bir də qoymayın,
Saatlar dayansın bu dəqiqədə.¹

«Şəhidlər və şahidlər» poemasının epiloqunda səsləndirilən yekun qənaət əsər boyu izlənیلən əsas qayənin – müharibələrə bir daha yol verilməməsi motivinin aşılaya biləcəyi ana xətti tamamlayır. Bu məqamda şairin səsi qüvvətli bir orkestr kimi ucalır.

Şair «Dərdli yapon adası», «Planetin bədəninin sağalmayan yarası» kimi məna verdiyi Xirosima faciəsindən dərs çıxarıb, yer üzünün sabahını qorumağı bəşər övladının böyük borcu hesab edir.

Eşit məni
İnsan oğlu,
Ümman oğlu,
Tufan oğlu
Bağça əkib
Gül qoxuyaq,
Biz səs-səsə gəl oxuyaq:
Biz əl-ələ gəl qoruyaq,

¹ Yenə orada, səh. 72

İnsan oğlu,
Cahan oğlu
Yer üzünün sabahını».¹

Hər hissənin sonluğunda səsləndirilən çağırışlar, qənaətlər, ümumiləşdirici yekun bəyanatlar əsərin janr etibarilə poema-müraciət adlandırılmasına əsas verir. «Şəhidlər və şahidlər» poeması sanki Azərbaycan şairinin Yaponiyadan səslənən poetik müraciətidir. Poema eyni zamanda Azərbaycan xalqının Gündoğar ölkəyə böyük diqqətinin və ehtiramının, yapon xalqı ilə həmrəyliyin ifadəsidir. Xalq şairi Nəbi Xəzrinin «Əlvida, Yaponiya» şeiri isə həm qeyd olunan poema-müraciətdə, həm də təqdim edilən şeirlər silsiləsində yapon xalqına ifadə olunan doğma münasibəti və böyük ehtiramı bütün dərinliyi ilə ümumiləşdirir:

Baxdım:

Gözlərimdə doğma bir ölkə...
Söz açdım Xəzərə sədaqətimdən
Günəş okeandan qalxmırdı bəlkə,
Qalxırdı okean məhəbbətindən.²

Nəbi Xəzrinin «Yaponiya dəftərindən» silsiləsi Azərbaycan-Yaponiya ədəbi əlaqələrinin qiymətli və əhəmiyyətli səhifəsidir. Bu poetik silsilə ilə Azərbaycan ədəbiyyatında Yaponiya mövzusu daha da genişlənmiş və dərinləşmişdir.

Xalq şairi Fikrət Qocanın «Xirosima», Əli Kərimin «Xirosimada məktəbsiz uşaq» şeirlərində də Yaponiya mövzusu öz əksini tapmışdır. Fikrət Qoca Xirosima faciəsini

¹ Yenə orada, səh. 90-91

² Yenə orada, səh. 66-67

«XX əsrin səbri partlamışdır» şəklində təqdim etmişdir. Şeirdən sanki Xirosimada partladılmış atom bombasının dəhşətli səsi eşidilir. Bu şeir yazılış tərz, misraların düzümü etibarilə partlamış atom bombasını xatırladır:

...Hələ bu Yer kürəsi də maviliklərin
Dərin sükutu içində balaca bir qayıqmış.
Od alıb elə yanır ki, yanır elə bil

bir çəngə qamış

yanır

yer,

göy,

su,

hava.

-Sus,

dava

başlayıb –

deyir

bir səs:

Partlayış!

Deyirlər

XX əsrin

Səbri partlamış!

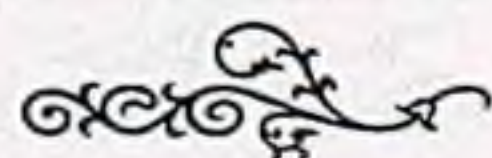
Yanır kirpiklərdə yaş.

Yanır arzu, murad, təlaş

Ömrün yoludur yanan qarşımızda.¹

Görkəmli şair Əli Kərimin «Xirosimada məktəbsiz qız» şeirində həmin faciədən ağır xəsarət aldığı üçün məktəbə gedə bilməyən qızın nisgili ifadə olunmuşdur. Şair xəstəlik ucbatın-

¹ Fikrət Qoca. Seçilmiş əsərləri, Bakı, «Şərq-Qərb», 2004, səh. 15

dan məktəbdən uzaq düşən, lakin oxumaq arzusunda olan qızın həyəcanlarını çox təbii şəkildə dilə gətirmişdir. Heç vaxt Yaponiyada olmayan, Xirosima faciəsi haqqında qəzetlərdən, kitablardan oxuyan Əli Kərim «Xirosimada məktəbli qız» şeirində sanki həmin ölkədə olub, qələmə aldığı məktəb şagirdlərinin iztirablarını yaxından müşahidə etmiş şair kimi təqdim edilən motivi bütün təbiiliyi ilə canlandıra bilmişdir:

...Eşidir zəngi birdən
Yenə uçuşur məktəbə.
...Ağlağan könlün adı
Jurnalda yoxdur yenə.
Neçə il bir sinifdə qalır
Qızın ürəyi,
Ürəklərin kövrəyi.
...Nə danışar, nə dinər.
...Gah da ümitsizliyin,
Qəmin təkinə yenər.
Ona dərman verərlər,
Dərman xəstələnər.
Sənin loğmanın ollam,
Mənim məktəbsiz balam.¹

Göründüyü kimi, Azərbaycan-Yaponiya ədəbi əlaqələri geniş imkanlara malik olan əhəmiyyətli bir problemdir. Fikrimizcə, bu mövzuda müstəqil bir elmi-tədqiqat işi yazmaq mümkündür. Azərbaycan ədəbiyyatında Yaponiya mövzusu ilə yanaşı, yapon bədii fikrində Azərbaycan mövzusunun müraciət məsələsi də araşdırılıb öyrənilməlidir. Yapon ədəbiyyatından Azərbaycan dilinə, yaxud əksinə, Azərbaycan ədəbiyyatından yapon dilinə

¹ Əli Kərim. Seçilmiş əsərləri. Bakı, «Lider» nəşriyyatı, 2004, səh. 125-126

edilmiş tərcümə əsərləri də ölkələrarası ədəbi əlaqələrin xüsusi bir istiqaməti kimi mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Müstəqillik illərində Azərbaycanla Yaponiya arasındakı cəmiyyət həyatının əksər sahələrində əlaqələrin yaranıb genişlənməsi fonunda ölkələrimizdə ədəbi əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi üçün münasib imkan yaranmışdır. Hazırda Azərbaycanda Gündoğar ölkəyə artan maraq Yaponiya ilə ədəbi əlaqələrin artmasına və genişlənməsinə ciddi surətdə təkan verir.

MİLLİ TƏHSİLİN İNKİŞAFINDA YAPONİYANIN ROLU

Məlum olduğu kimi, İkinci Dünya Müharibəsindən sonra Yaponiya böyük inkişafa, elm və təhsil sahəsində həyata keçirilmiş məqsədyönlü islahatlar sayəsində gəlib çata bilmişdir. Ona görə də dünyada əsas bir əsr əvvəl qoyulmuş Yaponiyanın təhsil ənənələrinin öyrənilməsinə,¹ yapon təhsil modelindən istifadəyə, bu ölkə ilə əlaqələr zəminində təhsil faktorunu ön mövqeyə çəkməyə xüsusi diqqət yetirməkdədir. Azərbaycan Respublikasında da Yaponiyanın təhsil sahəsində əldə etdiyi təcrübədən yaradıcı şəkildə faydalanmağa ciddi fikir verilir.

Bəlli olduğu kimi, Azərbaycan-Yaponiya əlaqələri sovet hakimiyyəti illərindən başlamışdır. Belə ki, hələ keçən əsrin 60-70-ci illərində Bakıda tikilib istifadəyə verilmiş Kondisioner və Ozon zavodları respublikamızda Yaponiya ilə əlaqələrin səmərəli bəhrəsi kimi mühüm əhəmiyyət kəsb

¹ Образ Японии. Токио, 2000, стр. 13

etmişdir. Bununla belə, Azərbaycan-Yaponiya əlaqələri ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra daha da inkişaf etmiş, bütün sahələri əhatə etməklə geniş miqyas almışdır. Məhz müstəqillik mərhələsində Yaponiya ölkəsi ilə əlaqələrimiz yalnız iqtisadi sahədə deyil, elm, təhsil, mədəniyyət, səhiyyə, idman sahələri üzrə də formalaşmış, mühüm nəticələr əldə edilmişdir.

Yaponiya ilə əlaqələrimizdə xüsusi yer tutan istiqamətlərdən biri də təhsil sahəsi ilə bağlıdır. Bunun aşağıdakı səbəbləri vardır:

1. Özünəməxsus üstün xüsusiyyətlərə malik olan Yaponiya təhsil sisteminin ənənələrindən öyrənmək və imkanlarından faydalanmaq müstəqil Azərbaycan dövlətinin təhsil siyasətinin ana xətlərindən birini təşkil edir.
2. Yaponiya dövlətinin beynəlxalq aləmdə təhsilə dəstək proqramlarını həyata keçirməkdə marağı vardır.

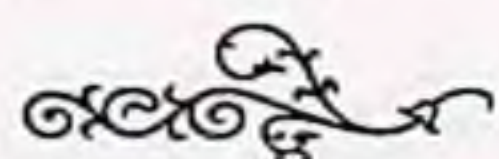
Yuxarıda qeyd olunan hər iki səbəb ölkələrimizin təhsillə bağlı maraqlarının üst-üstə düşdüyünü və bir-birini tamamladığını göstərir. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Respublikasında Yaponiyanın təhsilin inkişafına dəstək proqramları 2000-ci ildən etibarən böyük uğurla həyata keçirilməkdədir.

Bu vaxtadək Azərbaycanla Yaponiyanın Təhsil Nazirlikləri arasında əməkdaşlığa dair hər hansı bir müqavilə və ya razılaşma sənədi imzalanmasa da dövlət başçıları tərəfindən qəbul edilmiş sənədlərdə elm, təhsil və yeni texnologiyaların tətbiqi ilə əlaqədar məsələlərin əz əksini tapması ölkəmizdə bu istiqamətdə müəyyən layihələrin həyata keçirilməsinə şərait yaratmışdır. Yaponiyanın təhsillə əlaqədar Azərbaycanda həyata keçirdiyi layihələr özünün xarakterinə görə çoxplanlı

olub, bir çox əsas istiqamətləri əhatə edir. Həmin sahələri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq mümkündür:

1. Təhsilin inkişafına dəstək üçün yardım layihələrinin həyata keçirilməsi
2. Ümumtəhsil məktəblərinin təmir edilməsi və tikintisi
3. Müəllim və tələbə mübadiləsi proqramlarının yerinə yetirilməsi
4. Yeni texnologiyaların tətbiqi.

Azərbaycan-Yaponiya birgə əməkdaşlığı əsasında təhsilin inkişafına dəstək üzrə yardım layihələrinin həyata keçirilməsi sahəsində müəyyən addımlar atılmışdır. Yaponiya hökuməti 2003-cü ildə Bakı Dövlət Universitetində Yapon dili laboratoriyasının yaradılması məqsədilə 30 min, Bülbül adına Musiqi məktəbinin yeni və müasir musiqi avadanlıqları ilə təchiz olunmasından ötrü 61.189, 2005-ci ildə isə Yevlax şəhər İdman məktəbinin idman ləvazimatları ilə təchizatına 87.975 ABŞ dolları həcmində maliyə vəsaiti sərf etmişdir. Təhsilin inkişafına dəstək üçün yardım layihəsi Yaponiya hökumətinin dünyada, o cümlədən ölkəmizdə həyata keçirdiyi «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» grant proqramı hesabına gerçəkləşdirilmişdir. Bundan başqa, Yaponiya hökuməti Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası vasitəsilə Azərbaycanda İkinci Təhsil İslahatı layihəsinin hazırlanmasına 483 min ABŞ dolları həcmində grant maliyə yardımını ayırmışdır ki, bu vəsaitin də 2002-2011-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında təhsil üzrə strategiyasının və prioritet istiqamətlərin, habelə islahat proqramlarının hazırlanmasına sərf olunması nəzərdə tutulmuşdur. Milli təhsilə dəstək üçün Yaponiya hökuməti tərəfindən ayrılmış yardımlar daha çox ölkəmizdə təhsil sahəsinin

müasirləşdirilməsinə yönəldilmişdir.

Göründüyü kimi, təhsilin inkişaf etdirilməsi sahəsində Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrində Yaponiya hökumətinin «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» qrant proqramının həyata keçirilməsi üstünlük təşkil edir. Bu proqramda məktəblərin tikintisi və təmiri ilə bağlı məsələlər daha geniş yer tutur. Qeyd olunan layihənin həyata keçirilməsi üzrə 2000-2008-ci illərdə Bakı şəhərində və Azərbaycan Respublikasının müxtəlif rayonlarında qaçqınlar və məcburi köçkünlər üçün olan tikililər də daxil olmaqla 5 milyard 282 milyon 718 min ABŞ dolları həcmində manatlıq iş icra olunmuşdur. Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə qarşılıqlı razılaşma əsasında ölkəmizin ayrı-ayrı regionlarında 82 layihə həyata keçirmişdir. Layihənin icrasının təhlili göstərir ki, Yaponiya hökuməti daha çox ucqar rayonlarda məktəblərin tikintisinə və təmirinə diqqət yetirmişdir. Belə ki, 2005-ci ilədək icra olunan 40 layihədən yalnız 7-si Bakı şəhərini, ətrafını və Sumqayıt şəhərini əhatə etmişdir. Mərkəzdə yalnız Bakı şəhərinin Suraxanı rayonundakı 2 saylı uşaq evinin istilik və su sisteminin yenidən qurulması, Səngəçal qəsəbəsində uşaq bağçasının bərpa olunması, Bakıdakı 225 saylı məktəbin, Avropa Litseyinin və Qaradağ rayonundakı Buta qəsəbə orta məktəbinin təmiri, habelə Sumqayıtda məskunlaşmış məcburi köçkünlər üçün təhsil şəraitinin yaxşılaşdırılması, layihələrin yerinə yetirilməsidir. «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» qrant proqramının əhatə etdiyi digər layihələr Azərbaycan Respublikasının Astara, Lənkəran, Lerik, Yardımlı, Qax, İsmayilli, Şəki, Xaçmaz, Qusar, Zərdab, Beyləqan, Göyçay və sair rayonlarında həyata keçirilmişdir. Rayonlarda əsasən

məktəblər təmir olunmuş, avadanlıqlarla təchiz edilmiş, istilik sistemləri yenidən qurulmuşdur. Bununla yanaşı, Yaponiya hökuməti qrant proqramı çərçivəsində bir neçə rayonda – Ley (Lənkəran), Çarxı və Qaraçuq (Xaçmaz), Şahsevən (Beyləqan), Çayrəsullu (Gədəbəy), Mollavaizli (Saatlı), Qoruqbağı (Zərdab), Mollaoba və Arsila (Yardımlı), Güllük (Qax), Alpud (Göyçay), Kərimbəyli (Salyan), Axura (Astara), Uludaş (Qəbələ) kəndlərində yeni məktəb binaları tikilib istifadəyə verilmişdir. Layihədə məcburi köçkünlər və qaçqınlar üçün məktəblərin tikintisi və ya təmiri xüsusi yer tutur. Sumqayıt şəhərində, Ağdam və Bərdə rayonlarında, Bakının Sulutəpə qəsəbəsində məskunlaşmış qaçqınlar və məcburi köçkünlər üçün yeni məktəb binaları tikilib və təhsil ocaqları müasir tipli avadanlıqlarla təchiz olunmuşdur.

Yaponiya hökuməti 2005-ci ildən sonra «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» proqramı əsasında təhsil müəssisələrinin tikintisini və təmirini daha da sürətləndirmişdir. Belə ki, 2005-2008-ci illərdə respublika üzrə «Ot kökləri» proqramı çərçivəsində 42 layihə həyata keçirilmişdir. Məktəblərin tikintisi və təmiri sahəsində əvvəlki illərdə formalaşmış ənənə davam etdirilmiş, daha çox məcburi köçkünlərin və qaçqınların məskunlaşdığı ərazilərdə və ucqar rayonlarda layihələrin gerçəkləşdirilməsinə üstünlük verilmişdir.

Müəllimlərin və tələbələrin mübadiləsi sahəsində də Azərbaycanla Yaponiya arasında faydalı əməkdaşlıq proqramı həyata keçirilir. Yaponiya dövlətinin müəyyən etdiyi «Orta məktəb müəllimləri üçün tədris səfəri» proqramı çərçivəsində 2002-ci ildən başlayaraq Bakı şəhərinin ümumtəhsil məktəblərinin nümayəndələri Yaponiyada olmuş, bu ölkənin təhsil sistemi, mədəniyyəti və cəmiyyəti ilə

yaxından tanış olmaq imkanı qazanmışlar. Azərbaycan müəllimlərinin Yaponiya səfərləri yeni nəsil pedaqoqların dünyagörüşünün daha da inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynayır. Bununla belə, müəllimlərlə müqayisədə ali məktəblərin tələbələri daha da geniş şəkildə Yaponiya universitetlərinin imkanlarından faydalanmaq şansı qazana bilirlər. Bu vaxtadək Azərbaycan Respublikasının ali məktəblərindən müsabiqə əsasında seçilmiş onlara tələbə Yaponiya bakalavr və «Monbukadakuso» adlandırılan proqram üzrə magistr Yaponiya inuversitetlərində təhsil almaq imkanı əldə etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin xarici ölkələrdə ali təhsil şəbəkəsinin genişləndirilməsi haqqındakı sərəncamına uyğun olaraq 2007-ci ildən başlayaraq bir sıra dünya ölkələrində, o cümlədən Yaponiyada azərbaycanlı tələbələrin geniş miqyasda ali təhsil almaları təmin edilir. Bu isə öz növbəsində Azərbaycan Respublikası üçün Yaponiyada təhsil almış yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanmasına ciddi təkan verəcəkdir.

Azərbaycan təhsil sistemində yeni texnologiyanın tətbiqi baxımından da Yaponiyanın müəyyən köməyi mövcuddur. Əvvəla, «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» proqramı əsasında tikilmiş, yaxud təmir olunmuş məktəblərə Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirliyi tərəfindən kompyuter dəstləri, müasir tipli məktəb ləvazimatları, laboratoriya avadanlıqları hədiyyə olunmuşdur. Bundan başqa, Yaponiya hökumətinin qrant layihəsi əsasında Şəki şəhərində ayrıca kompüter tədris mərkəzi yaradılmış (2001), Bakı Dövlət Universitetinin Yapon dili laboratoriyası ən yeni informasiya texnologiyaları və müasir laboratoriya avadanlıqları ilə təchiz

edilmişdir (2003). Yeni texnologiya ilə təchizat Azərbaycanda modern təhsil sistemi yaratmağa kömək edən vasitə kimi əhəmiyyətliyədir.

Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirliyi 2008-ci ilin yanvar ayında respublika Təhsil Nazirliyi ilə «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» proqramını qarşıdakı mərhələ üçün yenidən imzalamışdır. Deməli, 2000-2007-ci illəri əhatə edən birinci mərhələdə özünü doğrultmuş bu səmərəli proqram bundan sonra da davam etdiriləcəkdir. Buna görə ki, Yaponiya səfirliyi 2008-ci ilin iyun ayında ikinci dəfə Yaponiya hökumətinin «Ot kökləri və insan təhlükəsizliyi» qrant layihəsi əsasında Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə müqavilə imzalamışdır. Müqavilədə Ağcabədi rayonunun Taxtakörpü kəndində məcburi köçkünlər üçün məktəbin və Şəki rayonundakı Dərəcənnət kəndində məktəb binasının tikilməsi nəzərdə tutulur.¹

Son vaxtlar Yaponiyanın təhsil üzrə yardımlarının məktəblərin tikintisi ilə yanaşı, bu sahədə islahatların həyata keçirilməsinə yönəltdiyi müşahidə olunur. Təhsil islahatlarının sürətləndirilməsinə maliyyə vəsaitinin ayrılması ilə Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrində yeni mərhələ başlanır. Dünya Bankının 2008-ci ildən etibarən «Azərbaycanın ali təhsil sistemində islahatlar layihəsi»ni həyata keçirmək üçün maliyyə vəsaitinin ayrılması barədəki təşəbbüsünə müsbət reaksiya verən Yaponiya hökuməti bu məqsədlə respublika Təhsil Nazirliyinə 430 min ABŞ dolları miqdarında maliyyə vəsaiti ayırmışdır. Həmin qrant hesabına «ilkin olaraq ali təhsil sisteminin mAliyələşdirilməsi, ali məktəblərdə kredit

¹ Hicran Əkbərova. Yaponiya səfirliyində imzalanma mərasimi. «Azərbaycan müəllimi», 4 iyul 2008-ci il

sisteminin, akreditasiyasının tətbiqi məsələlərini əhatə etməsi nəzərdə tutulur. Lahiyyə çərçivəsində ali məktəblərdə adambaşına maliyyə sisteminə keçid, ödənişli əsaslarla təhsil almaq istəyənlər üçün kreditin ayrılması, hazırkı akreditasiya qaydalarının dəyişdirilməsi» kimi məsələlərin həlli təmin ediləcəkdir.¹

Bundan başqa, Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirinin Naxçıvan Muxtar Respublikasına uğurlu səfəri ölkələrarası əlaqələrin coğrafiyasının daha da genişləndiriləcəyini göstərir.

Göründüyü kimi, Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrində təhsil amili mühüm yer tutur. Yaponiyanın təhsil ənənələrindən və müasir təhsilin Yapon modelindən faydalanmaq Azərbaycanda elmi və təhsili inkişaf etdirmək baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Daha çox Avropaya inteqrasiya üstündə köklənmiş Azərbaycan təhsilində yapon təhsil modelindən də öyrənmək milli təhsilimizin tam mənada dünya təhsil sisteminə qovuşmasını təmin edir.

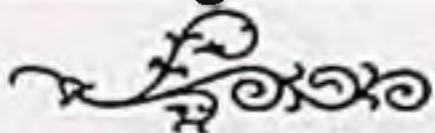
¹ Yaponiya ali təhsil sistemində islahatlara qrant ayıracaq. «Palitra» qəzeti, 15 avqust 2008-ci il

TURİZM ƏLAQƏLƏRİ

Yaponiya ilə keçmiş Sovet İttifaqı arasında bir çox sahələrdə, o cümlədən turizm sahəsində qarşılıqlı əməkdaşlıq həyata keçirilmişdir. Turizm sahəsində ölkələrarası əlaqələr Yaponiya dövləti ilə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı Hökuməti arasında bağlanmış «Vizaların verilməsində konsulluq yığımlarının qarşılıqlı olaraq ləğv edilməsi barədə» (26 fevral 1965-ci il), «Hava əlaqəsi haqqında» (21 yanvar 1966-cı il) və «Konsulluq Konvensiyasına dair» (29 iyul 1966-cı il) qanunları vasitəsilə icra edilmiş və tənzimlənmişdir. Bu illərdə Yaponiyadan turizm axını əsasən Sovetlər İttifaqının Moskva və Peterburq kimi şəhərlərinə yönəldilmişdir. Hətta həmin məqsədlə Sovetlər İttifaqının paytaxtı Moskva şəhərində xüsusi olaraq Tokio mehmanxanası və restoranı da fəaliyyət göstərməkdə idi. Keçmiş Sovet İttifaqı zamanı müttəfiq respublikalara, o cümlədən Azərbaycana Yaponiyadan turistlərin gəlməsi planlaşdırılmırdı. Bununla belə, Yaponiyadan Moskvaya, yaxud Peterburqa gələn turistlərin həmin səfər çərçivəsində arzu etdikləri təqdirdə müttəfiq respublikalara qısamüddətli gəlişi təmin edilirdi. O cümlədən Azərbaycana da sovet dövründə cəmi bir neçə dəfə yapon turistlərinin nümayəndələri gələ bilmişdi. Lakin bu hal sistemli xarakter daşıyırdı və Yaponiyadan gələn azsaylı turistlərin 1-2 gün ərzində konkret obyekt, yaxud sahə üzrə, məsələn, Qobustanla, İçərişəhərlə, Şirvanşahlar sarayı, Xalça muzeyi ilə tanışlığı ilə məhdudlaşırdı.

Azərbaycanla Yaponiya arasında turizm əlaqələri ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra ardıcıl və sistemli xarakter daşımışdır. Yaponiya-Azərbaycan turizm əlaqələrini yenidən qurmaq üçün, hər şeydən əvvəl, müvafiq qanunvericilik bazası formalaşdırılmışdır. Bu məqsədlə Sovet İttifaqı zamanı bağlanmış adları yuxarıda qeyd edilən sazişlərə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində yenidən baxılmış, bəzi zəruri əlavələrlə həmin sazişlərin təsdiq olunması təmin edilmişdir. Xüsusən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Milli Məclisin təklifi əsasında «Yaponiya ilə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı arasında bağlanmış müqavilələrin Azərbaycan Respublikasına münasibətdə hüquqi varisliyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası və Yaponiya arasında 2005-ci il mayın 30-da mübadilə edilmiş notalarının təsdiq edilməsi haqqında Qanun»u təsdiq etməsi digər sahələrlə yanaşı, turizmin inkişafı üçün münasib imkanlar açmışdır. Bütün bunlar ölkələrarası turizm əlaqələrinin formalaşmasına özünün müsbət təsirini göstərmişdir. Ona görə də müstəqillik illərində Azərbaycana Yaponiyadan turizm axını ildən-ilə xeyli artmışdır. Belə ki, 2003-cü ildə Azərbaycana müxtəlif kanallarla Gündoğar ölkədən cəmi 767 yapon vətəndaşı gəlmişdir ki, bu, başlanğıc üçün yaxşı göstəricidir. Qısa müddətdən sonra Yaponiya ilə Azərbaycan arasında cəmiyyət həyatının digər sahələrində əlaqələrin genişlənməsi turizmin də inkişafına təkan vermişdir. Bunun nəticəsidir ki, artıq 2006-cı ildə Yaponiyadan Azərbaycana gələn turistlərin sayı 925 nəfərə çatmışdır. Bu rəqəm 2007-ci ildə bir qədər də inkişaf edərək 1036 nəfər olmuşdur.¹ Ölkəmizə Yaponiyadan

¹ Gələrsən-görərsən. Mart-aprel 2008, №2, səh. 21

turist axını 2008-ci ildə daha da genişlənmişdir. İl ərzində Yaponiyadan Azərbaycana gələnlərin sayı artıq 1500 nəfəri keçmişdir.

Son illərdə Azərbaycanda baş verən böyük iqtisadi inkişaf, xalqın sosial rifahının yaxşılaşması ən yaxın zamanlarda Azərbaycandan da Yaponiyaya turist qruplarının yola düşəcəyini düşünməyə zəmin yaradır. Hazırda mövcud olan fərdi və pərakəndə turizmin sistemli və mütəşəkkil turizmlə əvəz olunması Yaponiya-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafında yeni mərhələyə çevrilə biləcəkdir.

Aparılan təhlillər Azərbaycan-Yaponiya turizm əlaqələrinin qarşıdakı illərdə daha da genişlənəcəyini göstərir. Son vaxtlarda Azərbaycanın paytaxtı Bakıda, habelə Naxçıvan, Şəki, Lənkəran və Qəbələdə yeni və ən müasir tipli 5 ulduz otellərin tikilib istifadəyə verilməsi, ölkəmizdə sosial-mədəni servis xidmətinin dünya standartlarına uyğun yenidən qurulması, respublikamızın hava nəqliyyatında müsbət dəyişikliklərin baş verməsi müxtəlif ölkələrdən, o cümlədən Yaponiyadan Azərbaycana turist axınının qısa müddətdə bir neçə dəfə artacağını proqnozlaşdırmağa əsas verir.

Ölkələrarası münasibətlərdə ən səmərəli və sərfəli sahə olan turizm əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi bütövlükdə Yaponiya ilə Azərbaycan arasında çoxcəhətli münasibətlərin daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

SƏHİYYƏ VƏ İDMAN SAHƏLƏRİNDƏ YAPONİYA-AZƏRBAYCAN ƏLAQƏSİ

Azərbaycanda səhiyyə sahəsinin inkişaf etdirilməsində və müasirləşdirilməsində də Yaponiya ilə əlaqələrin mühüm rolu müşahidə olunur. Səhiyyə sahəsində Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirliyinin vasitəsi və dəstəyi ilə həyata keçirilən tədbirlər aşağıdakı istiqamətləri əhatə etmişdir:

1. Səhiyyə müəssisələrinin yenidən qurulması və təmirinə yardım göstərilməsi
2. Səhiyyə sahəsində yeni texnologiyanın tətbiqi
3. Səhiyyə maarifçiliyinin təşkili

Aparılmış təhlillər göstərir ki, Yaponiya hökuməti ölkəmizdə 1999-2001-ci illərdə daha çox səhiyyə müəssisələrinin yenidən qurulması və təmir edilməsi məsələlərinə diqqət yetirmişdir. 2001-2005-ci illərdə səhiyyə sahəsində maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi işinə köməklik göstərilmişdir. 2006-cı ildən sonrakı mərhələdə isə səhiyyə üzrə Yaponiya ilə əlaqələrdə yeni texnologiyaların tətbiqinə üstünlük verildiyi müşahidə olunur.

Qeyd olunduğu kimi, Yaponiya dövləti Azərbaycanda səhiyyə müəssisələrinin - xəstəxanaların, uşaq evlərinin, qadın məsləhətxanalarının və poliklinikaların əsaslı şəkildə yenidən qurulmasına və təmir edilməsi sahəsində Azərbaycan Respublikasında dövlət səviyyəsində aparılan tədbirlərin daha da genişləndirilməsini diqqət mərkəzində saxlamışdır.

Gəncə şəhərindəki Qadın məsləhətxana-poliklinikasının, Sumqayıt şəhərindəki Psixonevroloji dispanserin, Bakı şəhərinin Türkan qəsəbəsindəki Əlil uşaqlar evinin, Ramana qəsəbəsindəki uşaq evinin, Bakı şəhərindəki 2 saylı uşaq evinin əsaslı təmiri, lazımi avadanlıqlarla təchiz edilməsi, istilik sisteminin yenidən qurulması Yapon dövlətinin Azərbaycan səhiyyəsinin inkişafına göstərdiyi qayğını əks etdirir.

Səhiyyə sistemində maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi baxımından da Yaponiya ilə əlaqələr mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahədə həyata keçirilən tədbirlər əsasən Yaponiya dövlətinin ayırdığı qrant layihələri hesabına səhiyyə müəssisələri üçün tibb avadanlıqlarının alınması məsələlərini əhatə edir. Qeyd etmək lazımdır ki, Yaponiyanın qrant layihələri əsasında yenidən qurulmuş və ya təmir edilmiş səhiyyə müəssisələrinin hamısına həm də müəyyən tibbi avadanlıqlar da alınmışdır. Bununla belə, bir sıra səhiyyə ocaqlarında müəyyən edilmiş qrant layihəsi xüsusi olaraq yeni tibbi cihazların və avadanlıqların alınmasına yönəldilmişdir. Yaponiya 1999-cu ildə Azərbaycan elmi-tədqiqat Fizioterapiya və Pulmonologiya İnstitutuna müasir avadanlıqların alınmasına 2 milyon ABŞ dolları həcmində qrant ayırmışdır.¹

Sonrakı illərdə Yaponiya dövləti tərəfindən ayrılmış 4,2 milyon ABŞ dolları hesabına Bakı şəhərindəki Ş.Ələsgərova adına 5 saylı Doğum evi, 1 saylı Bakı şəhər xəstəxanası, Abdulla Qarayev adına Uşaq kliniki xəstəxanası ən müasir tibb avadanlıqları ilə təchiz edilmişdir. Bundan

¹ Abbasov Ç.M. Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası yolları. Bakı, «Elm», 2004, səh. 263

başqa, Bakı şəhərindəki Ş.Ələsgərova adına 5 saylı Doğum evində qadınların süni mayalandırılması üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi laboratoriyanın yaradılması təmin edilmişdir. Həmin laboratoriyanın təşkili və fəaliyyəti üçün Yaponiya dövlətinin ayırdığı 2 milyon ABŞ dolları həcmində olan grant layihəsi əsasında laboratoriya ən müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş, bu laboratoriyada çalışan həkimlərə treyninqlər keçirilmişdir. Eyni məqsədlə müəyyən olunmuş 2 milyon dollarlıq grant vasitəsilə Azərbaycan Ciyər xəstəlikləri xəstəxanasında yeni tibb avadanlıqları quraşdırılmışdır. Bundan başqa, A.Qarayev adına Uşaq xəstəxanasında da 2 milyon ABŞ dolları həcmində yeni laboratoriya yaradılmışdır.¹ Respublikanın səhiyyə müəssisələrinə ən müasir tibb avadanlıqlarının alınması, yeni laboratoriyaların təşkili bu sahənin müasir tələblər səviyyəsində yenidən qurulmasına əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərmişdir. Bu isə Azərbaycandan xarici ölkələrə xəstə axınının qarşısının alınmasını təmin etməyə imkan vermişdir. Bütün bunlar son nəticədə Azərbaycanda səhiyyə sisteminin dünya standartlarına yaxınlaşdırılması yollarında mühüm addımlara çevrilmişdir.

Yaponiya tərəfindən ayrılmış grant layihələrinin bir hissəsi səhiyyə maarifçiliyi sahəsinə yönəldilmişdir. Bu yolla Azərbaycan həkimləri Yaponiyanın ölkəmizdəki səfirliyi vasitəsilə Bakıda keçirilən treyninqlərə cəlb olunmuş, yaxud Yaponiyada stajirovka keçmişlər. Aparılmış səhiyyə maarifçiliyi respublikamızda yeni texnologiyaya bələd olan, elmin son nailiyyətlərinə yiyələnmiş yüksək ixtisaslı tibb kadrınının formalaşdırılması prosesinin daha da sürətləndirilməsinə təkan vermişdir.

¹ Azernevs, iyul 2001, 21

Məlum olduğu kimi, Yaponiya dünyada həm də fərqli idman ölkəsi kimi tanınır. Bir çox oyun növlərinin vətəni yalnız Yaponiyadır. Buna görə də Yaponiyanın idman ənənələrini öyrənməyə beynəlxalq aləmdə böyük maraq vardır. Bundan başqa, Yaponiya dünyada idmanı dəstəkləyən ölkə kimi tanınır. Yaponiya – Azərbaycan əlaqələrində idman sahəsinin də müəyyən yer tutması bütün bunlarla bağlıdır.

Əvvəla, Yaponiya dövlətinin səhiyyə-sağlamlıq sahəsində apardığı tədbirlər həm də idmanın inkişafı ilə üzvi surətdə əlaqəlidir. Bununla belə, konkret olaraq Yaponiya dövlətinin Azərbaycanda idmanın inkişafına yönəltdiyi tədbirlər də müşahidə olunmaqdadır. Digər sahələrdə olduğu kimi, idman sahəsində də Yaponiya daha çox ölkəmizdə idman komplekslərinin yeni avadanlıqlarla, müasir texnologiya ilə təmin olunmasına köməklik göstərməyə üstünlük verir. Yaponiyanın 1999-cu ildə Azərbaycanda idman kompleksinin inkişaf etdirilməsinə 49,3 milyon yen (450 min ABŞ dolları) həcmində yönəltdiyi maliyyə vəsaitinin əsas hissəsi ən zəruri yeni texnologiyanın və avadanlıqların alınmasına sərf edilmişdir. Həmin layihə əsasında Bakıdakı ən mühüm idman mərkəzləri yeni texnologiya baxımından yenidən qurulmuş və müasir avadanlıqlarla təchiz olunmuşdur. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi də yapon grantı əsasında idman və yanğın təhlükəsizliyi avadanlıqları ilə təmin edilmişdir.¹

Yaponiya dövləti ölkəmizdə Şərq yönü idman növlərinin daha da inkişaf etdirilməsində maraqlıdır. Cüdo, əlbəyaxa döyüş, karate tipli idman oyunları Yaponiyada da geniş yayılmışdır. Azərbaycan Respublikasının Gənclər və

¹ Тураев Б.А. Глобальные вывозы человечеству. М., 2002, стр. 19

İdman Nazirliyi ilə Yaponiyanın respublikamızdakı səfirliyi arasında 1999-cu ildə bağlanmış müqaviləyə əsasən ölkəmizdə Şərq əlbəyaxa döyüşü idman növünün genişləndirilməsinə və inkişaf etdirilməsinə 400 min ABŞ dolları miqdarında maliyə vəsaiti ayrılmışdır. Həmin maliyə vəsaiti Bakıda Şərq əlbəyaxa döyüşü idman növünün təşkilinə xidmət edən müasir tipli idman bazasının yaradılmasına, mövcud idman müəssisələrinin yeni avadanlıqlarla təchiz olunmasına, yarışların keçirilməsinə xərclənmişdir. Nəticədə Azərbaycanda idmanın bu sahəsinə maraq daha da artmış, həmin çətin idman növünə gənclər daha çox qoşulmuş, müsbət nəticələr əldə olunmuşdur.

Azərbaycan idmançıları Yaponiyada keçirilən idman yarışlarında da fəal iştirak edirlər. Cüdo idman növünün banisi Ciqaro Komonun şərəfinə 2008-ci ilin dekabr ayında Yaponiyanın paytaxtı Tokio şəhərində keçirilmiş xatirə turnirində baş məşqçi Ağayar Axundzadənin rəhbərlik etdiyi Azərbaycan yığma komandasının iştirakı idman sahəsindəki əməkdaşlığın yeni mərhələdəki uğurlu bəhrəsi sayılmağa layiqdir. İdmançılarımızdan 81 kiloqram çəki dərəcəsində Zaur Paşayevin, 66 kiloqram çəki dərəcəsində isə Sərxan Əhmədovun cüdoçuların Tokio görüşlərində əldə etdikləri müsbət nəticələr Azərbaycan idmanının beynəlxalq aləmdə tanınması baxımından daha bir əhəmiyyətli addıma çevrilmişdir.¹ Bir sözlə, Yaponiya-Azərbaycan idman əlaqələri ölkəmizdə idmanın daha da inkişaf etdirilməsinə və respublikamızın idman şöhrətinin dünyada təbliğinə uğurla xidmət edir.

Göründüyü kimi, humanitar sahədə Yaponiya-Azər-

¹ Yaponiyaya yollanan heyət. «İki sahil» qəzeti, 4 dekabr 2008-ci il, №230 (4789)

baycan əlaqələri ictimai həyatın əksər sahələrini əhatə etməklə səciyyələnir. Humanitar sahədəki əlaqələr və birgə əməkdaşlıq qarşılıqlı şəkildə ölkələrin və xalqların bir-birlərini daha yaxından tanımalarına şərait yaradır. Dünyanın qabaqcıl ölkələrindən olan Yaponiya ilə əməkdaşlıq layihələrinin həyata keçirilməsi Azərbaycanın müstəqil bir dövlət kimi dünyada tanınmasına geniş üfüqlər açır. Eyni zamanda, humanitar sahədə ölkələrimiz arasında genişlənməkdə olan əlaqələr mədəniyyət, təhsil və turizm üzrə Yaponiya təcrübəsinin Azərbaycana axınına imkan verir. Mədəniyyət sahəsində birgə əməkdaşlıq ilk növbədə milli mədəniyyətimizin özünəməxsusluqlarının tanınmasına səbəb olur. Mədəniyyətlərarası dialoq eyni zamanda, ölkəmizdə demokratik prinsipləri genişləndirir və dərinləşdirir. Azərbaycan ədəbiyyatında Yaponiya mövzusunun bədii inikası məsələsi mədəniyyətlərarası əlaqələrin üzvi tərkib hissəsi olmaqdan başqa, həm də Yaponiyanın – Gündoğar ölkənin Azərbaycanda tanınması və təbliği sahəsində mühüm rol oynayır. Azərbaycan şairlərinin Yaponiyaya həsr edilmiş şeirləri və poemaları bu Gündoğar ölkəyə poetik bələdçi funksiyasını uğurla həyata keçirir.

Milli təhsilin inkişafı yollarındakı əlaqələrimiz beynəlxalq aləmdə özünü təsdiq etmiş yapon təhsil modelindən faydalanmaqla Azərbaycan təhsilinin daim irəliyə doğru aparılmasına zəmin yaradır. Həmçinin yapon təhsil modelindən yaradıcı şəkildə istifadə Azərbaycan təhsilinin dünya təhsil sisteminə səmərəli inteqrasiyasını təmin edir. Təhsil sahəsində Yaponiya təcrübəsinin öyrənilməsi ölkəmizdə milli təhsil prosesində yeni texnologiyanın tətbiqinin daha da genişləndirilməsini şərtləndirir.

Səhiyyə və idman sahələri üzrə Azərbaycan-Yaponiya əməkdaşlığı bu sahələrin əsaslı şəkildə yenidən qurulmasına, yeni və ən müasir texnologiya ilə təchiz edilməsinə şərait yaradır.

Bütövlükdə Yaponiya – Azərbaycan əlaqələri müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni tarixi şəraitdə iqtisadi-mədəni inkişafına kömək edir. Ölkəmizdə müxtəlif sahələrin müasirləşdirilməsində, dünya standartlarına yaxınlaşdırılmasında, müasir texnologiya əsasında yenidən qurulmasında Yaponiya təcrübəsinin öyrənilməsi və tətbiqi mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan – Yaponiya əlaqələrinin bundan sonra da inkişaf etdirilməsi üçün geniş imkanlar mövcuddur. Son illərdə Yaponiya şirkətlərinin Azərbaycanda fəaliyyətlərini genişləndirməsi, respublikamızın neft sektorunda önəmli mövqe qazanması, telekommunikasiya sektoruna da nüfuz etməsi ölkələrarası münasibətlərin daha da inkişaf edəcəyindən xəbər verir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin ölkəmizin gənclərinin xaricdə təhsil almasına dair təsdiq etdiyi dövlət proqramında Yaponiyanın xüsusi yer tutması bundan sonrakı əlaqələrimizin inkişafı üçün yeni perspektivlər açır.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan-Yaponiya əlaqələrinin daha da inkişaf etdirilməsi müstəqil dövlətimizin maraqlarına və inkişaf strategiyasına tamamilə uyğundur. Azərbaycan xalqı və dövləti Yaponiyanın təmsalında özünün etibarlı dostunu və sərfəli iqtisadi partnyorunu görür. Bundan sonra da Azərbaycan-Yaponiya əlaqələri gündən-günə inkişaf edəcəkdir.

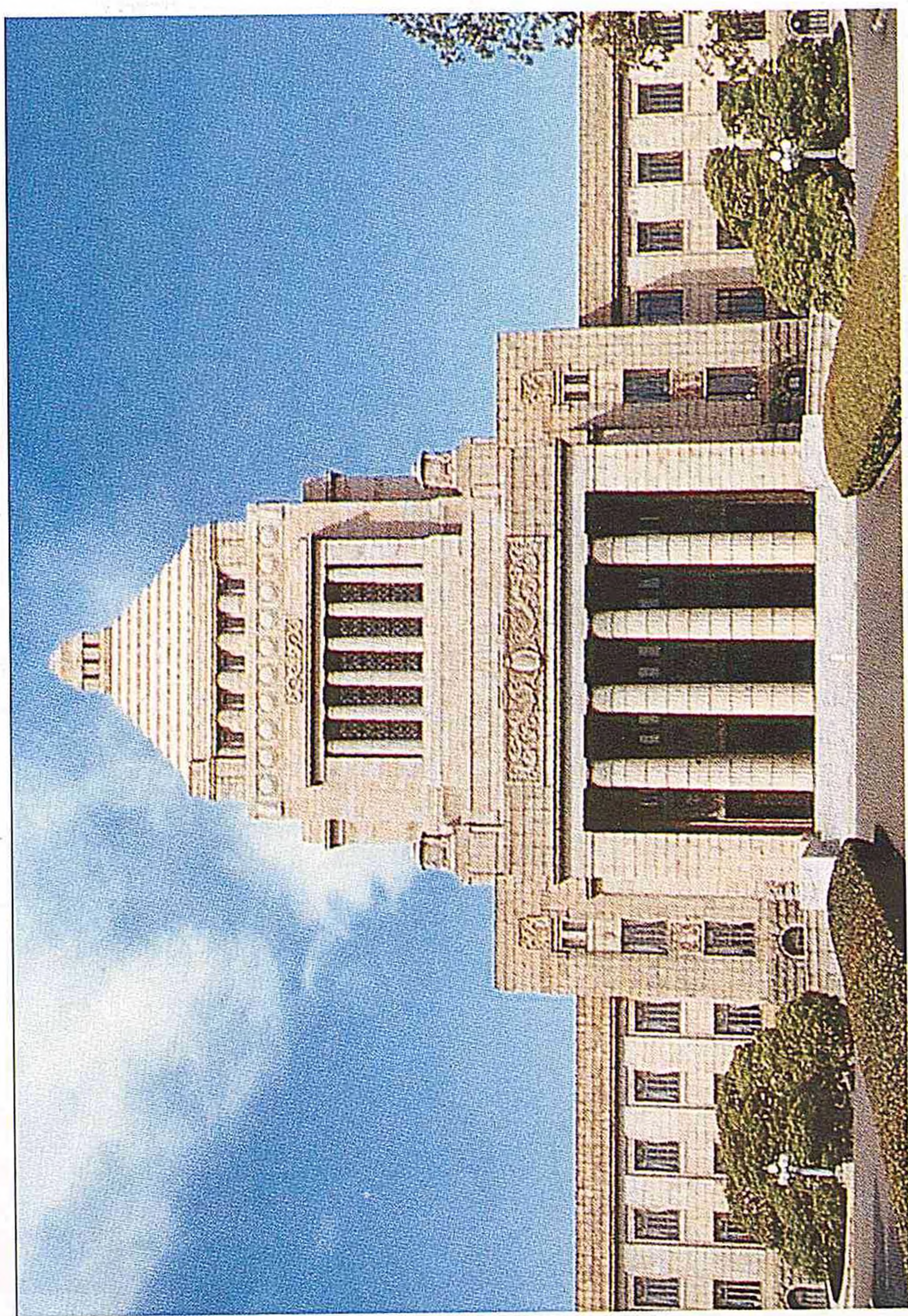

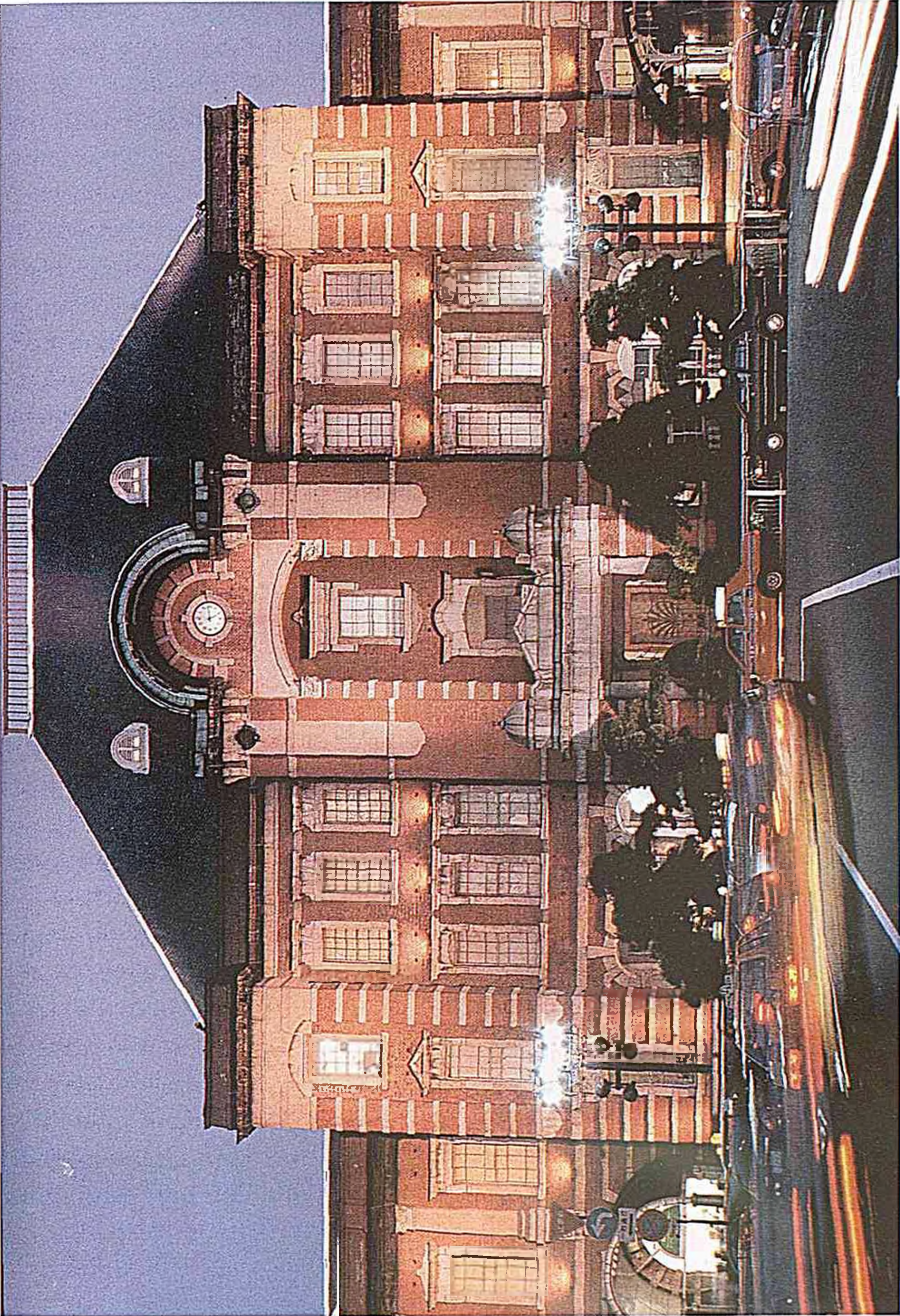
YAPONİYA GÖRÜNTÜLERİ

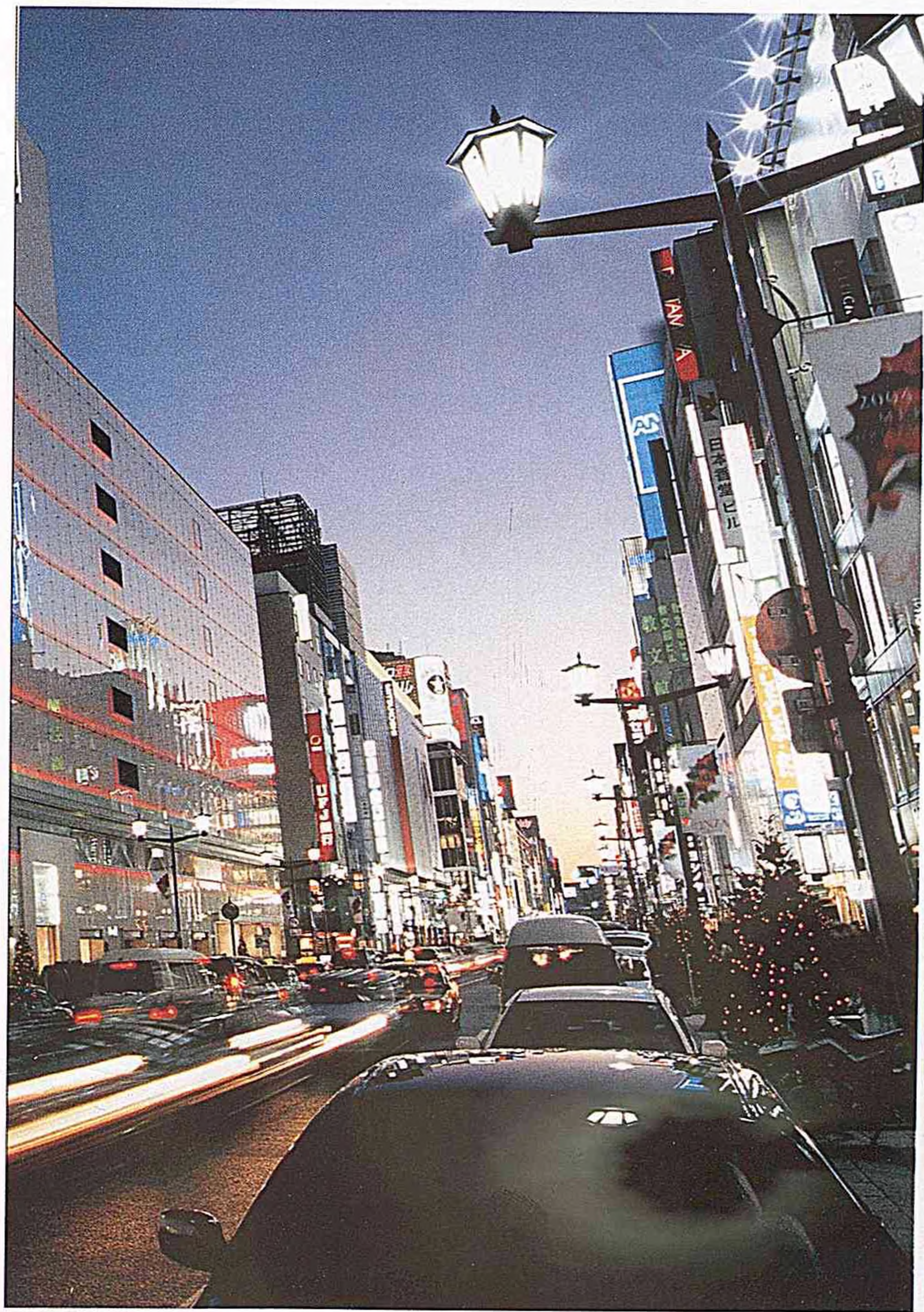

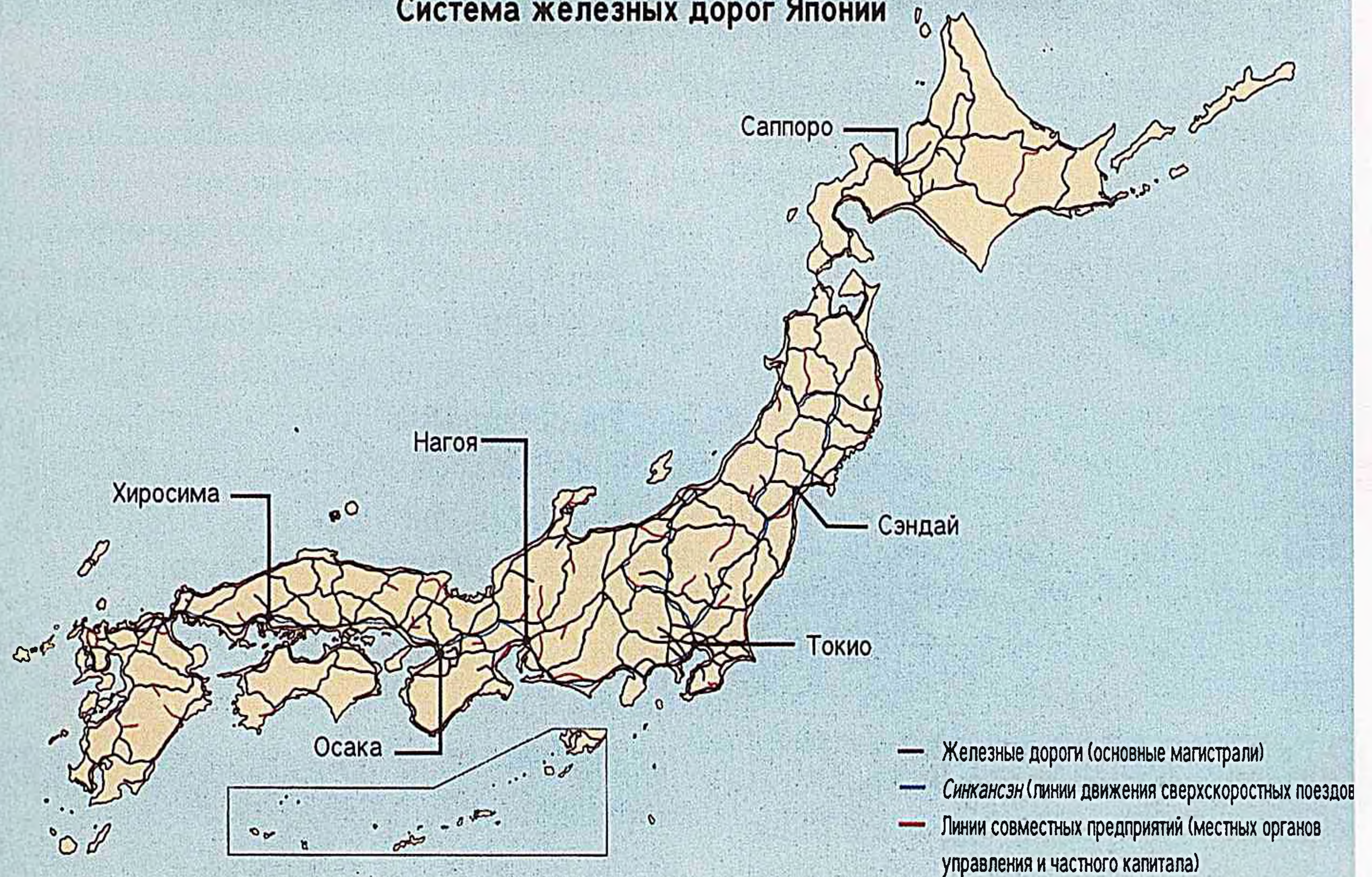

Система железных дорог Японии

AZERBAIJANI ~ JAPANESE

RELATIONS

AZERBAIJANI-JAPANESE RELATIONS IN THE HUMANITARIAN SPHERE

Japan, with its important position as a mighty country in the world community from the economic point of view, is the home of new technologies, as well as that of a matchless culture. Therefore, this country of Sunrise, which follows the principle of “low prices and high quality in its economy”,¹ cooperates with the world countries not only in the sphere of economy, but also in the sphere of science, education and culture. There is a great interest in the experience of Japan in the sphere of science, education, culture and in its application.

Azerbaijan-Japan direct relationships have been established after our country gained its independence. Japan was one of those countries who first recognized the state independence of the Azerbaijan Republic.

The state of Japan declared to recognize Azerbaijan as an independent state on December 28, 1991, and the execution of diplomatic relations between the Azerbaijan Republic and Japan has been started since September 7, 1992. The embassy of Japan in Azerbaijan was set up on January 21, 2001. The group of friendship and cooperation with Japan operates at the National Majlis of the Azerbaijan Republic.

Japan was an interesting country in the implementation of some programs in the economic and socio-cultural fields. The relations of our country with Japan have been improved to the level of interstates relations thanks to the expedient policy of the national leader of the Azerbaijan people Heydar Aliyev. The visit of the prominent statesman Heydar Aliyev to Japan in 1997 was of great importance in the development between the two countries. The documents signed during that visit stimulated

greatly to the further development of political, economic, diplomatic, scientific and cultural relationships. Consequently, Japan became one of the reliable allies of Azerbaijan. The new period of the relations with this country began by the official visit of the president of the Azerbaijan Republic Ilham Aliyev to Japan on March 7-10, 2006. At present, Japan is one of those countries who are greatly represented in the implementation of the programs in the different fields of society life in Azerbaijan. Japan takes an active part in the development of the oil sector in Azerbaijan, in the implementation of the program “Great Silken Way”, in the provision of modern progress in the socio-cultural fields on the basis of new technology. Azerbaijan-Japan cooperation is of great importance in the humanitarian field too, like in the political-diplomatic and economic fields.

The humanitarian sphere occupies an important place in the multi-lateral Azerbaijani-Japanese relations. These relations between the two countries exert positive influence on the integration of Azerbaijan into the world community in the sphere of culture, science, education, public health more than any others. This, in its turn, gives a serious incentive to the development of the humanitarian sphere along with others. The experience and support of Japan create favorable conditions for the application of the most update approaches to the solution of the humanitarian problems of our country, for the spread of new technologies and ideas.

The coverage of the Azerbaijani-Japanese relation in the humanitarian sphere is broad. The Azerbaijani-Japanese relations in the humanitarian sphere cover mainly the followings:

1. Azerbaijani-Japanese cultural relations
2. Azerbaijani-Japanese literary relations
3. Role of Japan in the development of national education
4. Touristic relations
5. Relations in the sphere of public health and sports

Azerbaijan has accumulated certain experience in each of the above-mentioned spheres. The mutual cooperation in the mentioned fields from the core of the Azerbaijani-Japanese relations. The study of the obtained results from scientific point of view and their generalization are of great significance.

AZERBAIJANI-JAPANESE CULTURAL RELATIONS

In various scientific sources Japan is characterized as the home of new technologies, nevertheless, it has always been admitted that this country has an incomparable culture. This idiosyncrasy is manifest in the unity of the past and present² and in the synthesis³ of the West and the East. The share of traditions deriving from folklore and national ethnography is great in the culture of Japan which has developed on the basis of synthesis of the West and East. The culture of Japan has preserved its national traits and ancientness. The scientific sources characterize the Japanese art like the following: “When one gets closely acquainted with the Japanese culture, it becomes evident that Japan, basing on its traditions, remains unchanged if compared to the industrialized Western society. As in the past, many kinds of traditional arts are still alive in the country, the ancient traditions still play an irreplaceable role in the life of the society and in the field of business in most cases. “The Japanese spirit” rules the everyday life.⁴

Just these very points determine the particular place of the Japanese culture in the world culture. The prevailing synthesis of the cultures of the West and the vast, and the traditions of folklore in the culture of Azerbaijan, which is located on the intersection of Europe and Asia, make the cultures of these two faraway countries identical typologically.

Cooperation in the sphere of culture occupies a particular place in the Azerbaijani-Japanese relations. The support of Japan to the development of musical culture in Azerbaijan should be particularly noted, because it has played an important role in the development of relations between the two countries in the sphere of culture. So that the Japanese government granted US \$ 354.000 to the reconstruction of the illumination system of the Azerbaijani Theatre of Opera and Ballet in the January of 2004. The materialization of the said grant project allowed construct the illumination and electricity system of the theatre on the level of the demands of the day and created conditions for equipping the theatre with new technology. In its turn, the re-built system created conditions for live presentation of performances to the spectators.

We think that the special attention paid to the Azerbaijani Theatre of Opera and Ballet by Japan was not accidental at all, it followed the purpose of rendering a constructive support to preserving and protecting the national culture traditions at the theatre. The support of the Japanese government in the purchase of musical instruments for the Azerbaijani National Symphonic Orchestra gave an impetus to further strengthening the material-technical base of the orchestra which has great traditions. The purchase of grand pianos and pianos for the Music Academy of Baku named after Uzeyir Hajibeyov helped this higher school to build the musical education on the level of modern demands, as well as to the development of musical culture. The concerts organized by the Baku Musical Academy on the occasion of the remarkable historical days of Japan for the Japanese living in Azerbaijan and for the employees of the embassy of Japan in Baku contribute greatly to the development of cultural relations. At the same time, the joint concerts of the Azerbaijani and Japanese musicians at the embassy of Japan positively influence

the improvement of relations between our countries and the development of integration in the sphere of culture.

The Japanese government paid due attention to the development of libraries in Azerbaijan as well. With the support of the Japanese government the audio-visual system of the Republican Library named after M.F. Akhundov was re-built in 2004.⁵ It was an important step from the point of view of modernization of the library work in our country. Besides, the joint grant project of the embassy of Japan and Azerbaijan an electron catalogue system was created in the Republican Library; it eased and improved the use of library by the readers. The creation of this system in the Republican Library created conditions for the appeals from other countries to make use of the opportunities of this library. This, in its turn, created conditions for the recognition of Azerbaijan in the international arena and for its propagation.

A part of undertaken measures was devoted to the propagation of the Japanese culture. The exhibition of the Japanese puppets in Baku in 2007 is of great importance from this point of view. The Puppet Exhibition demonstrated in all the corners of the world by the Japanese government follows the aim of propagating the historical-cultural traditions of this country. As it was noted in the press, "Japan possesses a reach puppet culture which reflects the history, customs and traditions, even the legends of the country. Since the ancient times the puppets have become a part of the everyday life of the nation, each of them has a special meaning and purpose connected with the life."⁶

Besides, in 2006 the embassy of Japan in Azerbaijan organized the exhibition of "Ekibano" in Baku; it demonstrated the achievements of the art of making flower bouquets of the Japanese people who has its historical traditions in this sphere. In 2007 on the occasion of the 15th anniversary of the establishment

of diplomatic relation between the Republic of Azerbaijan and Japan a postage stamp named “the Azerbaijani-Japanese relations of friendship” was issued. It was noted as a cultural event in our country. Japan organizes interesting and important exhibitions for the recognition of Azerbaijan in the country. Organization of such an exhibition contributes to the development of the cultural relations, too. So that on February 25, 2007, the Japanese-Azerbaijani Friendship Society organized an exhibition in the town of Osaka of Japan on the occasion of the 15th anniversary of the genocide in Khojali of Azerbaijan. Along with the photo-materials reflecting the tragedy, the drawings of the Azerbaijani artists painted on the same topic were also demonstrated there. A documentary film on the genocide in Khojali was also demonstrated there. It was very important from the point of view of conveying the grave consequences of the Armenian aggression against Azerbaijan to the world public. Organization of the exhibition connected with the genocide in Khojali in Osaka sounded as an action of solidarity with the tragedy of Hiroshima in Japan.

The topic of Japan, particularly the motifs of Hiroshima and Nagasaki, occupies a great place in the creative activities of the Azerbaijani artists in the 20th century. The drawing “Hiroshima” of the People’s Artist of Azerbaijan Tahir Salahov in oil paint cultivates the idea that the tragedy committed in Hiroshima should be a lesson for the world. The individual exhibition of this artist organized in Tokyo, capital of Japan, in 1979, brought great fame to the descriptive art of Azerbaijan.⁷

It is necessary to note particularly the birth and development of relations between the organizations of artists which play an important role in the Azerbaijani-Japanese relations. Active participation of the Artists Union of Azerbaijan in the relations with Japan is the continuation of the traditions of the 20th century in new conditions. The exhibition of the Azerbaijani artists in

Japan in 2007 evoked great interests in the descriptive art of our country there. Besides, the Union of Artists of Azerbaijan materialized several grant projects together with the Cultural Association of Japan. Materialization of these projects was of great importance from the point of view of building joint collaboration of the artists of Japan and Azerbaijan for building mutual relations.⁸

At the same time, the event organized in the December of 2008 in Baku on the occasion of the birthday of the Emperor of Japan Akihito attracted the attention with its cultural bias. The event demonstrated a documentary film devoted to the role of Emperor Akihito in the development of his country, it created a full imagination about the speedy development of the all spheres, including art and culture. Participation of popular men-of-art and culture of both countries in the event contributed to the development of mutual relations.⁹

Thus, the Azerbaijani-Japanese cultural relations covered many spheres and contributed to the development of our country. Taken wholly, in the years of independence the government of Japan allocated 364570 manats to the cultural sphere of Azerbaijan, and five grant projects were materialized in Azerbaijan on the account of the finances of Japan. The Azerbaijani-Japanese cultural relations wholly have become a decisive factor in the formation and development of the cultural relations of our countries. Relations with Japan contributed to the propagation of our art and culture in the world.

Azerbaijani-Japanese Literary relations

Literary relations form an important part of the Azerbaijani-Japanese relations. Along the whole 20th century the Azerbaijani literature commemorated the tragedies of Hiroshima and Nagasaki and attached them new senses and colors. This topic was appealed mostly by poets.

The motifs of Hiroshima and Nagasaki were used in the Azerbaijani poetry for challenges against the war, for inviting the people to peace. Nevertheless, the Azerbaijani poets Resul Rza and Nebi Khazri used the topic of Japan for other goals, too. Visiting Japan these prominent poets attached a poetic sense to their impressions about this country. The topic of Japan is occupying its worthy place in the Azerbaijani literature. The poems created by the Azerbaijani poet enliven the poetic map of the country of Sunrise. The literary examples of the Azerbaijani poetry on the topic of Japan fulfill the role of the poetic guide to Japan.

The People's poet of Azerbaijan Resul Rza (1910-1981) is one of the best representatives of the Azerbaijani poetry of the 20th century. He is popular in the Azerbaijani literature as a prominent creator of free verse. His "I wish the roses did not exist", "A day is also a man's life" have been appreciated as poems "distinguished with original ideas, poetic beauty, unique theme an innovation"¹⁰ His "Colours", which form a cycle, attracts the attention with its serious public content, they have become valuable poetic wealth of the world poetry.

Poetic reflections of Resul Rza are full of impressions of his visits to the world countries. His observations while visiting different world countries have later turned to a cycle of poems memorable and meaningful. His poems devoted to different world countries glorified the Earth as "the first home of man", "warmed by man's breath", "great hearted home of man". His impressions from the visits to all the corners of the earth enabled him to make generalized poetic inferences. His cycle of poems written on the topic of his travels made him popular as a poet not of one country, but of the whole world. From this point of view his poems "Impressions on India", "African Songs", "My memories of Iraq", "Impressions on Syria", "My Memories of Prague", "A nut free in the Park of Gulhane", "the Japanese

Motiffs", "Eiffel Towel", "Chinese Notes" form of cycle and complete each other in sense and poetry, serve the aim of creating the artistic view, the poetic panorama of the whole universe with its West and East.

In the former Soviet literature travel poetry, popular writings devoted to the visits and travels were ideological in nature, they tried to depict the superiority of the Soviet Union over the capitalistic world. In reality, the travels of the prominent men-of-letters to foreign countries were organized by the government just for that purpose. The conducted studies evidence that the poems of Resul Rza devoted to his travels are characterized more by their artistry, than by their ideological content. Resul Rza possessed a broad world outlook; with his travel poetry he disclosed his inferences about man and world in a broad sense as a man of art, on one hand, enriched his works with new topics and ideas, on the other hand. If they are approached from the said point of view, the inferences of Arif Abdulla-zade concerning the travel poetry of Resul Rza are very interesting: "The thing is that very often it seems to us that the majority of our poets speak of being homesick terribly while traveling the foreign countries. As if they were forced to visit those countries and their impressions are full complaints. But in the poetry of Resul Rza it is completely different. He gets interested in everything in the countries he visits, generalizes the instances and details which may serve as materials for his poetry and discloses his poetic attitude to them."¹¹

Besides, many travel poems of Resul Rza are aimed at conveying the problems of Azerbaijan to the world under the disguise of his impressions obtained from his visits. As People's Writer Anar wrote: "It was a selected, thoroughly-thought out methodology for Resul Rza to address the painful problems of Azerbaijan to faraway countries, to the colonial countries mostly."¹²

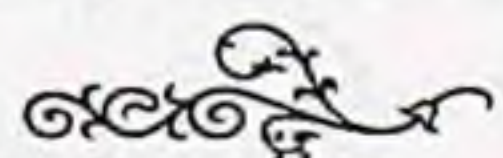

If to approach the problem from this point of view, Resul Rza's "Japanese motifs" acquire a special importance. These poems may be considered the most important and the best in his creative activity. They were written under the impression of his visit to the country of Sunrise in 1962 and 1974. Though written in different years "the Japanese Motifs" of Resul Rza form an integrity from the point of view of the content and idea, from the point of view of the artistic approach and attachment of sense.

"The Japanese Motifs" aims at creating a full, complete and objective impression by employing imagery. The soviet ideology demanded not to convey the truth about the capitalist countries, including Japan. The newspapers and text-books published only biased information about them. In such circumstances to tell the truth about such countries demanded great courage from the men-of-letters. In such circumstances Resul Rza depicted Japan as it was, without any fear, could present Japan to his readers as it was. The poet described Japan as a country existing "on the epicenter of the earthquake", a country where the population was "as industrious as an ant", a country resembling "the nest of ants", "a country of miracles of modern technology", "a country dictating development with its tiny and huge electron machinery." To create full impressions in his readers Resul Rza described the streets of Tokyo with lanterns of many colors, with numerous cafes and casinos, and the motley ornament of kimonos by employing imagery and attaching new sense to them. All this enabled him to create in his readers a full, complete imagination about Japan. In this sense the extract below creates the impression of a poetic geography of Japan.

Tokionun elə bil
Nə uzunluq var, nə eni
Dalğalı bir dənizdir Tokio-
İnsan dənizi

It seems Tokyo has
Neither a width, nor a length.
Tokyo is a sea, waving-
A sea of people

Buluddan baxsan	If you look down from the clouds
Bir qarışqa yuvasıdır,	It seems that it is the nest of ants
Ucsuz-bucaqsız	A boundless nest
Tez-tez diksinir	The soil beneath
Altında torpaq.	Startles very often
Hər qarışı Yaponiyanın	Every inch of Japan
Ya vulkanlayıb,	Either is a volcano.
Ya vulkanlayacaq. ¹³	or will become a volcano.

As it is known, the cities of Hiroshima and Nagasaki of Japan were subjected to atom bombardment by the USA in the World War II; as a result there were huge human losses. And this topic found its wide response in the world literature. "The Japanese Motiffs" of Resul Rza attach various senses to the tragedy of Hiroshima about from different angles which catches the attention at once. "Lines about the Victims of Hiroshima", "The Mourning Eyes", "Bombardment" move to the forefront the realities of Hiroshima in an artistic form and thinking inherent to the creative activity of Resul Rza. The terrible atomic bomb tested in Hiroshima, "the poison penetrated into the wounded soil", or "the huge mushroom rising to the sky like a lightning," burned, destroyed, grassless, coal-colored earth of Hiroshima is described as "a dark coffin lying from horizon to horizon". There are hundreds of poems full of metaphors and epithets. But none of them is so memorable as the ones of Resul Rza depicting the realities of Japan. The poet introduces Hiroshima to his readers as "topsy-turvied" town. He also describes its unique matchless sight after the horrible destruction of war:

Yerdən göyə sükut,	Silence from the earth to the heaven
Kömür, kül.	Coal, ashes and dust.
Kündə-kündə filiz	Blooms of ore,
Daş torpaqdan yoğrulmuş	Kneaded of stones and earth
Eybəcər sima	A horribly ugly sight
Xirosima! ¹⁴	Hiroshima.

“The Japanese Motiffs” of Resul Rza are full of ideas aimed at saving mankind, removing the danger of wars, ensuring peace and security on the earth. In these poems Resul Rza, chairman of the Peace Committee in Azerbaijan, speaks as a man who worries for the fate of mankind, who strives for the rescue of the Earth, who is a herald of peace and justice. The poet calls all the peoples of the world to take a lesson from the horrors of Hiroshima, to put an end to wars:

Havanı qoxlayın!!	Smell the air!!
Təşviş, nigarənçılıq qoxusu gəlir.	It smells agitation, anxiety.
Bir qurtum yağış susyu	A gulp of rain water
Fəlakət dadır.	Tastes disaster.
Insanlar!	People!
Yer üzünün taleyi	The fate of the earth
Sizin əlinizdə,	Is in your hands
Insanlardadır.	In the hands of people.
Müharibə carçılarının	Cut the tongue of
Dilini kəsin	The heralds of war!
Bir olmuş cinayət	Let the crime committed once
Bir də baş verməsin. ¹⁵	Not to be committed again!

These lines written nearly 62 years ago, in 1962, are tropical and sound contemporary for all the periods, for the present, for our state and people. And they determine the humaneness, topicality and contemporaneity of the art of Resul Rza.

The cycle of poems forming “The Colours” of Resul Rza, which occupy a special place in the poet’s creative activity, were compared with the opportunities of colours in the descriptive art used by the famous Japanese artist Tosio Utamaro San. The prominent Russian scholar Academician N. Federenko wrote in his book “Notes on Japan”. “When I listened to the words of Tosio San, Japanese artist, about the colour range, gamma, willy-nilly I remembered the poems titled “The Colours” by Resul Rza.

Each colour mentioned in his poem has been attached a meaning, a sense by him, each of them has its own content; one of them reminds us our yearning, our longing, our grief, our desires. Like Utamaro, the artist, Resul Rza, the poet, notes that colours penetrate into our souls and pass through them, like a warm, or cool breeze. "The Colours" awaken memories, feelings, and say that "if we do not want to see more than what we have seen, then each colour is simply a colour, a dye".¹⁶

By its form the poems in the cycle of "Colours" of Resul Rza are identical to the poems written in Japan. It also presupposes the typological identify of the poems of Resul Rza with those of Japan.

The poems of Resul Rza about the country of Sunrise are of great importance as a valuable page of the Azerbaijani-Japanese relations.

Among the Azerbaijani poets, who have written poems on the topic of Japan, Nebi Khazri has his own place and merits.

People's Artist Nebi Khazri (1924-2007) is a matchless lyric poet in Azerbaijan; he is recognized as the author of valuable poems and plays, a great man-of-art. In the history of literature of Azerbaijan in the new period he is described as one of the most brilliant representatives of the poetry of Azerbaijan, a People's Poet having a broad creative palette.¹⁷ He headed the Association of the Solidarity of Azerbaijanis of the World for a long time; he visited many foreign countries and put into verse his impressions and notes connected with these visits. The poems reflecting his impressions obtained from his visits to Turkey, Iran and to the European countries occupy a special place in his creative activity. His poems played the role of a poetic window to the foreign world for the Azerbaijani readers very successfully. To approach the world with new dimensions, to look at Azerbaijan as a sunny part of the world, to pay a poetic glance at the earth from the Land of Fires are evidences that Nebi

Khazri is able to approach the global issues from a poetic angle. It is not accidental that the scientific sources show that “globalism forms the core of the poetic thinking of Nebi Khazri”.¹⁸ His poems devoted to the world countries, continents, to time and space disclose his deep thoughts full of unique reflections and meanings.

The Japanese topic occupies a special place in the creative activity of Nebi Khazri. In the October of 1974 he visited Japan and was in different cities of the country of Sunrise. His impressions of that visit turned into impressive poems full of various senses. His cycle on Japan consist of ten poems. Different instances of the Japanese life, memorable moments of his visit were put into verse with great poetic inspiration. In his poem “The Girl Dozing in the Train” he describes a young lady in the train who returns home from work in the town of Kamakura, She “resembles a statue of tiredness”, and the poet describes her as “the beauty of Japan”. In another poem he calls the town of Nara “the city of the deer with a thick forest of deer horns”. In his poem “the Garden of Stones” the stony park in the town of Kiato is resembled to “the sign of immortality” and “a silence as big as the earth” figuratively. His poems remain in memories as successful examples of art which skillfully disclose the longings for the motherland (“sleeplessness abroad”, “I am proud of...”). Thus, a part of the poems in the cycle on the topic of Japan has been devoted to the poetic description of the country of Sunrise, to picturing its nature and sights. His poems called “Japanese-like” by his ownself he discloses his ability of describing the wisdom, optimism, mentality of that nation, such qualities are moved to the forefront. “The Words of an Old Man” from the cycle of “the Japanese-like” reflects the said qualities clearly and completely:

-Həyatda gördüyüm
Yüz qərinədir,

I have seen in life
Hundreds of centuries,

Sən de,	Ask me,
Görüş nədir,	What is a meeting,
Ayrılıq nədir?	What is departure?
Onunla birinci	It was my first
Görüşüm idi,	meeting with her,
Onun müdirik səsi	Her voice full of wisdom
Qəlbimə çatır.	Penetrated into my soul.
O deyir:	The voice answers:
-Ayrılıq görüş ümidi,	-Departure is the hope to meet again,
Görüş ayrılığın	Meeting is the beginning of the
Başlanğıcıdır. ¹⁹	Departure.

As it seen, Nebi Khazri's cycle of poems is a poetic guide for the recognition of the country of Sunrise, for getting acquainted with the idiosyncrasies of the Japanese.

The motifs of Hiroshima occupy a special place in this cycle. His poem "Martyrs and Witnesses" has been completely devoted to Hiroshima. This poem is also important as the first one written about Hiroshima. The poem is in the form of "an appeal". The chosen literary form allows cultivate to the readers the ideas of peace and take a lesson from the tragedy. In this sense the aim of the poet is to call the people to save the world from the danger of a new war by appealing to the tragedy of Hiroshima after 30 years in the mid of the 20th century. The poet resembles Hiroshima to "a sighing man", to "a conscience never dreaming", speaks of Hiroshima as time and space, describes the events as the unity of contemporaneity and historicity.

In different parts of the poem "Martyrs and Witnesses" a special attention is paid to the selection of details of events when the tragedy of Hiroshima took place, the poet attaches different meanings and senses to these details. For instance, there is such an instance in the poem that the children of the world assemble and gather money for erecting a monument to a school-girl killed

in the tragedy of Hiroshima. This edifying, instructive event has been introduced to the readers poetically. In the poem "The Eyes of Disaster" he describes the walls of a building still remaining in the ruins of Hiroshima after the destruction, in the poem "The Death Hill" speaks of human bones exposed during excavations. These bones form a hill and are called hill tombs. The transformation of the greatest tragedy of the 20th century to the object of poetry serves the aim of disclosing the essence of this tragedy. The poet speaks of the walls remained safe after the disaster as "a terrible museum with a sleeping disaster in its bosom", of the exposed human bones as "a history with a lost name" by employing imagery. In the part of the poem called "8 o'clock 15 minutes" the poet speaks of a pocket watch in the Memorial Museum of Hiroshima which stopped when the atomic bomb exploded. The poetic considerations of Nebi Khazri are generalized and sound like an accusation to the warmongers:

Atəşli göbələk qalxdı, ucaldı	The fiery mushroom rose high into sky,
Ucaldı ölümün qanadı kimi.	Like the wing of the death.
Yer yandı göy yandı...	The earth flared, the heaven flared...
Mən isə qaldım.	But I remained untouched.
Mən qaldım ittiham saatı kimi.	I remained as a witness to accuse.
Xatirəm acıdan acıdır mənim,	My memories are the bitterest of the bitters,
Qəzəbim-o gündür,	My wrath is that day
Kinim-o gündür.	My rage is that day
Sanki əqrəblərim qayçıdır mənim,	My hands seem to be scissors,
Qara fikirləri kəsmək üçündür. ²⁰	For cutting the dark thoughts.

Nebi Khazri makes the martyrs of Hiroshima speak of the tragedy in the afore-named poem "The Martyrs and Witnesses",

they tell of the disaster, disclose all the aspects of the tragedy and disclose all its essence. The voices of the martyrs are described as “voices from the depth of the earth”, “bullet shot in silence”, they make people imagine the bitter revelations of the tragedy which are very impressive and mournful. The following lines sounded by “the second voice” remind once more that the contrasting features, the heart-burning instances of the truth of Hiroshima:

Mən bir müğənniydim sevirdi cahan	I was a singer and the
	world loved me
Kəsildi, dayandı birdən nəğmələr.	Suddenly my song was
	broken and ceased.
Sizi dinləyirəm torpağın altdan,	I listen to you from beneath
	the earth
Mənə tanış gəlir hərdən nəğmələr,	Sometimes they seem
	very familiar to me.
Elə istərdim ki, oxuyum mən də	I wish I could sing again,
O qədər nəğmələr susdu sinəmdə. ²¹	So many songs remained
	unsung in my heart.

The poem-appeal ends with an edifying, instructive conclusion. It is good points that the poet does not repeat his ownself in such moments. Instructive and edifying thoughts expressed at the end of each poem complete each other and sound like poetic declarations. For instance, in the poem “The Statue Girl” the innocent girl killed by the guilty fathers, and the statue erected to her by the innocent children are not represented as a positive event at all:

İnsanlar,	People!
Açılsın qanadlarımız!	Stretch your wings!
Qoy zəka xeyirxah əmələ dönsün!	Let wisdom serve the
	noble deeds!

İnsanlar, qoymayın övladlarımız,

Bir daha mənim tək heykələ dönsün!²²

People, do not allow
your children

Become a statue
like me!

In the part of the poem called “8 O’clock 15 Minutes” Nebi Khazri turns his face to the whole mankind and calls them to be vigilant, not to allow the tragedy of Hiroshima be repeated any more. The challenge here fulfils the function of attaching a sense to the watch with its motionless hands which accuses the warmongers:

Baxın, səkkiz-on beş...

Baxın, insanlar,

Sükutla dayanın bir dəqiqə.

Yatsanız yuxudan qalxın, insanlar,

Diksinin oyanın bir dəqiqə.

Üzü tutulmasın, Günəşin, ayın,

Bəşər məni ansın bir dəqiqə.

Amandır, insanlar,

Bir də qoymayın,

Saatlar dayansın bu dəqiqədə.²³

Look, it is eight fifteen...

Look, people,

Silence for a minute.

Awake, if you are asleep,

Awake, get up a moment.

Let no clouds cover the Sun,
the Moon,

Let the mankind remember
me for a minute.

I beg you, people,

Do not let the clocks and
watches

Stop at eight-fifteen
any more.

The thoughts which sound in the epilogue of “The Martyrs and the Witnesses” completes the main idea of the poem from the beginning to the end which is not to allow the break of wars any more. The voice of the poet sounds as a mighty orchestra while declaring this idea.

The poet calls Hiroshima “the mournful island of Japan”, “an unhealing wound on the body of mankind”, he asks the

people to take a lesson from the tragedy, to protect the future of the earth. It is the greatest duty of the mankind:

Eşit məni	Listen to me
İnsan oğlu	Son of the human being,
Ümman oğlu	Son of the ocean,
Tufan oğlu!	Son of storms!
Bağça əkib	Let us plant gardens
Gül qoxuyaq,	And smell flowers,
Biz səs-səsə gəl qoruyaq,	Let us take hand in hand defend
İnsan oğlu	The morrow of the Earth,
Cahan oğlu	Son of the mankind,
Yer üzünün sabahını. ²⁴	Son of human being

The challenges at the end of each poem in the cycle, the inferences make one think of them as poems-appeals by their genre.

“The Martyrs and Witnesses” is a poetic challenge of the Azerbaijani poet sounding from Japan. It is at the same time an expression of attention, tribute of the Azerbaijani people to the country of Sunrise, to the Japanese people, an expression of solidarity with them. The poem “Farewell, Japan” generalize the sincere attitude and great respect to the Japanese people with all its depth. The same is observed in the whole cycle:

Baxdım	I looked
Gözlərimdə doğma bir ölkə...	And saw a native to me
	country...
Söz açdım Xəzərə sədaqətimdən	I spoke of my devotion to
	the Caspian
Günəş okeandan qalxmırdı bəlkə	Perhaps the Sun did not rise
	from the ocean,
Qalxırdı okean məhəbbətindən. ²⁵	The ocean rose because
	of her love to the Sun.

“The Japanese Cycle” of Nebi Khazri is a valuable and significant page in the literary relations of Japan and Azerbaijan. This poetic cycle has broadened and deepened the topic of Japan in the Azerbaijani relations.

The Japanese topic has found its reflection in the poem of “Hiroshima” by Fikret Goja, People’s Poet of Azerbaijan, in “A child in Hiroshima with no School” by Ali Kerim. F. Goja presented the tragedy of Hiroshima as “the explosion of the patience of the 20th century”. This poem by its form, order of lines in it reminds the explosion of an atomic bomb:

...Hələ bu Yer kürəsi də maviliklərin	The Globe once was
Dərin sükutu içində balaca bir qayıqmış.	a small
Od alıb elə yanır ki, elə bil	Boat in the silence of
Bir çəngə qamış	blue oceans.
yanır	It is burning so
göy	fiercely as if
su,	A bunch of dry reed
hava	the earth
yer,	the air
Sus,	the water
dava	the heaven
başlayıb	are burning.
deyir	Hush,
bir səs:	“the war
Partlayış	has begun”
Deyirlər	says
XX əsrin	a voice
Səbri partlamış!	They say
	the Patience
	of the 20th century
	Has broken!

Yanır kirpiklərdə yaş.

Yanır arzu, murad, təlaş

Ömrün yoludur yanan qarşımızda. ²⁶

The tears dripping
from lashes are burning.

Desires, agitation,
wishes are burning.

We see the road of our
life is burning.

Ali Kerim, a prominent Azerbaijani poet, described the grief of a little girl who could not go to school because of the injury she got at the bombardment of Hiroshima in his poem “Little Girl with no School”. For being ill she could not go to school, though she longed for it so much. Her feelings have been expressed by the poet deeply and convincingly. Ali Krim never visited Japan, or Hiroshima, he read about them only in newspapers and books, but he was able to describe the little girl’s longings and yearnings so naturally as if he had observed her and her state closely:

...Eşidir zəngi bildirən

Yenə uçur məktəbə

...Ağlağan könlün adı

Jurnalda yoxdur yenə.

Neçə il sinifdə qalır

Qızın ürəyi,

Ürəklərin kövrəyi.

...Nə danışar, nə dinər.

...Gah da ümitsizliyin,

Qəmin təkinə yenər.

Ona dərman verərlər,

Dərman xəstələnər.

...She hears the bell

It calls the pupils to school.

...But the name of ever crying
little girl

Is not in the register again.

She is in the same grade for so
many years

With her small frail heart,
The frailest of the frail hearts.

...She would neither speak,
nor utter a word

She would descend to the deep
Pool of grief and hopelessness.

She would be given medicine,
The medicine would get ill.

Sənin loğmanın ollam, I shall be your physician
Mənim məktəbsiz balam.²⁷ My child with no school.

As it seen, the Azerbaijani-Japanese literary relations are an important problem and have great opportunities. We think that it even can be the topic of an important study. Along with the topic of Japan in the Azerbaijani literature, the Azerbaijani topic in the Japanese literature should also be studied. Translations from the Azerbaijani literature into the Japanese and vice-verse are also important as a special sphere of literary relations between these two countries.

On the plane of expansion of relations between Azerbaijan and Japan in the years of independence of Azerbaijan in the majority of spheres there have emerged favourable conditions for the development of literary relations between the two countries. At present there is an interest in Japan, it gives an incentive to the development and expansion of literary relations between the two countries.

ROLE OF JAPAN IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL EDUCATION

It is well known that Japan reached the present level of development in the sphere of science, education and technology after the World War II only on the account of the conducted purposeful reforms in the mentioned fields. Therefore, a special attention is paid to the study of traditions in the education of Japan²⁸ founded a century ago in the world, to the utilization of the model of education of Japan, to moving to the forefront factor of education in the relations with that country. A

serious attention is also paid in Azerbaijan to the use of the Japanese experience in the sphere of education.

As it is evident, the Azerbaijani-Japanese relations began in the years of the Soviet power. So that as early as the 1960s-1970s the construction and operation of the plants of Air Conditioners and Ozone in Baku acquire great importance as a fruitful yield of the relations of our republic with Japan. Nevertheless, the Azerbaijani-Japanese relations began to develop more extensively after the independence of our country, expanded and covered all the spheres. In the years of independence of Azerbaijan our relations with Japan developed not only in the sphere of economy, but in science, education, culture, medicine, sports as well, important results have been achieved in all the spheres.

One of the directions, which occupy an important place in the Azerbaijani-Japanese relations, is the sphere of education. It has the following reasons:

1. Traditions in the system of education have superiorities and idiosyncrasies, to study and make an efficient use of them form one of the basic directions of the educational policy of independent Azerbaijan.
2. Japan has its own interests in rendering support to educational programs in the international arena.

The two above mentioned reasons show that the interest of our countries in the sphere of education coincide and complete each other. As a result of them the programs of Japan which render support to education are being materialized in Azerbaijan successfully since 2000.

Up to present not any contract or agreement has been signed between the ministries of Japan and Azerbaijan on cooperation, but the document signed by the heads of the states reflected and include cooperation in the sphere of science, education and application of new technologies, and these

documents have created conditions for the materialization of certain projects in these spheres.

The projects on education conducted in Azerbaijan by Japan are multilateral in nature and cover many spheres. They can be grouped like the followings:

1. Conduction of projects aimed at rendering support to the development of education
2. Repair and construction of schools of general education
3. Materialization of programs aimed at exchanging teachers and students
4. Application of new technologies

In the frames of the Azerbaijani-Japanese cooperation certain steps have been undertaken in the sphere of conduction of projects aimed at rendering support to education. In 2003, the Japanese government allocated US\$ 30.000 for the foundation of the laboratory of the Japanese language at Baku State University, US\$ 61.189 for the equipment of the Music School named after Bulbul. In 2005 it allocated US \$ 87.975 for the equipment of the Sports School in the district of Yevlakh. The projects aimed at rendering support to education were executed in the frames of the program “Grass-roots and security” conducted by the Japanese government in the world, including Azerbaijan. Besides, the Japanese government allocated a grant in the sum of US \$ 483.000 through the International Development agency for the development of the Second Education Reform project. This sum will be spent in 2002-2011 in Azerbaijan on the development of education strategy, priority directions in education, as well as on the development of reform programs. The financial support rendered by Japan to the development of national education has been directed mainly to the modernization of the sphere of education in Azerbaijan. As it is seen, “the Grass-roots and security” grant program of the Japanese

government plays an important role in the sphere of development of education in the Azerbaijani-Japanese relations. The repair of old school buildings and construction of new ones occupies an important place in this program. For the materialization of the said project in 2000-2008 US \$ 5 282718000 have been spent on the construction work in Azerbaijan, including the construction of the houses for the refugees. The Japanese embassy in Azerbaijan has executed 82 projects in different regions of Azerbaijan on the basis of the agreement with the ministry of Education of Azerbaijan. The analysis of the execution of the projects evidences that the Japanese government paid attention to the construction of new schools and repair of old ones mostly in remote districts and villages. So that seven out of 40 projects were materialized in Baku, in the suburbs and in Sumgait. Among those seven projects are the reconstruction of the water supply and heating systems of the Children House 2 of Surakhani district of Baku, repair and reconstruction of a kindergarten in Sangachal, School 225 in Baku, the European Lyceum, Secondary School in Buta of Garadag district, as well as the improvement of conditions for teaching the children of refugees settled in Sumgait. Other projects covered by the "Grass-roots and security" program have been executed in the districts of Astara, Lankaran, Lerik, Yardimli, Gakh, Ismailli, Sheki, Khachmaz, Gusar, Zardab, Beylagan, Goychay and others. The projects mainly dealt with the repair of school buildings, equipment of schools, and reconstruction of heating systems. Besides, within the frames of the grant program of the Japanese government new school buildings were constructed and given at the disposal of pupils and teachers in the villages of Ley (Lankaran), Charkhi and Garajug (Khachmaz), Shahsevan (Beylagan), Chayresullu (Gadabey), Mollavaizli (Saatli), Gorugbagi (Zardab), Mollaoba and Arsila (Yardimli), Gulluk (Gakh), Alpud (Goychay), Kerimbeyli (Salyan), Akhura

(Astara), Uludash (Gabala). Construction of schools and repair of old school buildings for the refugees and internally displaced persons occupy a special place in the project. New schools have been built in Sumgait, in Agdam and Barda, in Sulu-tepe of Baku for the internally displaced persons and refugees, all these schools have been supplied with modern equipment.

After 2005 the Japanese government speeded the construction and repair of school buildings within the “Grass-roots and security” program more. So that 42 projects were executed within 2005-2008 in the Republic. The tradition formed in the previous years in the sphere of construction and repair of school buildings has been continued, priority was given to the materialization of projects in the areas populated by the refugees and internally displaced persons, as well as in the remote districts and villages.

A mutually beneficial cooperation program in the sphere of teacher and student exchange between Japan and Azerbaijan is also implemented into life.

Within the frames of “training visit for school teachers” since 2002 the representatives of schools of Baku have been to Japan and gained the chance to get closely acquainted with the system of education, culture and society of the country. The visit of the Azerbaijani teachers to Japan plays an important role in the development of the world outlook of the new generation of teachers. Besides the teachers, the students may have a good chance to benefit from the exchange programs of the universities of Japan. Up to new dozens of university students of Azerbaijan have won the competition for studying at the Japanese universities for BA and MA degrees. “Monbukadakuso” program. In conformity with the instruction of the Azerbaijani President Ilham Aliyev on expanding the network of education abroad, many Azerbaijani students get the chance to study in a number of foreign countries, including Japan, beginning in 2007.

This, in its turn, will give a serious incentive to the education of highly qualified specialists trained in Japan.

Japan rendered certain assistance to the application of new technology to the system of education in Azerbaijan, too. It should be mentioned first that in the frames of “Grass-roots and security” program the embassy of Japan in Azerbaijan gave as a gift computers, equipment and others to schools built and repaired within the frames of the program. Besides, a special computer centre was set up in Sheki (2001) on the account of the grant allocated by the Japanese government; the Japanese language laboratory at Baku State University was equipped with most update technology and modern inventory (2003). Equipment with new technology is important as a means for creating a modern education system in Azerbaijan.

The embassy of Japan in Azerbaijan signed “Grass-roots and security” program with the Ministry of Education of the republic for the next stage in the January of 2008. Thus, the first stage of the program, which covers the period of 200-2007, justified itself, therefore it will be continued.

The embassy of Japan signed a contract in the June of 2008 within the frames of “Grass-roots and security” program with the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan. The contract provides the construction of a school in the village of Takhtakorpu of Agjabedi for the internally displaced persons, and a school building in the village of Darajannat of Sheki.²⁹

Recently the support of Japan to the education in Azerbaijan is observed not only in building schools, but also in the sphere of conduction of reforms in education as well. With the allocation of finances for speeding the reforms in education a new stage begins in the Japanese-Azerbaijani relations. The Japanese government, which positively reacted to the allocation of finances by the World Bank since 2008 for implementing a reform project in the system of higher schools of Azerbaijan,

allocated US \$ 430.000 for the Ministry of Education of Azerbaijan for this purpose. The allocated grant will be used for financing “the higher school system, the credit system and application of accreditation”. Within the frames of the project it will be possible to make a transition to financing the teachers per capita, to allocating credits to those who pay tuition, to change the rules of the present accreditation.³⁰

Besides, the successful visit of the Japanese ambassador to Nakhchivan shows that the geography of the relations of the two countries enlarges.

As it is seen, the factor of education occupies an important place in the Azerbaijani-Japanese relations. To benefit from the traditions of education in Japan and the Japanese model of education is of great importance from the point of view development of science and education in Azerbaijan. The education of Azerbaijan is aiming at the integration into that of Europe mostly, to use the Japanese education model and experience in addition, will ensure the integration of the national education of Azerbaijan to the education system of the world completely.

Tourism Relations

Japan and the former Soviet Union cooperated in many spheres, including the sphere of tourism. The relations in the sphere of tourism were regulated and executed in conformity with the arguments signed by the governments of Japan and the USSR “On the liquidation of duties for visas by the consulates mutually”(February 26, 1965), “Convention on Consulates”(July 29, 1966), and “On Aerial Communications” (January 21, 1966). In those years the flow of tourists streamed mostly to Moscow and Petersburg of the Soviet Union, it was done by the government as these two cities were most prominent ones. In

those years there was a hotel and restaurant by name of Tokyo in Moscow. The government in the former Soviet Union did not plan the visits of tourists from Japan to Azerbaijan and to other republics. Nevertheless, they were allowed to visit for a short time other places in the frames of their visits to Moscow, or Petersburg. Some of them could come to Azerbaijan, too. But such visits were not systematic in nature. The tourists from Japan, very few in number as a custom, stayed in Azerbaijan for one-two days and visited usually such concrete sights as Gobustan, Ichheri-Sheher (inner old city), Palace of Shirvanshahs, Carpet Museum.

After the independence of Azerbaijan relations in the sphere of tourism between the two countries acquired a systematic nature. To build these relations on new foundations it was necessary to create a legislative base for them. For this purpose the parliament of the Azerbaijani Republic reconsidered the afore-mentioned documents signed by the USSR and Japan and ratified them with some amendments. The Azerbaijani President Ilham Aliyev approved the law on the hereditariness of the Republic of Azerbaijan to the contracts and conventions signed by Japan with the USSR and on the approval of notes exchanged between the Republic of Azerbaijan and Japan on May 30, 2005” It created great potentials for the development of relations between the two countries in many spheres, including tourism. All the said exerted positive impact on the formation of relations in the sphere of tourism. Because of it the stream of tourists from Japan to Azerbaijan has increased considerably. So that in 2003 for various reasons 767 Japanese visited Azerbaijan in 2003, for the beginning it is a good indicator. After a short period of time the development of relations in many spheres contributed to the growth of the number of tourists from Japan to Azerbaijan as well. As a result, in 2006 the number of the Japanese tourists who came to Azerbaijan reached 925. This

figure increased a little in 2007 and reached 1036.³¹ The flow of tourists from Japan to Azerbaijan grew more in 2008. Their number exceeded 1500 within the year. The growing economic development in Azerbaijan in the recent years, improvement of the social welfare of the population create foundations that the Azerbaijani tourists will also start for Japan soon. The replacement of the present system of individual and unorganized tourism with that of an organized one may become a new stage in the development of the Azerbaijani-Japanese relations.

The conducted analysis evidences that the relations of Azerbaijan and Japan in the sphere of tourism will grow in the coming years. Construction of five-star modern hotels in Baku, capital of Azerbaijan, as well as in Nakhchivan, Sheki, Lankaran, Gabala, improvement of social-cultural services in the country, application of world standards, positive changes in the aerial communications of the republic allow forecast that the arrival of tourists in Azerbaijan from various countries, including Japan, will grow for several times.

The most useful and beneficial sphere in the relations between the two countries is tourism; development of these relations will assist to the further consolidation of the multi-lateral relations between Azerbaijan and Japan.

Azerbaijani-Japanese relations in the Sphere of Medicine and Sports

An important role of Japan is observed in the development and modernization of medicine in Azerbaijan. The measures undertaken by the Japanese embassy in Azerbaijan in the sphere of medicine cover the following directions:

1. Reconstruction of the medical institutions, rendering assistance to their repair
2. Application of new technologies in medicine
3. Organization of enlightenment in the sphere of the medicine

The conducted analysis evidences that the Japanese government paid attention to the reconstruction of the medical institutions, to their repair in 1999-2001 more than any other sphere. It rendered assistance to strengthening the material-technical base of medicine in 2001-2005. In the period after 2006 it is observed that superiority is given to the application of new technology in the relations with Japan.

As it was noted, Japan kept in the focus of attention the measures undertaken by the Azerbaijani government aimed at reconstruction and repair of medical institutions of Azerbaijan - hospitals, boarding houses for children, ante-natal clinics and polyclinics. The fundamental repair of the Ante-Natal Clinic in Ganja, Psychoneurological Clinic in Sumgait, Boarding House for the Disabled Children in the village of Turkan of Baku, Boarding House for Children in Ramana of Baku, Boarding House for Children 2 in Ramana of Baku, their equipment and reconstruction of the heating systems in them reflect the care of the Japanese government to the development of medicine in Azerbaijan. The relations with Japan acquire great importance from the point of view of strengthening the material-technical base of medicine in Azerbaijan. The undertaken measures in this sphere cover mainly the purchase of medical equipment on the account of grand projects of Japan. It is necessary to note that medical equipment was purchased for the medical institutions reconstructed and repaired on the account of grant projects of Japan. Moreover, the grant projects in some medical institutions were directed basically to the purchase of medical equipment and inventory. Japan allocated US \$ to 2 million for the purchase of new equipment for the Research Institute of Physiotherapy and Pulmonology of Azerbaijan in 1999.³²

In the years which followed the Japanese government allocated US \$ 4.2 million for the equipment of Maternity-Home 5 named after Sh. Alaskarova in Baku, Clinical Hospital for

Children named after A. Garayev. Besides, a special laboratory was equipped at the Maternity-Home 5 for the artificial impregnation. Japan allocated a grant in the sum of US \$2million for the equipment of this laboratory with the most update instruments and tools. For the same purpose US \$2million was allocated by the Japanese government for equipping the Hospital of Tuberculosis of Azerbaijan. Besides, on the account of the grant of the Japanese government in the sum of US \$2million a new laboratory was created at the Children Hospital named after A. Garayev.³³ Purchase of update equipment for the medical institutions of Azerbaijan, creation of new laboratories exerted positive impact on the reconstruction of this sphere on the level of present demands considerably. It allowed prevent the stream of patients from Azerbaijan to foreign counties for treatment. All the above-mentioned became important steps for the rapprochement of the medical system of Azerbaijan to the world standards.

A part of grants allocated by the government of Japan was spent on medical enlightenment. In this way the Azerbaijani physicians attended the trainings is Baku organized by the embassy of Japan, some of them went probation in Japan. The conducted medical enlightenment gave an incentive to speeding the process of formation of the medical personnel in the republic well-aware of the new technology and the latest achievements of the medical science.

As it is evident, Japan is also known in the world as a country with its particular kinds of sports. Japan is the home of many kinds of sports. Because of it to study the sports traditions of Japan causes great interest in the world arena. Besides, Japan is known in the world as a country which supports sports. Therefore, the relations in the sphere of sports also occupy a certain place in the Azerbaijani-Japanese relations. First of all, all the measures of the Japanese government aimed at the

development of medicine are organically connected with the development of sports. Nevertheless, there are measures of the Japanese government aimed only at the development of sports. As in other spheres, Japan gives preference to the equipment of sports complexes of Azerbaijan with update inventory and technology. In 1999 Japan allocated US \$ 450.000 to the development of the sports complexes in Azerbaijan and purchase of the most necessary technology and equipment. On the basis of the said project the most important sports centers of Baku were reconstructed from the point of view of new technology and equipment with update inventory. At the same time, the building of the Ministry of Youth and Sports was supplied with sports inventory and fire safety equipment on the account of a grant of the Japanese government.³⁴

Japan is interested in the development of the oriental sports in our country. Sports like judo, karate, hand-to-hand combat are very popular in Japan. The embassy of Japan signed a contract with the Ministry of Youth and Sports of the Republic of Azerbaijan in 1999 on the allocation of a grant in the sum of US\$ 400.000 for the development of the oriental kind of hand-to-hand combat in Azerbaijan. The said sum was spent on the building of a modern sports complex for the development of this sport, on the equipment of complexes with necessary inventory and for holding competitions. As a result, the interests in this sphere of sport have grown considerably; the youth joined this sport more and achieved positive results.

The Azerbaijani sports people take an active part in the competitions held in Japan. In the December of 2008 there was held a competition in Tokyo, capital of Japan, devoted to the memory of Jigaro Komo, founder of judo. The combined team of judaists of Azerbaijan headed by the senior trainer of the team, Agayar Akhund-zade took part in the competition. It deserves to be called a new stage of development of cooperation in the

sphere of sports. Zaur Pashayev (weight category 81 kg), Sarkhan Ahmadow (weight category 66 kg) achieved positive results there. It became another step in the direction of recognition of the Azerbaijani sports in the international arena.³⁵ In one word, the Japanese-Azerbaijani relations in the sphere of sports serves the development of sports in the country more and propagation of the sports fame of Azerbaijan in the world successfully.

As it is seen, the Japanese-Azerbaijani relations cover the majority of spheres of social life. The relations and cooperation in the humanitarian sphere create condition for the two countries to know each other better. Japan is an advanced world country, materialization of projects on cooperation opens wide horizons for the recognition of Azerbaijan in the world. At the same time, the relations between the two countries expanding in the humanitarian sphere allowed the Japanese experience in the sphere of culture, education and tourism come to Azerbaijan. Cooperation in the sphere of culture serves the aim of recognition of idiosyncrasies of the Azerbaijani culture in the world. Inter-cultural dialogue deepens and expands the democratic principles in the country as well. The artistic development of the Japanese topic in the Azerbaijani literature is an organic part of the inter-cultural relations; it also plays an important role in the recognition of the country of Sunrise in Azerbaijan. The poems of the Azerbaijani men-of-letters devoted to Japan fulfill the role of a poetic guide to Japan successfully.

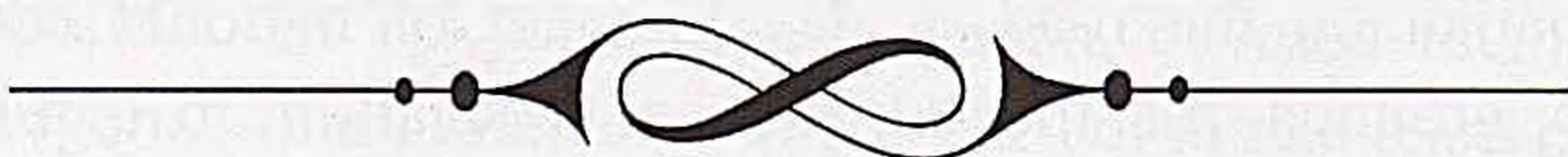
By profiting from the model of education of Japan, which has already won world recognition, the relations of Japan and Azerbaijan on the road of development of national education create grounds for the advance of education in Azerbaijan. Making a creative use of the model of the Japanese education ensures the effective integration of education of Azerbaijan into that of the world system. Study of the experience of Japan in the

sphere of education speeds the application of new technologies to the process of national education in Azerbaijan.

The Azerbaijani-Japanese cooperation in the sphere of sports and medicine creates conditions for the fundamental reconstruction of these spheres, for the equipment of them with new inventory and technologies. The Japanese-Azerbaijani relations taken wholly help the cultural-economic development in the new historical conditions of independent Azerbaijan. The study and application of the Japanese experience are of great importance in the modernization of various spheres, in the rapprochement to the world standards and their reconstruction on the basis of the modern technology.

There are great opportunities for developing the Japanese-Azerbaijani relations further. In the recent years expansion of the activities of the Japanese companies in Azerbaijan, occupation of an important place in the oil sector by them, penetration to the telecommunication sector herald the future development of the relations between the two countries. The state program for the study of the Azerbaijani youth abroad approved by President Ilham Aliyev paves the way for the further development of the relations between the two countries, and Japan occupies a special place in this program.

In general, the further development of the Azerbaijani-Japanese relations is consistent completely with the interests and development strategy of our country. Azerbaijan and its people look at Japan as a reliable friend and economic partner. The Azerbaijani-Japanese relations will develop day by day hence.

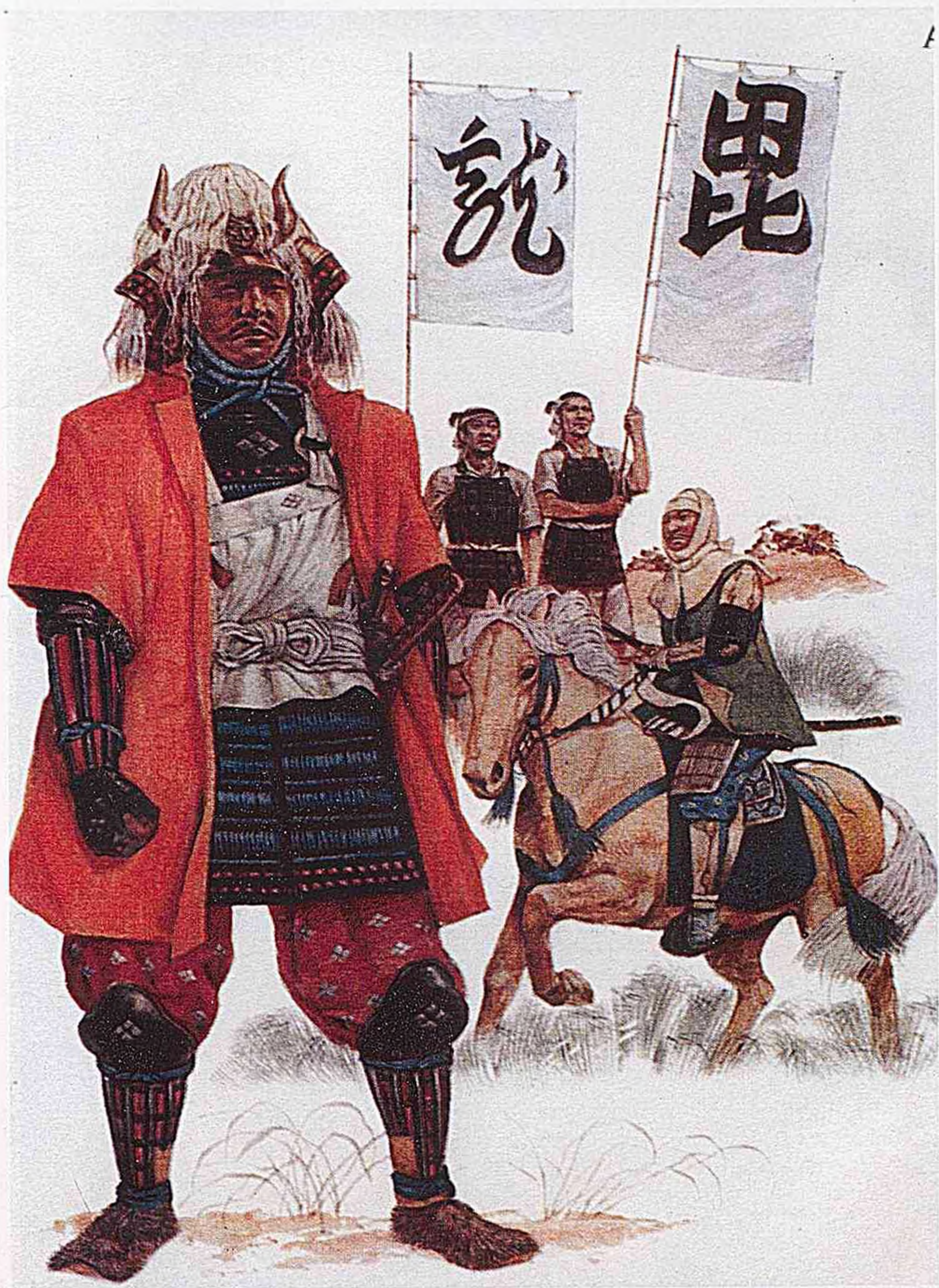
YAPONIYA HƏYATINDAN

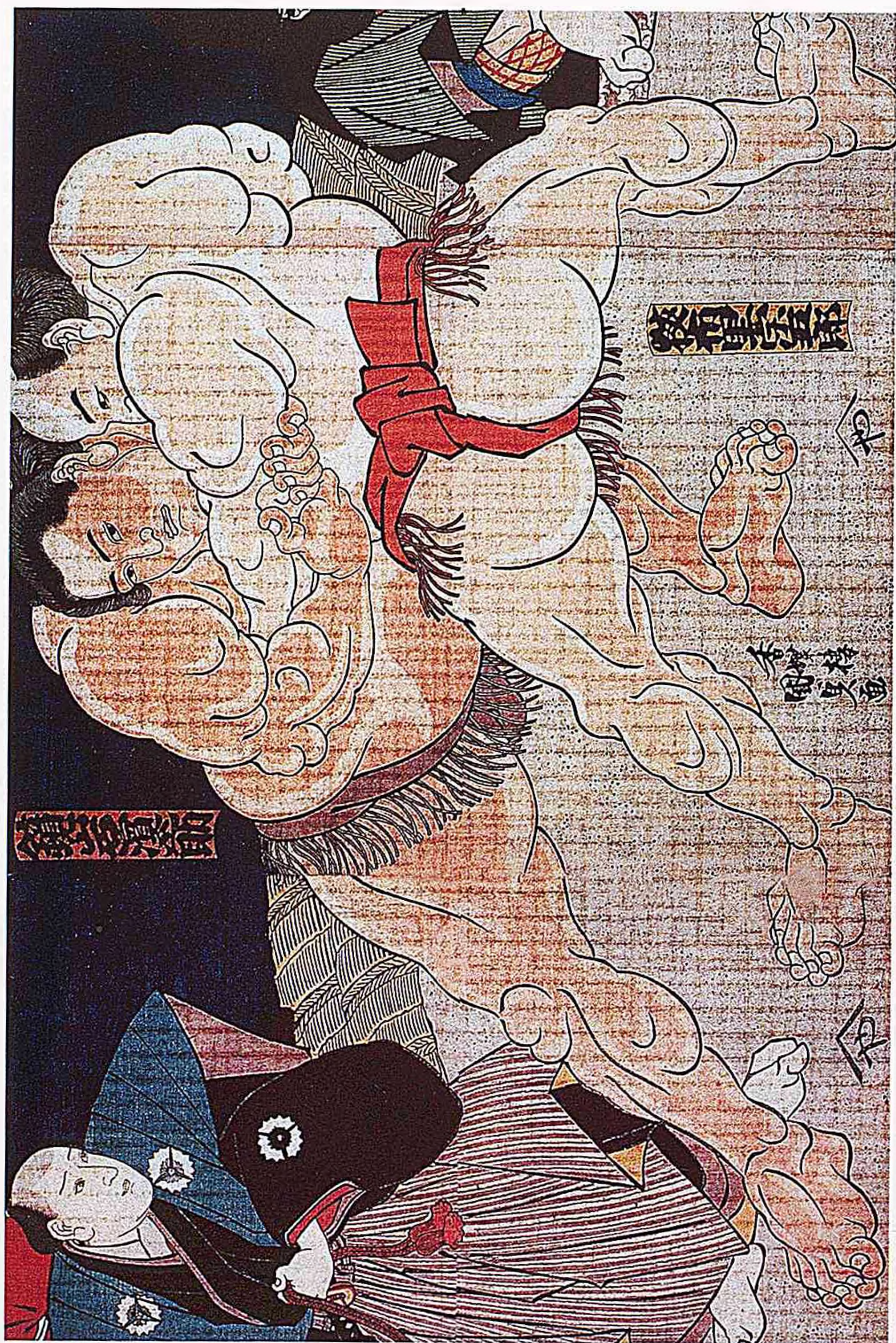

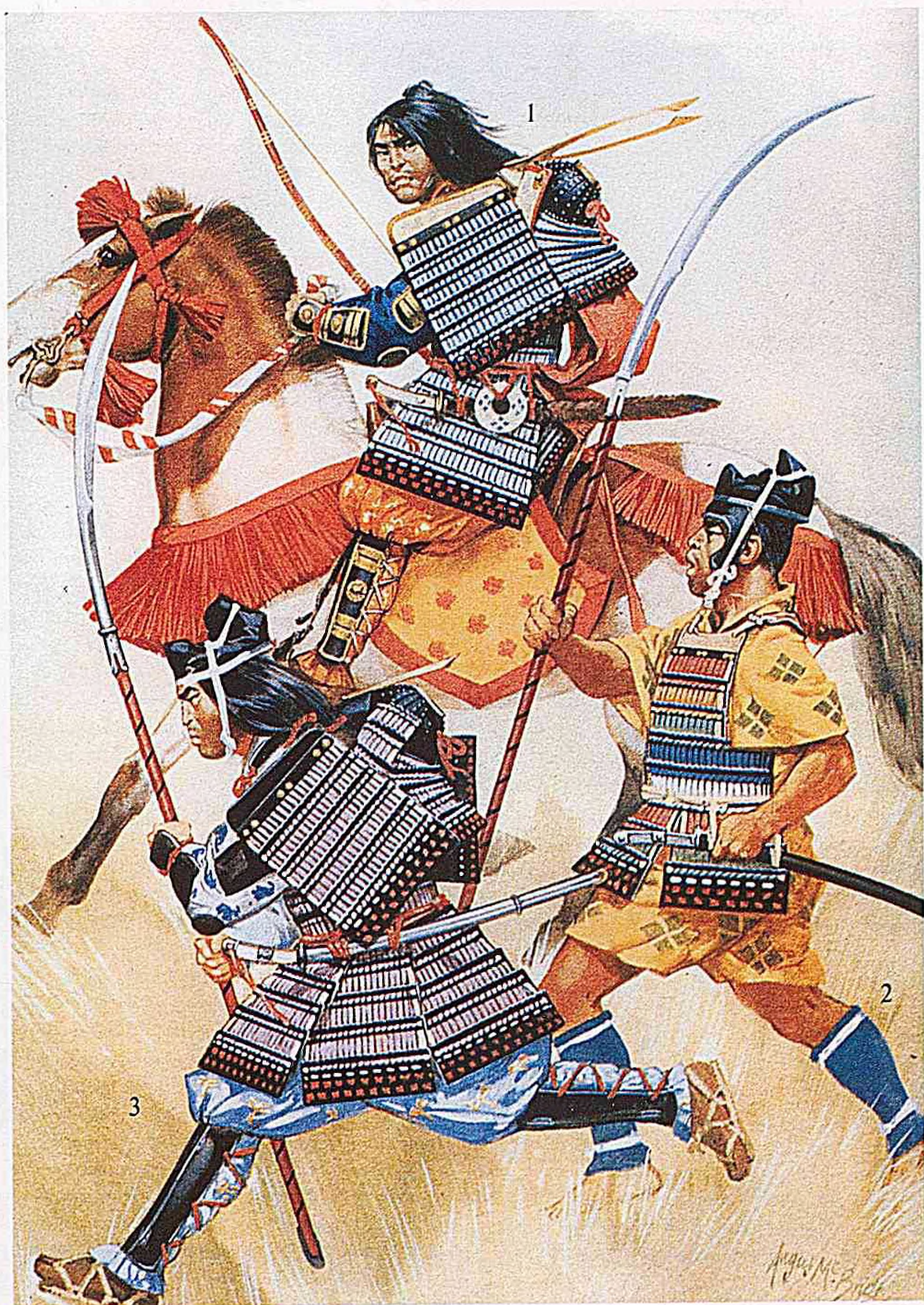

Х И Р А Г А Н А

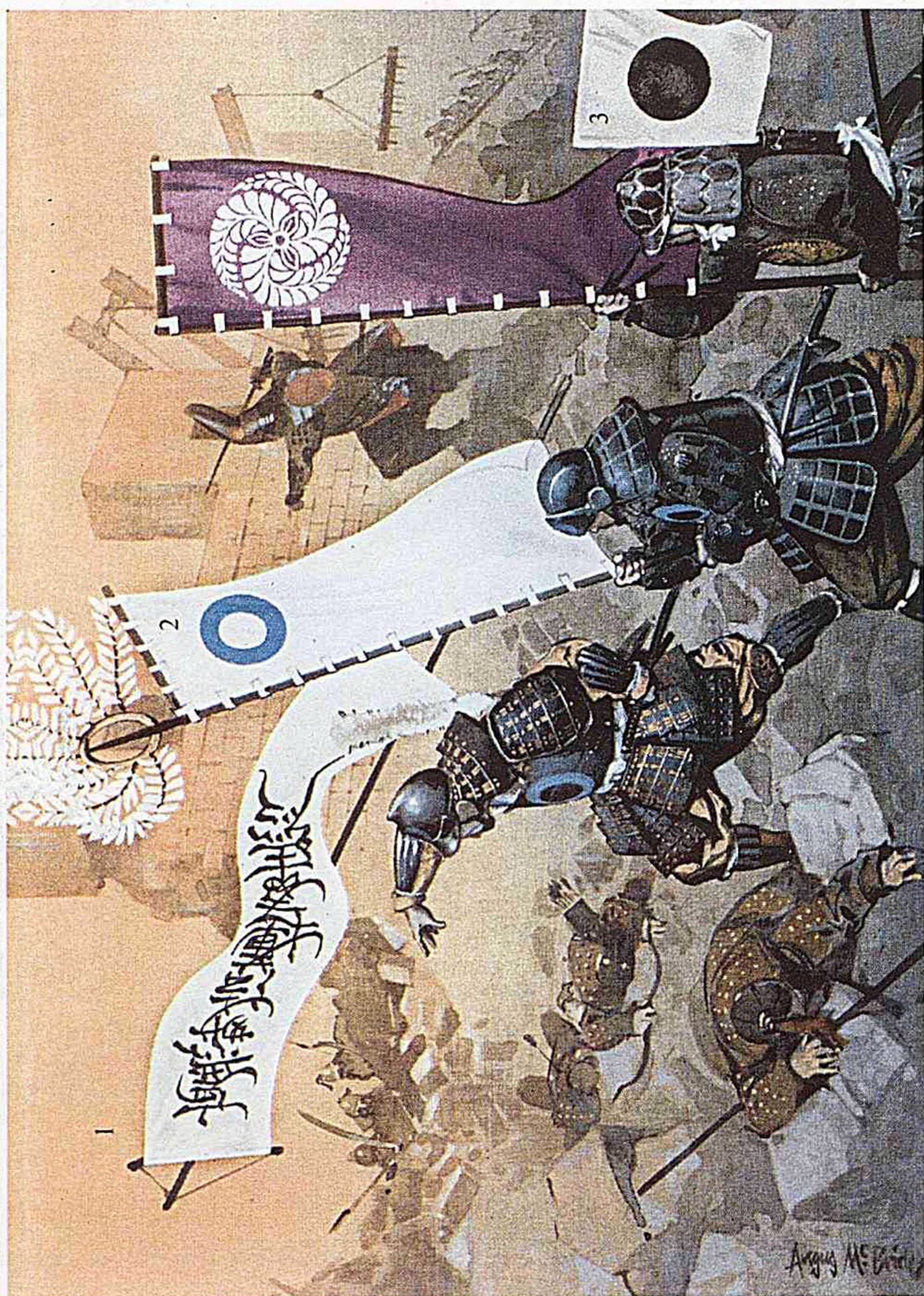
あ a	か ka	さ sa	た ta	な na	は ha	ま ma	や ya	ら ra	わ wa	が ga	ざ za	だ da	ば ba	ぱ pa
い i	き ki	し shi	ち chi	に ni	ひ hi	み mi		り ri		ぎ gi	じ жи	ぢ di	び bi	ぴ pi
う u	く ku	す su	つ tsu	ぬ nu	ふ fu	む mu	ゆ yu	る ru		ぐ gu	ず zu	づ du	ぶ bu	ぷ pu
え e	け ke	せ se	て te	ね ne	へ he	め me		れ re		げ ge	ぜ ze	で de	べ be	ぺ pe
お o	こ ko	そ so	と to	の no	ほ ho	も mo	よ yo	ろ ro	を o	ん ^h _(m) go	ぞ do	ど do	ぼ do	ぽ po

К А Т А К А Н А

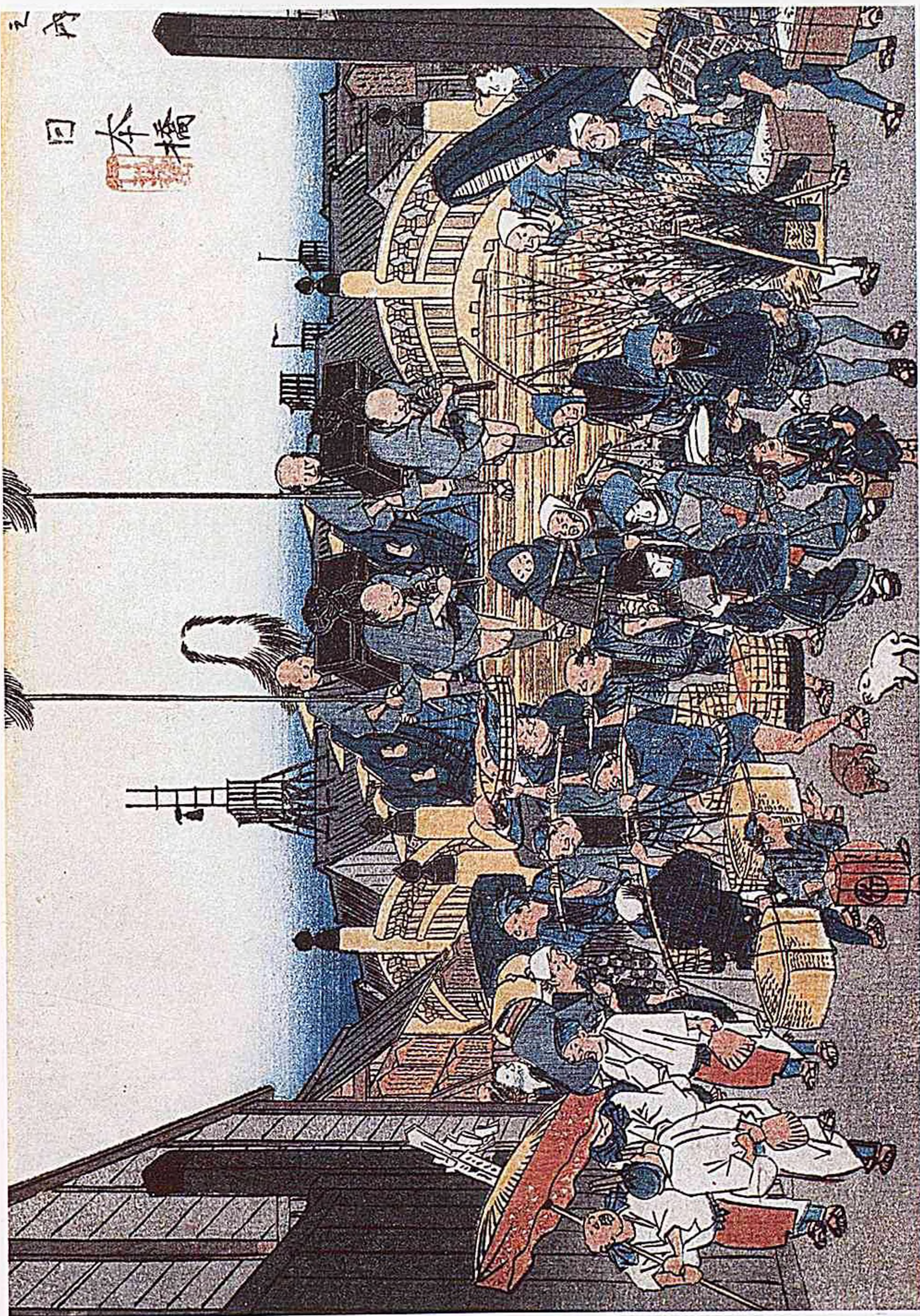
ア a	カ ka	サ sa	タ ta	ナ na	ハ ha	マ ma	ヤ ya	ラ ra	ワ wa	ガ ga	ザ za	ダ da	バ ba	パ pa
イ i	キ ki	シ shi	チ chi	ニ ni	ヒ hi	ミ mi		リ ri		ギ gi	ジ жи	ヂ di	ビ bi	ピ pi
ウ u	ク ku	ス su	ツ tsu	ヌ nu	フ fu	ム mu	ユ yu	ル ru		グ gu	ズ zu	ヅ du	ブ bu	プ pu
エ e	ケ ke	セ se	テ te	ネ ne	ヘ he	メ me		レ re		ゲ ge	ゼ ze	デ de	ベ be	ペ pe
オ o	コ ko	ソ so	ト to	ノ no	ホ ho	モ mo	ヨ yo	ロ ro	を o	ン ^h _(m) go	ゾ do	ド do	ボ do	ポ po

Ч И С Л А

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
— ити	二 ni	三 san	四 shi	五 go	六 roku	七 shichi/nana	八 hachi	九 kyū/ku	十 dō

日本橋

АЗЕРБАЙДЖАНО - ЯПОНСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

ГУМАНИТАРНЫЕ СВЯЗИ МЕЖДУ АЗЕРБАЙДЖАНОМ И ЯПОНИЕЙ

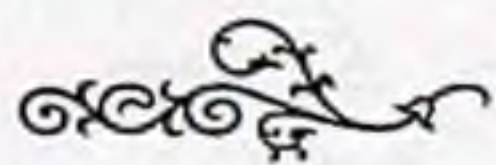
Япония известна в мире не только как развитая страна, родина новых современных технологий, но и как страна, обладающая высокой культурой. Поэтому Страна Восходящего Солнца, провозгласившая своим принципом «низкую себестоимость и высокое качество»¹ наряду с экономическими отношениями с другими странами развивает и научные, культурные отношения, а также связи в области образования. Достигнутые успехи Японии в области образования, технологии, культуры, ее опыт вызывает живой интерес в мире.

Непосредственные азербайджано-японские связи формировались после приобретения Азербайджаном независимости. Япония в числе тех стран, которые первыми признали государственную независимость Азербайджанской Республики. Японское государство 28 декабря 1991 года заявило о признании Азербайджана в качестве независимого государства. С 7 сентября 1992 года начато исполнение дипломатических отношений между Азербайджанской Республикой и Японией. 21 января 2001 года открылось японское посольство в Азербайджане. В настоящее время при Милли Меджлисе (парламенте) Азербайджанской Республики работает депутатская группа по дружбе и сотрудничеству с Японией.

¹ Нкгий Ой. Японский менеджмент. Прошлое, настоящее и будущее. Москва. «Эксмо», 2007, стр.29

В осуществлении ряда проектов в экономической и социально-культурной сферах в Азербайджане Япония выступает в качестве непосредственного участника. Благодаря проводимой целенаправленной политике общенациональным лидером Азербайджана Гейдаром Алиевым связи между нашими странами подняты на уровень межгосударственных отношений. Визит выдающегося государственного деятеля Гейдара Алиева в 1997 году имел важное значение в развитии связей, стоявших перед нашими странами. Подписанные документы во время этого визита дал большой толчок дальнейшему развитию политических, экономических, дипломатических, научных и культурных связей между Азербайджаном и Японией. В результате Япония превратилась в один из надежных союзников Азербайджана. Официальным визитом Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева в Японию – 7-10 марта 2006 года начат новый этап в истории связей между нашими странами. В настоящее время Япония является одной из стран, весомо представленных в осуществляемых программах в самых различных областях жизни азербайджанского общества. Япония близко и активно принимает участие в развитии нефтяного сектора в Азербайджане, претворении в жизнь программы «Великого Шелкового пути», обеспечении динамичного развития социально-культурных сфер на основе новых технологий. Азербайджано-японское сотрудничество дает

В широком спектре сотрудничества Азербайджана с Японией большое место занимает и гуманитарная сфера. Это сотрудничество оказывает благоприятное влияние на развитие азербайджанской науки, культуры, образования, меди-

цины, спорта и создает благоприятные условия для более успешной интеграции Азербайджана в мировое сообщество. А это в свою очередь серьезно стимулирует развитие и гуманитарной сферы. Опыт и поддержка Японии, ее прогрессивные технологии и идеи создают условия для решения гуманитарных проблем нашей республики.

Спектр сотрудничества в гуманитарной области между Японией и Азербайджаном очень широк. Перечислим эти сферы:

1. Культура.
2. Литература.
3. Сотрудничество в области развития образования.
4. Туризм.
5. Сотрудничество в области развития медицины и спорта.

В каждой из этих областей сотрудничества уже приобретен определенный опыт. Это сотрудничество составляет основу связей между нашими странами. Очень важно осмыслить результаты этой совместной работы и с научной точки зрения.

СОТРУДНИЧЕСТВО АЗЕРБАЙДЖАНА И ЯПОНИИ В ОБЛАСТИ КУЛЬТУРЫ

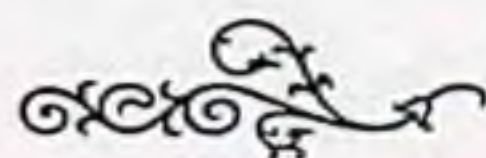
Признавая за Японией первенство в развитии новейших технологий, мир так же признает ее древнюю высокую самобытную культуру. Эта самобытность, прежде всего, символизирует связь прошлого с настоящим, в сочетании Востока и Запада. Современная японская культура, сформированная на основе синтеза Востока и Запада¹, национальное, фольклорное начало играет ведущую роль.² Японцы сохранили свою национальную индивидуальность и древние обычаи. Вот как характеризуется японская культура в научной литературе: «При близком знакомстве становится ясно, что перед западным обществом Япония стоит, опираясь на незыблемые обычаи и изменяясь внешне, внутренне остается неизменной. Как и раньше в стране развиваются национальные виды искусства, древние обычаи играют большую роль и являются частью современной жизни общества, а «Японский дух» до сих пор считается основой жизни».³

Благодаря этому японская культура имеет свое, особенное, место в мировой культуре. В Азербайджане, который находится на границе Европы и Азии, культура также являет собой синтез Востока и Запада с большой долей присутствия национальных обычаев. В культуре этих двух, рас-

¹ Образ Японии. Токио, 2000, стр.18.

² Каори Шожи. «Видение Токио». (на английском языке). Япония, Токио, 2005, стр.84.

³ Япония от Айкидо до Якитори. Москва, «Восток-Запад», 2007, стр.7.

положенных далеко друг от друга странах, можно увидеть много общего.

Сотрудничество в области культуры занимает видное место в связях между нашими странами. В первую очередь хотелось бы отметить заботу японского правительства, направленную на развитие музыкального искусства в Азербайджане. Так, в январе 2004 года японское правительство выделило 354 тысячи долларов США на установку новой осветительной системы в Азербайджанском театре оперы и балета. В результате реализации этой программы были созданы условия для установки новых систем освещения и электрификации, соответствующие самым высоким современным технологическим требованиям. Это в свою очередь расширило возможность создания более зрелищных динамичных спектаклей. По нашему мнению особое внимание Японии к развитию Азербайджанского театра оперы и балета неслучайно, этот театр хранит традиции нашей национальной культуры.

Большая помощь в приобретении музыкальных инструментов была оказана японским правительством и Азербайджанскому Государственному Симфоническому оркестру, также являющемуся хранителем национальной культуры, эта помощь укрепила экономическо-техническую базу оркестра. Были также закуплены фортепиано и рояли для Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибекова, что способствовало созданию необходимых современных требований преподавания и развитию музыкального искусства в целом. В дни национальных праздников Японии Бакинская музыкальная академия организовывает концерты для японцев, живущих в Баку, в том числе работников посольства Японии в Азербайджане, что служит развитию культурных связей между нашими странами. Этим же целям служат также концерты, проходящие в посольстве Японии, на которых

вместе выступают музыканты обеих стран, все это сближает наши народы, оказывает положительное влияние на взаимную интеграцию культур.

Хочется отметить особое внимание, которое японское правительство уделяет развитию библиотек в Азербайджане. При содействии японского правительства в 2004 году в республиканской библиотеке им.М.Ф.Ахундова была установлена новая, современная аудио-видео система.¹ Это был весомый вклад в дело модернизации работы библиотек. Кроме того, по совместному проекту с Посольством Японии был создан электронный каталог республиканской библиотеки им.М.Ф.Ахундова, что намного облегчило работу как сотрудников библиотеки, так и ее пользователей. Создание каталога дало возможность пользователям, находящимся за границей пользоваться ее ресурсами. А это создает дополнительные возможности по пропаганде нашей республики и известности ее за рубежом.

Часть проведенных мероприятий была посвящена популяризации японской культуры. Так в 2007 году была организована выставка японских кукол. Эта выставка ставила своей целью ознакомить зрителей с культурно-историческим наследием этой страны. Как отмечалось в прессе «В куклах отражена история, обычаи, традиции и даже легенды японского народа. С древних времен они являлись частью повседневной жизни и имели особый смысл и предназначение».²

В 2006 году в Баку была проведена выставка японского искусства создания букетов – «Экибана». В 2007 году в Азербайджане была выпущена почтовая марка, посвященная пятнадцатой годовщине установления дипломатических от-

¹ Смотри: Архив Посольства Японии в Азербайджане.

² Японские куклы в Баку. Газета «Ени Азербайджан», 21 июня 2007 года.

ношений между Азербайджаном и Японией, что было отмечено в республике как культурное событие.

В Японии проводятся различные выставки, знакомящие японцев с нашей страной. Эти выставки создают дополнительные условия для развития культурных отношений между нашими странами. Так в 25 февраля 2007 года в городе Осака была проведена выставка, посвященная 15-летию Ходжалинской трагедии, наряду с фотоматериалами были выставлены и картины азербайджанских художников, отражающих эту нашу общенациональную трагедию. Был также продемонстрирован документальный фильм, знакомящий зрителей с горькими и тяжелыми последствиями армянской агрессии. Выставка в городе Осака можно считать также знаком солидарности с японским народом, пережившим ужас Хиросимы.

В творчестве азербайджанских художников тема Японии, точнее, Хиросимы и Нагасаки занимали большое место. В картине народного художника Азербайджана Таира Салахова «Хиросима», написанной маслом, трагедия этих городов показана как предостережение всем живущим. Графические работы этого мастера, посвященные Стране Восходящего Солнца, показывают самые яркие черты этой страны. Персональная выставка знаменитого азербайджанского художника,¹ проведенная в 1979 году в столице Японии Токио, принесла славу азербайджанскому изобразительному искусству.

Хотелось бы отдельно отметить создание и развитие связей, налаженных между творческими организациями и союзами наших стран. Например, активное сотрудничество Союза художников Азербайджана воспринимается как про-

¹ Тахир Салахов (составитель А.М.Коляденько). Москва, «Советский художник», 1986, стр.201.

должение связей, заложенных еще в XX веке. Выставка наших художников, организованная в 2007 году в Японии вызвала живой интерес к нашей стране. В 2007 году Союз художников Азербайджана совместно Японской Ассоциацией Культуры претворил в жизнь несколько проектов, на которые были выделены гранты. Осуществление этих проектов стало возможным только при активном сотрудничестве азербайджанских и японских художников, что имело большое значение в укреплении наших связей.¹

Культурно-просветительный характер имели торжественные мероприятия, проведенные в Баку в 2008 году, связанные с днем рождения императора Японии Акихито. Во время торжества был показан документальный фильм, в котором рассказывалось о роли императора Акихито в развитии различных областей жизни Страны Восходящего солнца, в том числе в областях культуры и искусства. В праздничных торжествах участвовали официальные представители, а также известные деятели культуры и искусства обеих стран.²

Таким образом, культурные связи между Азербайджаном и Японией имеют широкий охват, что придает динамичность нашему развитию. В общей сложности за время нашей независимости Япония выделила сфере культуры Азербайджана 364570 манат, на выделенные Японией гранты было реализовано пять проектов. В целом сотрудничество в сфере культуры стало решающим фактором укрепления и развития отношений между Азербайджаном и Японией. Эти отношения сыграли важную роль в популяризации и широкой известности нашей страны в мире.

¹ АРА Azeri-Press Agency. 14 августа 2007 год.

² «Palitra», 2 декабря 2008 года, № 128 (1278).

АЗЕРБАЙДЖАН-ЯПОНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ ЛИТЕРАТУРА

Сфера искусства является особой в отношениях Азербайджана и Японии. В азербайджанской литературе XX века не раз отражалась тема атомной трагедии Хиросимы и Нагасаки. В основном к этой теме обращались наши поэты. В азербайджанской поэзии мотивы Хиросимы и Нагасаки использовались как антивоенные призывы. Но в творчестве народных поэтов Расула Рза и Наби Хазри эта тема имела особое значение. Побывав в Японии, познакомившись поближе с этой страной, ее культурой, ее трагедией, они прониклись этой болью и выразили эту свою боль в поэтических строчках. Таким образом, японская тема нашла себе почетное место в азербайджанской литературе. Стихи, написанные азербайджанскими поэтами, расширили поэтическую карту Страны Восходящего Солнца. Японские мотивы в азербайджанской литературе с успехом несут в себе функцию проводника в эту чудесную страну.

Народный поэт Азербайджана Расул Рза (1910-1981) – один из выдающихся представителей азербайджанской поэзии XX века. Он является основоположником свободного стиха в национальной литературе. Его поэмы «Если б розы не было», «Один день – тоже жизнь человека» «отличаются особой поэтикой, тематикой, оригинальностью видения жизни и ее проблем, новаторством».¹ Его стихи из поэтиче-

¹ Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı, 2 cildə, 1 cild (müəlliflər kollektivi). Bakı. İzdə-təlystəvo ünivərsitəti, 2007 god.

ского сборника «Цвета», выделяющиеся своей серьезной общественной значимостью, вошли в сокровищницу мировой поэзии.

В творчестве народного поэта Расула Рза большое место занимают его поэтические размышления и впечатления от путешествий. Впечатления выдающегося поэта от путешествий в различные страны позднее складывались в красивые запоминающиеся стихи, объединенные в циклы. В стихах, посвященных разным странам, поэту увидел нашу планету как «родину первого человека», «землю, согретую жизнью», «Родиной с великой душой». В стихах, написанных после путешествий по разным странам, Расул Рза выступает как Гражданин мира и признанный мастер слова. В этом ряду можно привести в пример такие циклы его стихов, как «Индийская тетрадь», «Из песен Африки», «Воспоминания об Ираке», «Из сирийской тетради», «Из воспоминаний о Праге», «Ореховое дерево в парке Гюльхане», «Японские мотивы», «Стрела Эйфеля», «Китайские ноты» – все эти сборники, дополняя друг друга, создают цельную художественную картину этих стран и всего мира.

В советской литературе обычно поэзия подобного рода носила ярко выраженный художественно-публицистический, идеологический характер, капиталистическому миру противопоставлялся советский образ жизни. Именно с этой целью и организовывались правительством путешествия видных поэтов и писателей за рубеж. Однако в творчестве Расула Рза идеология уступает место чистой поэтике. С одной стороны поэт, обладающий широким кругозором, через поэзию раскрывает человека и окружающий его мир, раздвигая границы и рубежи, а с другой стороны обо-

гащает свои произведения новыми темами и идеями. С этой точки зрения доктор филологических наук Ариф Абдуллазаде писал о своеобразии этих произведений Расула Рза: «Дело в том, что, ... в большей части стихотворений и циклов, посвященных заграничным поездкам наших поэтов, ... говорится о тоске, о желании скорейшего возвращения на родину. Будто их насильно заслали в эти страны, и они томятся на чужбине. ...В произведениях же Расула Рза нам открывается совсем другая картина. Поэт живо интересуется всем, что видит, и, отражая все это в своих стихах, выражает к ним свое отношение».¹

Кроме того, во многих стихах, мотивом повествования жизни других стран, зачастую служили беды родного Азербайджана. Как писал народный писатель Анар: «показ тяжелой судьбы Азербайджана, ее проблем через колониальные страны»² явился сознательно выбранным художественным приемом поэта.

Цикл стихов «Японские мотивы», принадлежащий перу народного поэта Расула Рза вызывает особый интерес. Этот цикл можно считать одним из лучших из серии «путешествий». Он был написан под впечатлением посещения поэтом Страны Восходящего Солнца в 1962 и в 1974 годах. Несмотря на то, что стихи написаны в разные годы, они перекликаются и создают единую художественно оформленную стройную картину.

Этот цикл стихов в первую очередь формирует у читателя полную, образную объективную информацию о Стране Восходящего Солнца. В советское время, когда государственная идеология требовала вполне определенного отноше-

¹ Ариф Абдуллазаде. «Od nə çəkdi». Баку, «Азернешр», 1990, стр.90.

² Анар. «Çınar ömrü». См. Расул Рза. Избранные произведения, 5 т., том 1 (Предисловие). Баку, Азернешр, 2002, стр.50-51.

ния к капиталистическим странам, в том числе и к Японии, когда в прессе и учебниках давалась однобокая информация, надо было обладать мужеством, чтобы довести до читателей объективную картину о зарубежных странах. Расул Рза в своих стихах сумел показать Японию такой, какая она была на самом деле, со всеми нюансами этой восточной страны. Поэт показал страну «победившую землетрясения», «похожую на муравейник» по количеству жителей, развитую страну обладающую «чудесами современной техники», «электронными машинами». Чтобы создать у читателя полную картину об этой стране, поэт даже рассказал о «разноцветных фонарях Токио», об улицах «с кафе и казино», о «разноцветных узорах кимоно». Все это служило созданию у читателей полной образной картины Японии. Приводим отрывок из стихотворения, в котором рассказывается о поэтическом взоре на географию страны:

Токио –
взволнованное море,
море человеческое,
неоглядное,
неохватное.
Окинешь взором
с туч развеянных –
сплошь муравейник,
ни конца, ни края.
Часто под ним
твердь содрогается.
каждая пядь Японии
вулканится,
или развулканится...

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Известно, что в результате ядерной бомбардировки Хиросимы и Нагасаки, погибло огромное количество людей, что нашло широкий отклик в литературе многих стран. Этот факт занимает центральное место и в цикле Расула Рза «Японские мотивы». В стихах «Строки о ста миллионах жертвах Хиросимы», «Траур глаз», «Бомбардировка» Расул Рза выразил свое отношение и размышления по поводу этой трагедии. В этих стихах описаны и «яд, стекший в землю», и «огромный гриб, взметнувшийся в небо», и разрушенная и сожженная черная Хиросима, и земля ее, «похожая на растянувшийся от горизонта и до горизонта черный гроб». В череде стихов, написанных о Японии, поэзия Расула Рза выгодно отличается своей неповторимой, оригинальной образностью, присущей только ему. Так описал поэт Хиросиму, город, в котором небо и земля поменялись местами:

Остался:

смешанный с комьями глины,

с рудою,

с камнями

уродливый лик

Хиросимы...¹

Перевод М.Павловой

(«Лик Хиросимы»)

Цикл «Японские мотивы» утверждает идею спасения человечества, борьбу за мир и утверждение ее во всем мире. Народный поэт Азербайджана, председатель Азербайджанского Комитета Мира Расул Рза выступает как борец за мир,

¹ Расул Рза. Избранное. Москва. «Художественная литература», 1982. стр.157.

ратует за спасение планеты от войн и разрушений, призывая к миру и справедливости. Гражданин и поэт призывает положить конец войнам и не забывать горький урок трагедии Хиросимы.

Вдохните воздух!!
В нем запах тревог и беды.
Пахнет трагедией
глоток дождевой воды
Люди!
Судьба планеты
в ваших руках,
Вы в ответе за все,
что на земле творится!
Вырвите язык
у трубадуров войны!
Пусть преступление
не повторится!

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Строки, написанные почти 46 лет назад, в 1962 году, остаются злободневными и в настоящее время. Это является свидетельством того, что творчество Расула Рза остается вечным, актуальным и современным.

Цикл стихов Расула Рза «Цвета» сравнивалось с творчеством выдающего японского художника Тосио Утамаро Сани. Известный русский академик Николай Федоренко писал в своей книге «Японские заметки»: «Я слушаю беседу японского художника Тосио Сани о гамме красок и вспоминаю цикл стихов «Цвета» Народного поэта Азербайджана

Расула Рза. Поэт в каждом цвете видит свой особый смысл и предназначение, один говорит о печали, другой – о горе, третий – о желании. Как и Утамаро Расул Рза утверждает, что «цвета» проходят через наши души. Как теплые и холодные ветра. «Цвета» будят воспоминания, пробуждают чувства и в то же время замечает, что «если мы не пожелаем в них увидеть еще что-то, то они останутся просто цветами».¹

И по форме цикл стихов «Цвета» похожи на современное японское стихосложение. Это говорит о схожести творчества Расула Рза и современного японского стихосложения.

Стихи Народного поэта Расула Рза посвященные Японии являются ценным вкладом в укрепление дружественных связей между нашими странами.

Среди поэтов и писателей, писавших о Японии, видное место занимает также Народный поэт Наби Хазри.

Народный поэт Наби Хазри (1924-2007) неповторимый азербайджанский лирик, прославившийся своими поэмами, пьесами. В современной литературе он известен как «яркий представитель современной поэзии», «обладающий яркой творческой палитрой».² Являясь председателем Общества по связям с азербайджанцами всего мира, он объездил много стран и создал произведения, основанные на впечатлениях от этих путешествий. Особое место в этой чреде занимают стихи, посвященные европейским странам, Турции и Ирану. Эти произведения служат читателям своеобразным поэтическим окном, открывающимся в эти страны.

¹ О цветах. См. Расул Рза. Цвета. Баку, XXI YNE, 2001, стр.39.

² Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı (müəlliflər kollektivi), 1 том. Баку, 2007, стр. 169.

Наби Хазри – поэт, смотрящий на мир широко, сумевший представить миру поэтический образ Страны Огней, видевший Азербайджан солнечным уголком Вселенной. Не случайно и в литературоведении отмечается, что «во главе угла поэтики Наби Хазри стоит глобализм».¹ В своих произведениях, посвященных различным странам и народам, мы слышим голос поэта, выражающего глубокие мысли о человеке и времени.

В творчестве поэта определенное место занимают и стихи, посвященные Японии. В октябре 1974 Наби Хазри года посетил Страну Восходящего Солнца и побывал в нескольких городах. Свои впечатления он отразил в цикле «Японская тетрадь», куда вошли десять стихотворений. В этих стихах говорится различных событиях, эпизодах, запечатлевшихся в памяти автора. В стихотворении «Дремлющая девушка в поезде» поэт описал девушку, которая после рабочего дня возвращалась домой на поезде, эту, «похожую на статую усталости», девушку, поэт назвал красавицей японской земли. В другом стихотворении, он назвал город Нара городом оленей, потому что стал свидетелем того, с какой гордостью прошли по его улицам эти красавцы с прекрасными, похожими на деревья, рогами. В стихотворении «Сад камней» он описал знаменитый сад в городе Киото, назвав камни «бессмертными памятниками жизни», «молчанием, вобравшим мир». В стихах «Сны на чужбине», «Преисполнился гордости» опозитизированы чувства тоски по родине. Таким образом, в стихах этого цикла поэт своим поэтическим взором окинул Страну Восходящего Солнца, живым,

¹ Будаг Будагов. Nəbi Xəzri kəhkəşanı. См. Наби Хазри. Избранные произведения в 2 томах. 1 том (Предисловие), Баку, издательство «Лидер», 2004, стр.5.

красочным языком описал ее пейзажи. В ряде стихов поэт попытался понять характер японцев. В этих стихах он раскрывает нам мудрость, выдержанность, интеллектуальный потенциал японского народа. Это ярко отражается в стихотворении «Старик»:

– Ты видел немало на долгом
веку,

ответь мне,

что значат разлуки и встречи?

Старик отозвался:

– Ответить могу.

Я вдумался в мудрость

неспешную речи:

Сказал он:

– Разлука – надежда на встречу,

А встреча – предвестье грядущих разлук...

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Мы видим как в цикле стихов «Японская тетрадь» народный поэт Наби Хазри пытается понять душу и своеобразие японского народа.

В «Японской тетради» широкое место занимает тема Хиросимы. Именно этой теме посвящена поэма «Жертвы и свидетели». Поэма является первым произведением в азербайджанской литературе, посвященной этому трагическому событию, и построена как обращение. Выбранная форма позволяет полностью раскрыть значение этой трагедии, показать эту трагедию как предупреждение всему человечеству и

провозгласить идею мирного сосуществования. В этом смысле обращение поэта к атомной трагедии спустя 30 лет, имело своей целью напомнить людям насколько зыбок и непрочен мир и надо всеми силами бороться за мир во всем мире. Сравнение Хиросимы «со стонущим человеком», с «кричащей совестью» позволяет поэту связать прошлое и настоящее, еще раз напомнить миру об опасности ядерной катастрофы.

В поэме «Жертвы и свидетели» уделено особое внимание событиям и деталям, сопутствующим этой трагедии. Так, в главе «Памятник девочке» было опоэтизировано движение, в котором по всему миру дети собирали деньги, чтобы поставить памятник школьнице, жертве этой трагедии. В стихотворении «Глаза трагедии» рассказывается о единственной уцелевшей стене, которая является памятником, напоминающим о трагедии; в стихотворении «Холм смерти» рассказывается о человеческих костях, собранных в холмик; все эти факты поэт напоминает современникам как наизидание потомкам об ужасной трагедии, постигшей человечество в XX веке. В груди «выжившей» стены поэт видит «музей задремавшей трагедии», говоря о костях жертв, называет их «безымянной историей». В главе «8.15» рассказывает о карманных часах, хранящихся в музее Хиросимы, на которых остановилось время – время взрыва атомной бомбы, и от имени этих часов бросает гневные обвинения виновникам этой трагедии:

Огнедышащий гриб поднимался наверх,
Распластался, как смерти крыло над землей.
И пылала земля, и в огне небеса,
И застыл обвиненья свидетель немой.

Моя память горька навсегда, на века,
И тот день роковой опалил циферблат.
И клокочущий гнев отуманил мой взгляд —
Рвите, стрелки мои, как ножи,
Тучи черные злобы и лжи!

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Наби Хазри удалось, выступая от имени жертв, довести до читателя философию этой трагедии во всех тонкостях. «Звуки, идущие из земли», голоса жертв, как «пулей, отзывающиеся на тишину», все эти образы проводят перед глазами горькие минуты давней трагедии. Слова, произнесенные «Вторым голосом» еще раз напоминают всем страшные минуты Хиросимы:

Я был певцом, любимым повсеместно
Прервали песни адские огни.
Внимаю из темени безвестной,
Из вечной подземельной тишины.
И хочется мне вторить вашим песням
Но голос мертв в обугленной груди...

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Каждая часть поэмы заканчивается назиданием. И нигде поэт не повторяется. Каждая концовка дополняет предыдущую и звучит поэтическим лозунгом. Например, в главе «Памятник девочке» поэт вовсе не считает положительным тот факт, что не повинные ни в чем дети грешных отцов, убивших японскую девочку, теперь собрав деньги, поставили ей памятник.

Люди, люди, крылья распахните!
Пусть разум возвышается деяньем!
Не дайте, о, не дайте вашим детям
Застыть на веки мертвым изваяньем!

Перевод Сиявуша Мамедзаде

В главе «8.15», обращаясь ко всему миру, поэт призывает сделать все, чтобы никогда больше не повторилась подобная трагедия. Здесь смысловую обвинительную функцию несут и остановившиеся часы:

Прервите собн. взгляните на часы.

Прошу подняться вас.

Восемь-пятнадцать!

Вставайте, люди!

Очнитесь, люди!

Настала Минута Молчанья!

Пускай не застыт лик Луны и Солнца

Вовеки тучи черные отчаянья.

Не дайте снова времени застыть!

Не дайте, чтоб летящие часы

Сковала Минута Молчанья!

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Слова, звучащие в эпилоге поэмы, завершают мысль, красной нитью проходящую через всю поэму – предостережение человечеству – никогда не должна повториться эта трагедия, только мирное небо должно венчать нашу планету. И в этот момент голос поэта звучит громко и четко.

В стихотворениях «Многострадальный японский остров», «Незаживающая рана планеты» обращаясь ко всем, автор говорит, что сохранение мира на планете – это святой долг каждого живущего.

Услышь меня,

Сын человека

Собрат стихий,

Дитя природы!

Давай растить

Сады и всходы,

Плоды трудов
Своих храня,
Рука в руке,
Беречь планету,
Беречь во имя
Завтрашнего дня!

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Закрывающие каждую главу призывы, обращения, воззвания дают основания назвать это произведение поэмой-обращением. Поэма «Жертвы и свидетели» является поэтическим обращением миру азербайджанского поэта из Японии. Произведение проникнуто глубоким уважением к японскому народу и солидарностью с ним. В стихотворении «Прощай Япония» поэт еще раз говорит о том, как близки ему стали японцы, и еще раз выражает свое глубокое почтение к нему:

Я взглянул...

Восходило горячее солнце...

И Хазар отозвался волнением в крови...

И, казалось, светило ввысь вознесется

Из вод океанских – из моря любви.

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Цикл Наби Хазри «Из японской тетради» является одной из ценных страниц в отношениях Азербайджана и Японии. Этот поэтический цикл расширил и углубил японскую тему в азербайджанской литературе.

Также японская тема нашла свое отражение в стихотворении Народного поэта Фикрета Годжи «Хиросима» и Али Керима в стихотворении «Школьница из Хиросимы». Фикрет Годжа представил трагедию Хиросимы как «лопнувшее терпение XX века». Кажется, в стихах слышен ужасающий грохот взрывающейся атомной бомбы. Само строение стиха имитирует взрыв:

...Шар земной в безмолвьи синих бездн
Предстал ладьей, объятою огнем,
Пылает так, как ворох тростника,
пылает свод небес,
пылает твердь,
и воздух,
и вода.
И голос:
воздух.
– Цыц!
Война
идет,
Взрыв.
И эхо.
Лопнуло
терпение
XX века!

Горит слезинка на ресницах.
Горят мечты на черных лицах,
Горит стезя земного бытия!

Перевод Сиявуша Мамедзаде

В стихотворении видного поэта Али Керима «Школьница из Хиросимы» рассказывается о девочке, которая из-за полученных увечий вынуждена оставить школу. Поэту передал переживания девочки, жаждущей учиться, но вынужденной отказаться от своей мечты из-за здоровья. Знакомый с Японией только по газетным статьям и телевидению Али Керим близко к сердцу принял страдание далекой маленькой японки.

...Вдруг слышит девочка звонок.
И в школу – со всех ног.
...Но нет твоей фамилии
в журнале классном, милая.
Нет плачущей души,

и сколько лет уже
в одном и том же классе
твоя маячит тень,
израненное тельце
едва сердечком теплится.
...Молчание, молчание.
В молчании – отчаянье.
Какое там учение,
Когда одно мучение.
Хочу я стать волшебником,
вернуть тебя к учебникам,
ах, девочка бесшкольная,
беда моя невольная...

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Как видно из сказанного, азербайджано-японские связи в области искусства имеют большой потенциал. По нашему мнению на эту тему можно написать научно-исследовательскую работу. Наряду с японской темой в азербайджанской литературе следует провести исследования об азербайджанских мотивах в японской литературе. Одним из приоритетных направлений должны и могут стать художественные переводы литературных произведений.

За время независимости нашей республики созданы все условия для развития отношений между нашими странами. В настоящее время растущий в Азербайджане интерес к Стране Восходящего Солнца даст толчок для дальнейшего развития этих связей.

РОЛЬ ЯПОНИИ В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Как известно, своими достижениями после Второй мировой войны Япония обязана преобразованиям, которые она провела в сфере образования. Поэтому изучение японского опыта и традиций в этой области, основание которой было положено почти сто лет назад, использование японской модели обучения привлекает большое внимание¹. И в Азербайджанской Республике вызывает живой интерес опыт и достигнутые успехи Японии в системе образования.

Известно, что связи Азербайджана и Японии начались еще в советское время. Так, еще в 60-70 годы совместно с японскими специалистами были построены и введены в эксплуатацию завод Кондиционеров и завод «Озон». Со времени независимости нашей республики эти связи укреплялись и расширялись, включая все новые области сотрудничества. С этого времени сотрудничество между нашими странами вышло за рамки экономики и включило в себя науку, образование, культуру, медицину, спорт, и в этих сферах были достигнуты определенные достижения.

Одна из ведущих сфер сотрудничества между нашими странами является образование. Этому есть причины:

1. Изучение опыта японской системы образования, использование ее возможностей является одной из главных приоритетов в политике образования независимого Азербайджана.

¹ Образ Японии. Токио, 2000, стр.13.

2. Японское правительство активно поддерживает на международной арене образовательные программы.

Из перечисленного видно, что интересы обеих государств совпадают и дополняют друг друга. Результатом является то, что, начиная с 2000 года, при поддержке Японии в Азербайджанской Республике успешно проводятся в жизнь образовательные программы.

Несмотря на то, что между Министерствами образования Азербайджана и Японии до сих пор не подписан ни один договор или соглашение, главами государств обеих стран подписаны документы, создающие все условия для сотрудничества в сфере образования, науки, новых технологий и реализации некоторых проектов. Программы, проводимые Японией в Азербайджане в сфере образования многоплановы по своему характеру, и охватывают основные направления. Эти направления можно сгруппировать следующим образом:

1. Реализация проектов по помощи и поддержке развития образования.

2. Ремонт и строительство общеобразовательных школ.

3. Программа по обмену и обучению педагогов и студентов.

4. Разработка новейших технологий.

На основании сотрудничества Азербайджана и Японии были сделаны определенные шаги по реализации проектов по развитию и поддержке образования. В 2003 году японское правительство выделило 30 000 долларов США на создание лаборатории японского языка при Бакинском государственном университете, 61.189 долларов – на приобретение музыкальных инструментов и оборудования музыкальной школы имени Бюльбюля, в 2005 году 87,975 – на приобретение необходимого спортивного оборудования для Ев-

лахской спортивной школы. Проект по поддержке образовательных программ был реализован в рамках проекта «Корни трав и безопасность человека», проводимого Японией в мире. Кроме того, посредством Международной Ассоциации Развития Япония выделила Азербайджану 483 000 долларов США на подготовку проекта Реформы получения Второго Образования в Азербайджане, эти средства в 2002-2011 годах предусматриваются направить на стратегию и приоритетные направления образования, в том числе на подготовку реформ. Большая часть выделяемых Японией средств на эту сферу расходуется на модернизацию системы образования.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать вывод, что большая часть проектов в сфере образования была проведена в рамках гранта «Корни трав и безопасность человека», выделяемого Японским правительством. Основную долю этой программы составляет ремонт и строительство новых школ. В рамках этого проекта в 2000-2008 годах в Баку и районах Азербайджанской Республики были построены школы, а также дома для беженцев, было освоено 5282718 долл.США. На основании соглашения, подписанного Посольством Японии в Азербайджане и Министерством образования Азербайджанской Республики в различных регионах страны были осуществлены 82 проекта. Анализируя эти проекты, становится ясно, что наибольшее внимание Японское правительство уделяет ремонту и строительству школ в высокогорных районах. Так в 2005 году из реализованных 40 проектов только 7 приходится на Баку, окрестности и Сумгаит. В Детском доме № 2 Сураханского района города Баку была заново установлена система отопления, реконструирован детский сад в поселке Сангачалы, отремонтированы: 225 бакинская школа, Европейский лицей, средняя школа в поселке Бута Гарадагского района, а также были улучшены образовательные условия для вынужденных переселенцев,

обосновавшихся в Сумгаите. Остальные проекты в рамках гранта «Корни трав и безопасность человека» были реализованы в Астаре, Ленкорани, Лерике, Ярдымлы, Гахе, Исмаилах, Шеки, Хачмаса, Гусаре, Зардобе, Бейлагане, Гейчае и других районах. В основном ремонтировались и снабжались необходимым оборудованием школы, устанавливались системы отопления. Наряду с этим, в рамках проекта в некоторых деревнях – Лей (Ленкорань), Чархи и Гарачуг (Хачмаз), Шахсеван (Бейлаган), Чайрасуллу (Гебадек), Моллаваизли (Саатлы), Горугбагы (Зардоб), Моллаоба и Арсила (Ярдымлы), Гюллюк (Гах), Адпуд (Гейчай), Керимбейли (Сальяны), Ахура (Астара), Улудаш (Габала) были построены и сданы в эксплуатацию новые школы. Особое место в проекте занимает ремонт и строительство школ для беженцев. В Агдамском и Бардинском районах, в поселке Сулутапе города Баку для беженцев и вынужденных переселенцев были построены, сданы в эксплуатацию новые школы и снабжены новейшим оборудованием.

После 2005 года в рамках проекта «Корни трав и безопасность человека» были увеличены объемы и сокращены сроки ремонта и строительство школ. Так, в 2005-2008 годах осуществили 42 проекта. По уже устоявшейся традиции приоритетным направлением осталось по-прежнему строительство школ в высокогорных районах и школ для беженцев и вынужденных переселенцев.

Успешно проводятся программы по обмену учителей и студентов между Японией и Азербайджаном. По разработанному Японией проекту «Образовательная поездка учителей средних школ», начиная с 2002 года, учителя средних школ побывали в Японии, ознакомились с системой японского образования, культурой, имели возможность общения с коллегами. Эти поездки молодых педагогов сыграют большую роль в накоплении преподавательского опыта.

Вместе с тем, по сравнению с педагогами студенты могут использовать возможности японских университетов в более широком формате. В настоящее время десятки студентов, прошедших конкурс, получили возможность продолжить образование на звание магистра в японских университетах в рамках программ «Монбукадакусю». Начиная с 2007 года на основании подписанного президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым постановления об обучении азербайджанских студентов за рубежом, наша молодежь получила возможность обучения за границей, в том числе и в Японии. А это в свою очередь поможет Азербайджану получить в будущем высококвалифицированных специалистов.

Значительно участие Японии в деле внедрения новых технологий в систему образования Азербайджана. Посольство Японии в Азербайджане снабдило отремонтированные и построенные школы компьютерами, современным школьным и лабораторным оборудованием. Кроме этого в Шеки на выделенный Японией под проект грант был построен учебный компьютерный центр (2001 год), лаборатория японского языка в Бакинском государственном университете была полностью оснащена новейшим технологическим информационным оборудованием (2003 год). Установленное новое оборудование оказывает большую помощь в создании и развитии современных методов обучения.

В январе 2008 года Посольство Японии в Азербайджане и Министерство образования Азербайджана подписали план очередных мероприятий в рамках программы «Корням трав безопасность человека». Это значит, что первый этап этого проекта, проводившийся с 2000-2007 годы, завершился с успехом, и этот проект продолжится. По этой причине в июне 2008 года Посольство Японии заключило еще один, уже второй договор в рамках выделяемого японским правительством гранта «Корни трав и безопасность че-

ловека». Согласно этому проекту будут построены новые школы для вынужденных переселенцев в деревне Тахтакёр-пю Агджабединского района и в деревне Дередженнят Шекинского района.¹

В последнее время наряду со строительством школ, наблюдается внедрение реформ в систему образования. В связи с этим начинается новый этап в сотрудничестве Азербайджана и Японии. Международный банк, начиная с 2008 года, выделил Министерству образования Азербайджанкой Республики 430 000 долларов США для осуществления «Проекта реформирования высшего образования в Азербайджане», поддерживаемый Японским правительством. Этот грант предполагается использовать «на финансирование системы высшего образования, системы кредитования в высших учебных заведениях, вопросы осуществления аккредитации». В рамках проекта будут решены вопросы «платного обучения, выделение кредита желающим получить платное образование, изменение существующих правил аккредитации».

Посещение Послом Японии Нахичеванской Автономной Республики вовлекло и эту азербайджанскую автономию в сферу гуманитарных программ.

На основании вышеизложенного, можно сказать, что сотрудничество Азербайджана и Японии в сфере образования занимает одно из ведущих мест. Перенимание японского опыта, традиций и современных методов образования сыграет большую роль в развитии азербайджанской науки и образования. Японский опыт в совокупности с европейским, на котором базируется азербайджанское образование, облегчит интеграцию Азербайджана в международную систему образования.

¹ Хиджран Акперова. Церемония подписания в Посольстве Японии. «Азербайджан муаллими», 4 июля, 2008 год.

СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТИ ТУРИЗМА

Советский Союз сотрудничал с Японией во многих областях, в том числе и в сфере туризма.

Между Советским Союзом и Японией были подписаны соглашения: «О выдаче виз и двустороннем отказе от консульских сборов» (26 февраля 1965 г.), «О воздушном сообщении» (21 января 1966 г.) и «О консульских конвенциях» (29 июля 1966 г.). В эти годы японские туристы посещали в основном Москву и Петербург. Специально для японских туристов была открыта гостиница и ресторан «Токио». В то время посещение японцами союзных республик, в том числе и Азербайджана, и не планировалось. Но, по желанию туристов, организовывались краткосрочные посещения той или иной республики. Только небольшая часть японских туристов в годы советской власти посетила Азербайджан. Эти редкие и малочисленные посещения длились 1-2 дня, когда гостям показывали конкретные объекты, например, Гобустан, Ичери Шехер, Дворец Ширваншахов, Музей ковров.

За время независимости Азербайджана эти туристические связи стали носить постоянный и системный характер. Для успешного развития сферы туризма в первую очередь было необходимо создать правовую базу. С этой целью Милли Меджлисом были заново пересмотрены вышеперечисленные соглашения, сделаны необходимые поправки и дополнения. По представлению Милли Меджлиса президентом Ильхамом Алиевым был подписан закон, по которому Азербайджанская Республика на правах наследницы СССР признавала все заключенные соглашения между СССР и Японией и 30 мая 2005 года обменялся нотами с Японией, что открыло новые возможности для сотрудничества в раз-

личных сферах, включая и туризм. Это положительно сказалось на формировании и развитии туризма между Японией и Азербайджаном. Результатом этого был увеличившийся поток японских туристов в Азербайджан. Так в 2003 году число японских туристов, посетивших нашу страну, достиг 767 человек, что можно считать хорошим показателем. Через некоторое время развивающееся сотрудничество в различных сферах между нашими странами дал дополнительный толчок развитию туризма. В 2006 году число японских туристов, посетивших Азербайджан, дошло до 925 человек. В 2007 году их число достигло 1036 человек.¹ Ежегодно этот поток увеличивается, в 2008 году эта цифра выросла до 1500 человек.

В последние годы в Азербайджане наблюдается экономический рост, растет и благосостояние людей, и в ближайшее время можно ожидать, что и граждане нашей страны начнут совершать туристические поездки в Страну Восходящего Солнца. Замена существующих частных туристических фирм и частных поездок на систематизированные и организованные турпоездки могут сыграть положительную роль в развитии сферы туризма между Азербайджаном и Японией.

Проводимый анализ показывает, что в будущем эта сфера сотрудничества будет развиваться и шириться. Строительство в последние годы в Баку, Нахчеване, Шеки, Ленкорани, Габале современных пятизвездочных отелей, высокий уровень сервиса, улучшение воздушных сообщений увеличит приток туристов в республику, в том числе и из Японии.

Туризм – самая продуктивная и выгодная сфера сотрудничества в целом укрепит и расширит отношения между Азербайджаном и Японией.

¹ Gələrsən-görərsən. Март-апрель 2008, № 2, стр.21.

СОТРУДНИЧЕСТВО АЗЕРБАЙДЖАНА И ЯПОНИИ В СФЕРЕ МЕДИЦИНЫ И СПОРТА

Активно участие Японии в развитии здравоохранения в Азербайджане. В этой области при поддержке Посольства Японии в Азербайджане проводятся нижеследующие программы:

1. Ремонт и строительство объектов здравоохранения.
2. Применение новых технологий.
3. Просветительская деятельность.

Проведенные анализы показывают, что за период 1999-2001 год Японским правительством были проведены ремонтные работы и строительство новых объектов здравоохранения. За период 2001-2005 год были укреплены финансово-технические базы очагов здравоохранения. А с 2006 года основным направлением стало применение новейших технологий в этой сфере.

Как уже было отмечено, правительство Японии оказывало помощь в проводимых Азербайджаном на государственном уровне широкомасштабных проектов по ремонту и строительству новых больниц, детских домов, женских консультаций и поликлиник. Капитальный ремонт и оснащение необходимым оборудованием, полная замена систем отопления в поликлинике женской консультации в Гяндже, в Сумгайтском Психоневрологическом диспансере, в Детском доме для детей-инвалидов, находящемся в поселке Тюркан города Баку, в Детском доме в поселке Рамана, в Детском

доме № 2 – все это свидетельство активной помощи и заботы о развитии сферы здравоохранения в нашей республике.

Невозможно переоценить роль Японии в укреплении финансово-технической базы в системе здравоохранения. На выделенные Японским правительством гранты закупается медицинское оборудование для учреждений здравоохранения. Надо отметить, что все отремонтированные и построенные больницы и другие очаги здравоохранения были оснащены необходимым новейшим оборудованием. Наряду с этим был выделен специальный грант для приобретения необходимого оборудования целому ряду медицинских учреждений. В 1999 году было выделено 2 млн долларов США Азербайджанскому научно-исследовательскому институту физиотерапии и пульмонологии на приобретение современного оборудования.

В последующие годы на выделенные Японским правительством 4,2 млн.долларов США было закуплено современное оборудование для Родильного дома № 5 им. Ш.Алескеровой в г.Баку, 1 бакинской городской больницы, детской клинической больницы им.Абдуллы Гараева. Кроме того, в Родильном доме № 5 им.Ш.Алескеровой была создана лаборатория по искусственному зачатию. На выделенный грант 2 млн.долларов США эта лаборатория была оснащена новейшим необходимым медицинским оборудованием и проведен тренинг медицинского персонала. На выделенный грант в размере 2 млн. долларов США также была оснащён Институт легочных заболеваний. На выделенные 2 млн. долларов США¹ была создана новая лаборатория в детской больнице им.А.Караева. Обеспечение учреждений здраво-

¹ Azernews, июль 2001, 21.

охранения новейшим медицинским оборудованием, создание новых лабораторий имело положительные результаты. Это уменьшило количество больных граждан, выезжающих на лечение за границу. В результате осуществления этих проектов система здравоохранения Азербайджана постепенно приближается к международным стандартам.

Часть выделяемых грантов направляется в систему медицинского просветительства. Азербайджанские врачи участвуют в тренингах, организуемых в Баку, или выезжают на стажировку в Японию. Азербайджанские медики изучают новейшие технологии, знакомятся с последними научными достижениями медицины, что повышает их профессиональный уровень.

Известно, что Япония славится и своими спортивными достижениями. Эта страна является родиной многих видов спорта. Поэтому в мире велик интерес к изучению спортивных традиций. Кроме этого Япония известна в мире как страна, поддерживающая спорт. Именно с этим связано сотрудничество Азербайджана и Японии в области спорта.

Мероприятия, проводимые Японским правительством в области здравоохранения, тесно связаны с развитием спорта в нашей республике. Параллельно с этим Японское правительство делает много для развития спорта в Азербайджане. Как и в других областях, и в сфере спорта при помощи Японского правительства спортивные учреждения снабжаются новейшим оборудованием. В 1999 году на развитие спортивных комплексов Азербайджана Япония выделила 49.3 млн йен (450 000 долл.США), которые были израсходованы на необходимые новые технологии и покупку современного оборудования. В рамках этого проекта в Баку был

построен большой спортивный комплекс снабжен новейшим спортивным оборудованием и инвентарем. В рамках этого же проекта было закуплено спортивное оборудование для Министерства Молодежи и Sports, а также необходимое оборудование для пожарной безопасности.¹

Основное внимание Японское правительство уделяет, конечно же, развитию восточных единоборств. Дзюдо, карате, айкидо широко распространены в Японии. На основании подписанных соглашений между Японским правительством и Министерством Молодежи и Sports Азербайджанской Республики в 1999 году, Япония выделила 400 000 долл.США на развитие восточных единоборств в нашей республике. Эти средства были направлены на создание базы для развития восточных единоборств, на оснащение уже существующих спортивных комплексов современным оборудованием и проведение различного рода соревнований. В результате этого у азербайджанской молодежи еще больше возрос интерес к этим видам спорта, увеличилось количество детей, записывающихся в эти спортивные секции, были достигнуты определенные успехи и в соревнованиях, проводимых по этим видам спорта.

Азербайджанские спортсмены активно участвуют в соревнованиях, проходящих в Японии. В 2008 году в столице Японии Токио сборная команда азербайджанских спортсменов под руководством главного тренера Агаяра Ахундзаде с успехом выступила на турнире, посвященном памяти основателя борьбы дзюдо Джигаро Комона, это событие можно считать позитивным итогом совместной деятельности наших стран на этом поприще. Успешное выступление

¹ Тураев Б.А. Глобальные вызовы человечеству. М., 2002, стр.19.

наших спортсменов Заура Пашаева (81 кг.), Сархана Ахмедова (66 кг.) способствовало положительному имиджу нашей страны в мире.¹ Одним словом, сотрудничество Азербайджана и Японии в сфере спорта способствует ее развитию и играет важную роль в достижении спортивных побед, что приносит еще большую известность нашей стране.

Как видим, сотрудничество наших стран охватывает все важные отрасли. Гуманитарное связи и сотрудничество создает условия для того, чтобы наши народы лучше узнали друг друга. Разработка и осуществление совместных проектов с Японией, являющейся одной из передовых стран, открывает перед Азербайджаном новые горизонты и способствует ее известности в мире. Расширяющиеся гуманитарные связи также постоянно увеличивают возможность приобщения к японскому опыту в областях культуры, образования и туризма. В сфере культуры в первую очередь дает нам возможность пропагандировать свои национальные ценности. Диалог между нашими культурами расширяет и укрепляет демократию. Японские мотивы в азербайджанской литературе, являясь неотъемлемой частью межнациональных связей, позволяют и японцам приобщиться к нашей культуре. Произведения азербайджанских поэтов о Японии несут в себе функцию поэтического знакомства со Страной Восходящего Солнца.

Система японского образования, заслужившая себе добрую славу в мире, будет способствовать и качественному улучшению нашего образования. Это создаст хорошие условия для интеграции азербайджанского образования в между-

¹ Команда, посланная в Японию. Газета «Ики сахил», 4 декабря 2008 года, № 230 (4789).

народную систему. Изучение японского опыта поможет внедрить новые технологии в процесс обучения.

Благодаря сотрудничеству Азербайджана и Японии в сфере здравоохранения и спорта, сооружаются и оборудуются новые комплексы с самыми современными оборудованием и технологиями.

В целом азербайджано-японские связи оказывают большую помощь независимому Азербайджану в экономическо-культурном развитии на новом историческом этапе. Японский опыт играет значимую роль в модернизации самых разных областей, внедрения новейших современных технологий соответствующих международным стандартам.

Сотрудничество Азербайджана и Японии будет шириться и развиваться дальше. Международная деятельность Азербайджана, завоеванные позиции в нефтяном секторе, в телекоммуникациях создает еще большие возможности для сотрудничества. Подписанная президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым программа по обучению студентов за рубежом, в которой Япония занимает одно из ведущих мест, открывает новые перспективы для сотрудничества.

Развитие и укрепление азербайджано-японских отношений полностью совпадают с целями и стратегией развития независимого Азербайджана. Азербайджанский народ и правительство видит в Японии своего верного друга и выгодного партнера. И в будущем эти связи будут только развиваться.

REFERENCES

1. Нкгий Ой. Японский менеджмент. Прошлое, настоящее и будущее. Москва, «Эксмо», 2007, стр.29
2. Образ Японии. Токио, 2000, стр.18
3. Kaori Shoji. Japanese Sights , Japan, Tokyo, p.84
4. Япония от Айкидо до Якитори. Москва, «Восток- Запад», 2007, стр.7
5. Archives of the Embassy of Japan in Baku
6. Yapon kuklaları Bakıda. «Yeni Azərbaycan» qəzeti, 21 iyun 2007-ci il
7. Тахир Салахов (составитель А.М.Коляденко). Москва, «Советский художник» , 1986, стр. 201
8. APA Azeri-Press Agency. 14 August, 2007
9. «Palitra» qəzeti, 2 dekabr 2008, №128 (1278)
10. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı, 2 cildə, I cild (müəlliflər kollektivi). Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007, səh.
11. Arif Abdullazadə. Od nə çəkdi. Bakı, «Azərnəşr», 1990, səh. 90
12. Anar. Çinar ömrü. Bax: Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri, 5 cildə, I cild (müqəddimə). Bakı, Azərnəşr, 2002, 50-51
13. Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri, 5 cildə, III cild. Bakı, «Öndər», 2005, səh. 76
14. Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri, 5 cildə, III cild. Bakı, «Öndər», 2005, səh. 78
15. Göstərilən mənbə, səh. 81
16. Rənglər haqqında. Bax: Rəsul Rza. Rənglər. Bakı, XXI YNE, 2001, səh. 39
17. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı (müəlliflər kollektivi), I cild. Bakı, 2007, səh. 169
18. Budaq Budaqov. Nəbi Xəzri kəhkəşanı. Nəbi Xəzri. Seçilmiş əsərləri 2 cildə, I cild (müqəddimə). Bakı, «lider» nəşriyyatı, 2004, səh. 5
19. Nəbi Xəzri. Son illərin sətirləri. Bakı, «Gənclik» nəşriyyatı, 1975, səh. 64

20. Ibid, p. 71
21. Ibid, p. 83
22. Ibid, p. 75
23. Ibid, p. 72
24. Ibid, p. 90-91
25. Ibid, p. 66-67
26. Fikrət Qoca. Seçilmiş əsərləri, Bakı, «Şərq-Qərb», 2004, səh. 15
27. Əli Kərim. Seçilmiş əsərləri. Bakı, «Lider» nəşriyyatı, 2004, səh. 125-126
28. Образ Японии. Токио, 2000, стр.13
29. Hicran Əkbərova. Yaponiya səfirliyində imzalanma mərasimi. «Azərbaycan müəllimi», 4 iyul 2008-ci il
30. Yaponiya ali təhsil sistemində islahatlara qrant ayıracaq. Palitra qəzeti, 15 avqust 2008-ci il
31. Gələrsən-görərsən. Mart-aprel 2008, №2, səh. 21
32. Abbasov Ç.M. Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası yolları. Bakı, «Elm», 2004, səh. 263
33. Azernews, July 2001, 21
34. Тураев Б.А. Глобальные вызовы человечеству. М.,2002, стр.19
35. Yaponiyaya yollanan heyət. «İki sahil» qəzeti, 4 dekabr 2008-ci il, №230, (4789)

MÜNDƏRİCAT

AZƏRBAYCAN – YAPONİYA ƏMƏKDAŞLIĞI.....	3
GİRİŞ	5
AZƏRBAYCAN-YAPONİYA MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİ.....	8
AZƏRBAYCAN – YAPONİYA ƏDƏBİ ƏLAQƏLƏRİ	14
MİLLİ TƏHSİLİN İNKİŞAFINDA YAPONİYANIN ROLU	31
TURİZM ƏLAQƏLƏRİ	39
SƏHİYYƏ VƏ İDMAN SAHƏLƏRİNDƏ YAPONİYA-AZƏRBAYCAN ƏLAQƏSİ	42
AZERBAIJANI – JAPANESE RELATIONS	61
AZERBAIJANI-JAPANESE RELATIONS IN THE HUMANITARIAN SPHERE	62
AZERBAIJANI-JAPANESE CULTURAL RELATIONS	64

АЗЕРБАЙДЖАНО – ЯПОНСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО..109

ROLE OF JAPAN IN THE DEVELOPMENT
OF NATIONAL EDUCATION 83

ГУМАНИТАРНЫЕ СВЯЗИ МЕЖДУ
АЗЕРБАЙДЖАНОМ И ЯПОНИЕЙ 110

СОТРУДНИЧЕСТВО АЗЕРБАЙДЖАНА И ЯПОНИИ
В ОБЛАСТИ КУЛЬТУРЫ 113

АЗЕРБАЙДЖАН-ЯПОНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В
СФЕРЕ ЛИТЕРАТУРА 118

РОЛЬ ЯПОНИИ В РАЗВИТИИ
НАЦИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ..... 133

СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТИ ТУРИЗМА 139

СОТРУДНИЧЕСТВО АЗЕРБАЙДЖАНА
И ЯПОНИИ В СФЕРЕ МЕДИЦИНЫ И СПОРТА..... 141

REFERENCES 147

RZA TALIBOV

AZƏRBAYCAN – YAPONİYA ƏMƏKDAŞLIĞI

AZERBAIJANI – JAPANESE RELATIONS

**АЗЕРБАЙДЖАНО – ЯПОНСКОЕ
СОТРУДНИЧЕСТВО**

Nəşriyyatın direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ

Kompüter dizayneri: **Tural Əhmədov**
Texniki redaktor: **Rövşanə Nizamiqızı**
Səhifələyici: **Aygün Əsgərova**
Montajçı: **Rasim Hacıyev**
Operator çapçı: **Elşad Hacıyev**

*Yığılmağa verilmiş 11.03.2009.
Çapa imzalanmış 18.04.2009.
Şərti çap vərəqi 4,2. Sifariş № 99.
Kağız formatı 70x100 1/16. Tiraj 500.*

*Kitab «Nurlan» nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsində
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
E-mail: nurlan1959@gmail.com
Tel: 497-16-32; 050-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.*